

MINÄ, NE MUUT JA SUOMI24

TOISEUTTAVAN VERKKOKESKUSTELUN MÄÄRITTELY JA TUTKIMINEN

Elina Vaahensalo
Pro gradu –tutkielma
Digitaalinen kulttuuri
Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Turun yliopisto
Marraskuu 2018

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

VAAHENSALO, ELINA: Minä, ne muut ja Suomi24 – Toiseuttavan verkkokeskustelun määrittely ja tutkiminen

Pro gradu, 94 s.

Digitaalinen kulttuuri

Marraskuu 2018

Verkkokeskusteluilla ja erilaisten sosiaalisen median palveluilla on jatkuvasti kasvava rooli arjessamme ja verkkokeskusteluissa vaikuttavat ilmiöt läpäisevät elämämme myös tietoverkkojen ulkopuolella. Internet tarjoaa paljon mahdollisuuksia sellaiselle verkostoitumiselle, joka ei välttämättä olisi kasvotusten kaikkien tavoitettavissa. Lukuisten hyvien puolien lisäksi verkkokeskustelut tarjoavat alustan myös valtarakenteiden ja eriarvoisuuden syntymiselle. Tämä pro gradu on lähtenyt liikkeelle uteliaisuudesta selittää verkkokeskusteluissa syntyvää vastakkainasettelua ja ihmisryhmien eriarvoistavaa kategorisointia. Tutkielman tavoitteena on määrittellä polarisoivaa keskustelua kuvaava toiseuttavan verkkokeskustelun käsite sekä soveltaa sitä Suomi24-foorumien kontekstissa.

Tutkimuksen primaariaineisto koostuu 66 keskusteluketjun keskusteluaineistosta, joka on tallennettu kuudelta eri keskustelualueelta Suomi24-foorumilla. Tämän lisäksi tutkimusta on täydennetty myös Kielipankkiin tallennetun Suomi24-aineistokokonaisuuden sekä Korp-hakukäyttöliittymän avulla.

Tutkimus sijaitsee risteyskohdassa, jossa verkkokeskustelujen ja toiseuden tutkimus kohtaavat. Eri aineistojen yhdistelemisen lisäksi tutkimuksessa yhdistellään myös eri menetelmiä. Tutkimuksessa määritellään toiseuttavan verkkokeskustelun ilmiötä käsiteanalyysin määrittämien työvaiheiden kautta, mutta määrittelyn ja työvaiheiden tukena kulkevat myös diskurssianalyttinen sekä verkkoetnografinen tutkimustapa. Siinä missä käsiteanalyysi tarjoaa tutkimukselle käytännöllisen selkärangan ja selkeät työvaiheet, verkkoetnografia ja diskurssianalyysi tarjoavat näkökulmia valtarakenteiden, verkkokeskustelun kontekstin ja tutkimusetiikan tarkasteluun.

Tutkimuksen keskeisimpiä tuloksia ovat toiseuttavan verkkokeskustelun tarkentunut määritelmä sekä havainnot toiseuttavan verkkokeskustelun dynamiikasta ja suhteutumisesta keskustelualueiden aiherajaukseen. Keskustelualueen kohderyhmä vaikuttaa myös siihen, kuinka herkästi toiseuttavasta verkkokeskustelusta muodostuu alueella normatiivista. Tutkimus myös osoittaa neljä eri tapaa tuottaa toiseuttavia diskursseja: passiivinen ja aktiivinen sekä kohtaava ja ulos rajaava.

Sen lisäksi, että tutkimus toimii esimerkkinä tavasta, jolla toiseuttavaa verkkokeskustelua voi lähestyä, toimii se myös osoituksena toiseuttavan verkkokeskustelun pervasiivisesta ja intersektionaalisesta luonteesta. Toiseuden tuottaminen läpäisee lähes minkä tahansa keskustelun ja toiseuttamisen kohteeksi voi joutua minkä tahansa identiteetin edustaja.

Asiasanat:

verkkokeskustelu, keskustelupalstat, diskurssianalyysi, käsiteanalyysi, etnografia, toiseus, vihapuhe

Sisällys

1 JOHDANTO	1
1.1 Viha nimimerkkien takana	1
1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	3
1.3 Metodien ja aineistojen yhdisteleminen tutkimuksessa	5
1.4 Suomi24 tutkimuksen aineistona	7
2 UUDEN KÄSITTEEN MUODOSTAMISEN METODIT	11
2.1 Käsiteanalyysi ja tulkitseva käsitetutkimus	11
2.2 Etnografia verkkokeskustelufoorumilla	15
2.3 Diskurssit ja niiden analysoiminen verkkokeskusteluaineistossa	17
2.4 Eettisyys ja havainnoitavien oikeudet	20
3 LÄHIKÄSITTEET JA OMINAISPIIRTEET	23
3.1 Toisuus identiteettiä rajaavana käsitteenä	23
3.2 Asynkroninen verkkokeskustelu	26
3.3 Rajatapaukset ja päällekkäisyys vihapuheen kanssa	29
3.4 Toiseuttavan verkkokeskustelun ominaispiirteet	35
4 TOISEUTTAVAN VERKKOKESKUSTELUN ILMENEMINEN SUOMI24-FOORUMILLA	37
4.1 Toiseuttavat diskurssit eri keskustelualueilla	37
4.1.1 Keskusteluaineiston kerääminen	37
4.1.2 Kansallisidentiteetin rajaamista	41
4.1.3 Avoimen raadollinen kehitysmaakeskustelu	45
4.1.4 Epäilyksen ilmapiiri ja hajoavat diskurssit	48
4.1.5 ”Oikean” työttömyyden diskurssi	53
4.1.6 Trans-identiteetin määrittelyä	56
4.1.7 Puolustautumista toiseuttavia diskursseja kohtaan	58
4.1.8 Yhteenveto toiseuttavista diskursseista	62
4.2 Toiseuttavan verkkokeskustelun tunnistaminen Korp-käyttöliittymän avulla	67
4.2.1 Mitä Korp:in avulla voi ja ei voi sanoa	69
4.2.2 Suvakki-sana toiseuttavan verkkokeskustelun indikaattorina	72
4.3 Ilmiön ennakkoehdot ja seuraukset	76
5 LOPUKSI	82
LÄHTEET	87

1 Johdanto

1.1 Viha nimimerkkien takana

Tietoverkkojen ja digitaalisten laitteiden välityksellä käytyä verkkokeskustelua on miltei mahdotonta tiivistää yhden staattisen määritelmän alle. Kyse on moninaisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta ilmiöstä, sillä verkon välityksellä kommunikointi ei ole pelkästään teknologiaa ¹. Verkkoyhteisöjä tutkinut sosiaalisen median ja markkinatutkimuksen asiantuntija Robert V. Kozinets on kiinnittänyt huomiota siihen, että verkossa luodut yhteydet ja yhteisöt vaikuttavat jatkuvasti enenevässä määrin ihmisiin varsinkin sosiaalisesta näkökulmasta. Kozinetsin mukaan tutkimukset ovat osoittaneet verkkoyhteisöjen periaatteellisen luonteen. Yhteisöllinen kokemus verkossa voi läpäistä muitakin elämän osa-alueita ja muodostua yhtä merkittäväksi kokemukseksi kasvokkain kohdatun yhteisöllisyyden kanssa. Kirjan julkaisuvuonna 2009 suurimmat sosiaaliset mediat Facebook ja MySpace käsittivät kymmeniä miljoonia käyttäjiä. ² Miltei kymmenen vuotta myöhemmin Facebookin käyttäjämäärät ovat kasvaneet miljoonista miljardeiksi ³. Sosiaalisen median vuorovaikutteisuutta tarkastellut Janne Matikainen on huomionnut, että sosiaalisessa mediassa toimimisessa on pitkälti kyse identiteetin rakentamisesta sekä sosiaalisella että yksityisellä tasolla. Sosiaalisen identiteetin rakentaminen selittää sosiaaliseen mediaan osallistumista, vuorovaikutusta ja erilaisiin verkkoyhteisöihin sitoutumista. ⁴ Varsinkin anonyymeissä verkkokeskusteluissa identiteetin rakentaminen näkyy vain keskustelijan tuottamassa tekstissä.

Nimimerkkien takaa kirjoittamisen haittapuolet vaikuttavat ihmisten mielikuviin verkkokeskustelusta ja monet anonyymit keskustelupalvelut nähdään helposti paikkoina, joissa kasvottomuus johtaa väärinymmärryksiin ja häiriökäyttäytymiseen. Verkkokeskusteluja käsittelevässä uutisoinnissa vihapuheen käsite on yleistynyt 2010-luvun myötä ⁵. Vihapuhe-sanankäytön lisääntyminen näkyy myös Googlen hakutilastoissa piikkinä vuoden 2011 elokuussa ⁶. Vuoden 2011 erottuminen voi johtua ainakin osittain Norjan Utøyan terroriteosta, joka kärjisti verkkokeskustelua sekä terrorismista että maahanmuutosta. Vihapuhe-sanankäytön yleistyminen

¹ Aula 2006, 16.

² Kozinets 2009, 13-14.

³ Statista: Most popular social networks worldwide as of July 2018, ranked by number of active users (in millions).

⁴ Matikainen 2008, 37.

⁵ Saresma 2017, 226; Helsingin Sanomien arkisto ja Ilta-Sanomien arkisto.

⁶ Google Trends.

ajoittuu suunnilleen samaan aikakauteen, jolloin julkisessa keskustelussa on alettu puhua myös maahanmuuttokriittisyydestä. Maahanmuuttokriittisyys-sana yleistyi varsinkin vuoden 2008 aikana, joten vihapuhe on tullut julkiseen keskusteluun hieman myöhemmin.⁷ Vihapuhe-käsitteen yleistymistä tutkinut Maria Ruotsalainen on huomionut, että käsite on melkoinen mielikuvien tilkkutäkki. Arkipuheen, julkisen keskustelun ja tutkimuskirjallisuuden käsitykset vihapuhe-termin käytöstä eivät aina ole johdonmukaisia.⁸ Tämän pro gradun tarkoituksena ei ole kuitenkaan tutkia vihapuhetta. Vihapuhe on käsitteenä helposti liian pinnallinen, tulkinnanvarainen ja jopa populistinen tutkimuskäyttöön. Vihapuheen leima tekee keskustelusta automaattisesti vääränlaista ja tuomittavaa, eikä se välttämättä auta verkkokeskustelun objektiivisessa ymmärtämisessä. Vihapuhe ei myöskään rajoitu pelkästään digitaalisiin ympäristöihin. Lehtikirjoitukset, televisiohaastattelut ja radiojuonnot voivat kaikki täyttää vihapuheen määritelmän.

Erityisesti yhteiskuntaan ja politiikkaan liittyvissä verkkokeskusteluissa Suomi ja suomalaiset jaetaan helposti kahteen leiriin. ”Me ja muut” -asenne sulkee maahanmuuttajat, turvapaikanhakijat tai heidän oikeuksiaan puolustavat jopa kokonaan keskustelun ulkopuolelle. Kaksinapainen ajattelu ei koske pelkästään ”kantasuomalaisia” ja maahanmuuttajia, vaan se voi liittyä mihin tahansa ihmisyyttä koskevaan verkkokeskusteluun. Monikulttuurisuutta ja identiteettiä tutkinut sosiologi Stuart Hall on huomionut, että kulttuureihin liittyviä merkityksiä tuotetaan erityisesti kielen avulla⁹. Merkitysten sitominen ihmisryhmien nimityksiin on sosiaalista toimintaa ja niiden avulla ihmiset jäsentävät suhdettaan toisiinsa¹⁰. Verkkokeskusteluilla on tässä prosessissa roolinsa, sillä internetin arkipäiväistymisen, sosiaalisen median yleistymisen ja älytekniikan myötä erilaiset tietoverkkojen välityksellä käydyt keskustelut ovat tulleet entistä lähemmäs ihmisten arkipäivää ja verkkokeskustelut ovat monille keino osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Verkkokeskustelu ei tapahdu erillään omassa todellisuudessaan ja siksi myös verkkokeskustelussa olevien ominaispiirteiden, valtarakenteiden ja niiden muodostumiseen liittyvien prosessien ymmärtäminen on ajankohtaista ja tärkeää.

Verkkokeskusteluissa esiintyvä ”me vastaan muut” -asenne eli *toiseus* ja *toiseuttaminen* sijaitsevat useamman ajankohtaisen ilmiön risteyskohdassa. Tutkimuskirjallisuudessa toiseudella tarkoitetaan jonkin ”normaalin” ja siitä poikkeavan suhdetta, jossa poikkeava on alisteisessa

⁷ Keskinen, Rastas & Tuori 2009, 10; Keskinen 2009, 33.

⁸ Ruotsalainen 2018, 214.

⁹ Hall 2003, 88.

¹⁰ Suurpää 2002, 23.

asemassa.¹¹ Toiseudessa on kyse myös erilaisuudesta, mutta käsitteitä ei silti pitäisi sotkea toisiinsa. Erilaisuus on käsitteenä lähinnä kuvaileva, kun toiseuden käsitteessä kyse on vastakkaisuudesta.¹² Toiseuden luominen eli toiseuttaminen on taas toimintaa, jossa ihmisiä jaetaan kaksinapaisiin asemiin ja pyritään itse ottamaan etuoikeutettu tila.¹³ Stuart Hall näkee, että varsinkin globalisaatio on pakottanut ihmiset tarkastelemaan omaa kulttuuri-identiteettiään ja sen suhdetta muihin kulttuureihin¹⁴. Internet ja verkkokeskustelut mahdollistavat uudenlaisia kohtaamisia sekä näkyvyyden sellaisille ihmisryhmille, jotka eivät välttämättä koe näkyvänsä julkisessa keskustelussa. Verkkokeskusteluilla on myös valta luoda toiseutta. Tällaisella toiseutta tuottavalla verkkokeskustelulla tarkoitan asynkronisella¹⁵ verkkokeskustelufoorumilla esiintyvää kommentointia, jolla määritellään tai vahvistetaan jonkin ihmisryhmän asemaa toisena ja normista poikkeavana. Tarkempi määritelmä muotoutuu tutkielmassa eri työvaiheiden kautta ja näitä työvaiheita sekä niiden tavoitteita käsittelem tarkemmin seuraavissa luvuissa.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Olen tammikuusta 2017 työskennellyt tutkimusavustajana Suomen akatemian rahoittamassa Citizen Mindscapes –tutkimushankkeessa¹⁶, jossa keskitytään tutkimaan Suomi24-verkkokeskustelufoorumia muun muassa Kielipankkiin tallennetun Suomi24-aineiston avulla. Hankkeessa työskentelyn vuoksi aineistokseni määräytyi juuri Suomi24 ja siellä käydyt keskustelut, mutta toiseuttavasta verkkokeskustelusta kiinnostuin alun perin keväällä 2016 kirjoittaessani kurssisuorituksena esseen suvakki-sanan historiasta ja ilmenemisestä suomenkielisissä verkkokeskusteluissa. Kiinnitin tuolloin huomiota sanan toiseuttavaan vaikutukseen ja kiinnostukseni toiseuden käsitteen soveltamisesta verkkokeskusteluihin heräsi.

Koska verkkokeskusteluilla, niiden tyyllillä, sisällöllä ja valtarakenteilla on yhteiskunnassamme jatkuvasti kasvava merkitys, tarvitaan myös niiden tutkimiseen entistä enemmän työkaluja. Polarisoituvissa verkkokeskusteluissa muiden ihmisten erilaisuus herättää tunteita ja tämä pro

¹¹ Löytty 2005b, 9; Petersoo 2007, 119; Bauman 1997, 79.

¹² Löytty 2005a, 182 ja Staszak 2009, 2 ja 5.

¹³ Staszak 2009, 2 ja Meddaugh & Kay 2009, 255; Coupland 2010, 244; Dervin 2015, 2; Lehtonen 2004c 259.

¹⁴ Hall 2003, 88.

¹⁵ Verkkokeskustelut jakautuvat karkeasti kahtia synkroniseen ja asynkroniseen sen perusteella, ovatko keskustelijat ”samassa tilassa” keskustelun ajan. Asynkronisia keskusteluja voivat olla muun muassa sähköpostikirjeenvaihto tai verkkokeskustelufoorumilla käyty keskustelu. Synkroninen keskustelu perustuu reaaliaikaisuuteen, kun asynkronisessa keskustelussa viestien lähettämisen ja lukemisen välillä voi kulua pitkäkin aika (Arpo 2005, 20 ja Hine 2000, 2).

¹⁶ Suomen Akatemian rahoittama ”Citizen Mindscapes: Detecting Social, Emotional and National Dynamics in Social Media” –konsortiohanke on osa Suomen Akatemian digitaalisten ihmistieteiden akatemiaohjelmaa (2016-2019).

gradu on lähtenyt liikkeelle uteliaisuudesta ja tarpeesta selittää tätä ilmiötä. Tutkielmani tavoitteet ovat **toiseuttavan verkkokeskustelun käsitteen määrittely ja soveltaminen verkkokeskustelun tutkimuksessa**. Käsitteen määrittelyn kautta toivon pystyväni tarjoamaan lisää työkaluja ja metodologisia näkökulmia sekä verkkokeskustelun että toiseuden tutkimukseen. Sosiologi Anna Rastas on huomauttanut, että yhteiskuntatieteilijöiden ja kulttuurintutkijoiden pitäisi kyetä tunnistamaan väestöryhmissä tapahtuvan muutoksen vaikutuksia yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Tätä on varsinkin suomenkielisessä tutkimuksessa hankaloittanut rasmin tutkimukseen erikoistuneiden objektiivisten käsitteiden puute.¹⁷ Toiseuttavassa verkkokeskustelussa ei ole kyse pelkästään rasismista tai muukalaisvihasta, mutta kyse on ihmisryhmien rajaamisesta ja nimeämisestä verkkokeskustelujen kautta. Kun ilmiö on nimettävissä, sen selittäminen on helpompaa myös tieteen keinoin. Toiseuttavan verkkokeskustelun tutkimiseen liittyvän tavoitteen ja Suomi24-foorumiin muodostuvan rajauksen perusteella olen johtanut seuraavan päätutkimuskysymyksen:

- ***Miten toiseuttavaa verkkokeskustelua voi tutkia Suomi24-verkkokeskustelupalstan kontekstissa?***

Päätutkimuskysymys on laaja, mutta se on tarkoitettu kokonaisuutta kasassa pitäväksi kehykseksi. Tutkielman tarkoitus ei ole olla kaikenkattava katsaus metodeista, joiden avulla toiseuttavaa verkkokeskustelua voi lähestyä. Sen sijaan pyrin antamaan soveltavan esimerkin siitä, millaisista lähtökohdista ja millä tutkimusotteilla ilmiötä voi lähestyä ja selittää. Tavoitteenani on myös tarkastella, miten valitsemani metodit toimivat suhteessa toisiinsa. Metodien analysoinnin rinnalle olen nostanut myös tutkimuseettisen reflektion, joka on tukemassa ja täydentämässä toiseuttavan verkkokeskustelun tutkimisen keinoja.

Koska toiseuden käsitettä on sovellettu verkkokeskusteluihin melko vähän sekä suomalaisessa että kansainvälisessä tutkimuksessa, koen tärkeäksi määritellä toiseuttavan verkkokeskustelun käsitteen:

- ***Mitä toiseuttava verkkokeskustelu tarkoittaa ja mitä erityispiirteitä käsitteellä sekä ilmiöllä on?***

Teoreettisen ja käsitteen muodostamiseen keskittyvän osuuden lisäksi tutkielmaan sisältyy myös soveltavampi osuus, jonka tarkoituksena on testata toiseuttavan verkkokeskustelun käsitettä käytännössä. Tämän soveltamisen tarkoituksena on osoittaa toiseuttavan verkkokeskustelun

¹⁷ Rastas 2013, 155.

olemassaolo ja antaa esimerkki ilmiön tutkimuksesta sen alkuperäisessä esiintymisympäristössä. Soveltava osuus myös täydentää toiseuttavan verkkokeskustelun määritelmää ja osoittaa joko sen toimivuuden tai toimimattomuuden. Soveltavaa osuutta ohjaavat alatutkimuskysymykset ovat:

- ***Miten toiseuttava verkkokeskustelu ilmenee Suomi24-foorumilla ja millaisia toiseuttavia diskursseja keskusteluissa on?***
- ***Mitä Suomi24-foorumien sisältämästä toiseuttavasta verkkokeskustelusta voi sanoa erilaisia keskusteluaineistoja tarkastelemalla?***

Näiden tutkimuskysymysten tarkoituksena on rakentaa ymmärrystä toiseuttavasta verkkokeskustelusta ja toiseuden rakentumisesta verkkokeskustelujen kontekstissa. Ymmärrys tarkoittaa tämän tutkielman tapauksessa myös teoreettista ja metodologista näkökulmaa. Tarkoituksena ei ole pelkästään kartuttaa ymmärrystä, vaan sen kautta tarjota myös mahdollisia keinoja tutkia ja tarttua toiseuttavaan verkkokeskusteluun tutkimuksen näkökulmasta. Toiseutta on tutkittu verkkokeskustelujen kontekstissa, mutta toiseuttavan verkkokeskustelun käsitettä ei ole tarkemmin määritelty¹⁸.

1.3 Metodien ja aineistojen yhdisteleminen tutkimuksessa

Tämä tutkielma sijaitsee risteyskohdassa, jossa verkkokeskustelujen ja toiseuden tutkimus kohtaavat. Lähestyn aikaisemmin määrittelemätöntä ilmiötä ensin laadullisin ja tulkintaa korostavin keinoin. Kun toiseuttava verkkokeskustelu on tunnistettu laadullisin keinoin, voidaan ilmiötä lähestyä mahdollisesti myös määrällisin keinoin isompien aineistojen kautta. Tällaista eri aineistojen ja menetelmien kerroksellista yhdistelmää voi kutsua myös triangulaatioksi¹⁹. Triangulaatio ei ole itsessään metodi, vaan enemmänkin tutkimuksen tekemistä määrittävä asenne. Digitaalisen kulttuurin tutkija Jaakko Suomisen mukaan triangulaatio soveltuu hyvin digitaalisen kulttuurin tutkimukseen, sillä nuoressa oppiaineessa ei ole kovin vakiintuneita tutkimusnäkökulmia ja koulukuntia. Triangulaatio on myös keino luoda uusia teoreettisia ja metodologisia lähestymistapoja.²⁰ Elämänjulkaisijuutta ja sen muutosta väitöskirjassaan tutkinut Sari Östman näkee triangulaation etuna eri aineistojen tuottaman tiedon limittymisen. Eri metodien avulla kustakin aineistosta on mahdollista kaivaa esiin kaikkein olennaisin tieto.²¹

¹⁸ ks. Pääkkönen 2011 ja Typpö 2009. Kielitieteiden tutkija Krzysztof E. Borowski määritteli syyskuussa 2018 pitämässään esitelmässä toiseuttamisen myös verkkokeskustelujen kontekstissa. Borowski käyttää määritelmänsä tukena keskustelufoorumilta keräämäänsä aineistoa. ks. Borowski 2018.

¹⁹ Uotinen 2005, 63.

²⁰ Suominen 1.6.2010.

²¹ Östman 2015, 65-67.

Urheilua koskevaa mediakulttuurista muutosta väitöskirjassaan tutkinut Riikka Turtiainen puolestaan näkee, että kulttuurintutkimuksessa historiallinen kontekstualisointi ja itsestäänselvyyksien kyseenalaistaminen vaatii triangulaation mahdollistamia useampia lähestymistapoja.²² Toiseuttava verkkokeskustelu on laaja ja monimuotoista selvittämistä vaativa ilmiö siinä missä monet muutkin digitaalisen kulttuurin ilmiöt. Siksi erilaisten metodien ja aineistojen yhdisteleminen palvelevat juuri tämän tutkielman tavoitteita.

Koska tutkielman keskeiseksi elementiksi muodostunutta toiseuttavan verkkokeskustelun käsitettä ei ole määritelty aikaisemmin tutkimuskirjallisuudessa, lähdin hakemaan työkaluja tutkimukseeni käsiteanalyysin ja käsitetutkimuksen parista. Tutkielman varsinainen metodologinen selkäranka muodostuu kauppatieteilijä Anu Puusan liiketaloustieteiden tarpeisiin soveltamasta käsiteanalyysin mallista.²³ Käsiteanalyysin lisäksi tutkielma ottaa myös vaikutteita tulkitsevasta käsitetutkimuksesta, jossa pyritään käsiteanalyysia laajemmin tulkitsemaan ja tutkimaan käsitteen sisäisiä merkityksiä.²⁴ Käsiteanalyysissa ei ole kyse pelkästään käsitteen intuitiivisesta määrittelemisestä, vaan se sisältää työvaiheita, jotka hyödyttävät kaikkia tämän tutkielman tavoitteita.

Jotta käsitteen muodostus ei jäisi pelkästään teorian tasolle, hyödynnän etnografiasta ammennettuja työkaluja päästäkseni syvemmälle varsinaiseen ilmiöön. Etnografia palvelee tutkielmaa erityisesti aineistonkeruussa ja tutkijaposition reflektoinnissa. Etnografisia metodeja on hyödynnetty muun muassa poliittista verkkokeskustelun tutkimuksessa, jota varten verkkokeskustelua on tallennettu muistiinpanojen ja kuvakaappauksien avulla. Salla-Maaria Laaksonen ja kumppanien monimetoditutkimuksen tarkoituksena on ollut yhdistellä sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen vahvuuksia ja näin lisätä tutkimuksen uskottavuutta.²⁵

Yksi tutkielman metodologisista rakennuspalikoista on tekstianalyysistä kumpuava kriittinen diskurssianalyysi. Kriittinen diskurssianalyysi ei itsessään ole metodi, mutta se toimii eräänlaisena kehyksenä, jonka kautta erilaisia valtasuhteita ja kielen avulla ylläpidettäviä sosiaalisia käytäntöjä tutkitaan²⁶. Lähtökohtana kriittiselle diskurssianalyysille on usein oletus alistussuhteiden olemassaolosta ja huomiota kiinnitetään erityisesti käytetyn kielen seurauksiin ja merkityksiin.²⁷ Uutismedian tuottamaa rasismia tutkinut Teun A. van Dijk kuvailee ”uudenlaista” rasismia

²² Turtiainen 2012, 41.

²³ Puusa 2008, 36.

²⁴ Takala & Lämsä 2001, 378.

²⁵ Laaksonen et al. 2017.

²⁶ Witschge 2008, 79; Wodak 1999, 186.

²⁷ Jokinen et al. 1999, 86 ja Valtonen 1998, 97.

luonteeltaan diskursiiviseksi, sillä se ei ole avoimen väkivaltaista tai vihamielistä. ”Pelkkänä puheena” usein kuvailtu rasmin muoto läpäisee arkielämän tavallisista keskusteluista tv-ohjelmiin ja koulukirjoihin ja on juuri siksi aivan yhtä tehokasta marginalisoimaan ihmisryhmiä entisestään.²⁸ Toiseutta kielen ja viestinnän näkökulmasta tutkinut Nikolas Coupland muistuttaa, ettei toiseuttamista voi välttämättä huomata tekstin ”pinnalta”. Toisinaan kahtiajakoon tähtäävä puhe on epäsuoraa ja sen löytäminen vaatii varsinkin puheen sosiaalisen kontekstin ymmärtämistä.²⁹ Toiseuttava verkkokeskustelu on konkreettisen väkivallan sijaan nimenomaan diskursiivinen prosessi, joka voidaan hyvinkin leimata monien mielestä ”pelkäksi puheeksi”. Se ei ole yhtä silmiinpistävää eikä synnytä välitöntä vaaraa kenellekään, mutta toimii silti vallankäytön välineenä erityisesti verkkokeskustelujen kontekstissa.

Toiseuden tuottamisen epäsuoran ja mahdollisesti hienovaraisenkin luonteen vuoksi diskurssianalyttinen näkökulma voi auttaa esimerkiksi tutkimuksen kontekstualisoinnissa. Juuri tästä syystä muun muassa digitaalista journalismia tutkinut Tamara Witschge on hyödyntänyt kriittistä diskurssianalyysia verkkokeskustelujen tutkimuksessa. Verkkokeskustelun ei hänen mukaansa tulisi olla tutkimuksessakaan pelkkä alkuperästään irrotettu eristetty teksti.³⁰ Paul Baker ja kumppanit ovat sen sijaan tutkineet, miten Korpus-aineistoja hyödyntävä kielitieteellinen tutkimus ja kriittinen diskurssianalyysi toimivat suhteessa toisiinsa pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin liittyvien tekstien tutkimuksessa³¹. Kumpikin tutkimus toimii esimerkkinä siitä, miten diskurssianalyttinen tutkimus voi toimia vuorovaikutuksessa verkkokeskusteluaineistojen kanssa.

1.4 Suomi24 tutkimuksen aineistona

Tämän tutkielman aineisto koostuu kahdesta eri kokonaisuudesta, jotka ovat itse keräämäni keskusteluaineisto sekä kielipankkiin tallennettu Korp-hakukäyttöliittymän kautta käytettävissä oleva Suomi24-aineisto. Raamit näille kummallekin aineistolle asettaa itse Suomi24-foorumi, sen historia sekä foorumin keskustelukulttuuri. Verkkokeskustelufoorumien historian perinpohjainen läpikäyminen ei ole tämän tutkielman kannalta tarkoituksenmukaista, mutta erityisesti keskustelukulttuurin ymmärtämisen kannalta on syytä asettaa Suomi24-foorumi osaksi suomalaista verkkokeskustelukulttuurin historiaa.

²⁸ Van Dijk 2000, 34.

²⁹ Coupland 2010, 247.

³⁰ Witschge 2008, 77.

³¹ Baker et al. 2008, 275.

Suomi24:n kaltainen selainpohjainen verkkokeskustelufoorumi tai verkkokeskustelupalsta on www-osoitteella varustettu asynkroninen verkkokeskustelualue, jota käytetään internet-selaimen avulla. Tässä tutkielmassa viitataan juuri selainpohjaiseen verkkokeskustelufoorumiin puhuessani keskustelufoorumeista tai foorumeista. Varsinkin arkikielessä foorumi-sana on vakiintunut nimitys selainpohjaisille keskustelupalstoille. Ennen verkkokeskustelufoorumien läpimurtoa käytiin verkkokeskustelua BBS-palvelimien eli BBS-purkkien välityksellä ja usenet-utisryhmissä.³² Kumpikin verkkokeskustelun muoto eli Suomessa huippuvuositahansa suunnilleen 1990-luvun alusta sen puoliväliin, mutta vuosituhatluvun vaihteessa internetin yleistymisen ja selainten helpompi käyttöliittymä houkutteli verkkokeskustelijat foorumeille³³. Näistä lähtökohdista lähti liikkeelle myös vuonna 1998 perustettu Suomi24-foorumin esiaste Sirkus.com-portaali, jonka julkaisijana toimi nykyään Enirona tunnettu Telia Infomedia. Myöhemmin Sirkus.com-portaalista tuli Suomi24.³⁴ Vuosina 2008-2010 sivuston omistus siirtyi vaiheittain Enirolta painetun median julkaisutoiminnasta tunnetuksi tulleelle Allerille.³⁵

Sirkus.com-portaalin vaihtuminen Suomi24:ksi sijoittuu ajanjaksolle, jolloin suuret verkkoportaalit kilpailivat paikoistaan suomalaisen internet-surffaajan etusivulla. Suomi24 on yleisfoorumi, joka ei ole sidoksissa mihinkään tiettyyn aiheeseen. 2010-luvun myötä sosiaalisen median suosion kasvu on muuttanut verkkokeskustelujen luonnetta, eikä suuria suomenkielisiä yleisfoorumeja ole enää kovin montaa.³⁶ Verkkoliikennettä mittaavan Alexa Internetin mukaan Suomi24 on Suomen 35. vilkkain verkkosivu. Sen taakse jäävät muun muassa Ilmatieteenlaitoksen ja Kelan www-sivut.³⁷ Yksi merkittävä syy sivuston vilkkauteen on sivustolle ohjaavat Google-haut³⁸. Koska sivustolle on vuosien varrella kerääntynyt paljon tekstiä, on se myös helposti hakukoneen löydettävissä.

Suomi24:n suosioon ei ole yhtä selkeää syytä, vaan sen asema suomalaisessa verkkokulttuurissa on osiensa summa. Yhtenä vaikuttavana tekijänä on sivuston informaatioarkkitehtuuri, joka sekä ohjaa käyttäjien toimintaa että vaikuttaa käyttäjien valikoitumiseen. Yksittäinen kommentti on Suomi24-foorumin peruselementti. Ne ovat osa keskusteluketjua, joka koostuu otsikoidusta aloituskomentista ja sen alle kerääntyvistä vastauskommenteista. Keskusteluketjut sijoittuvat

³² Suominen et al. 2013, 42; Arpo 2005, 38-39; Saarikoski 2017.

³³ Saarikoski 2017, 18.

³⁴ Iltalehti: Sirkus.com vakavoitui Suomi24.fi:ksi.

³⁵ Mediaviikko: Aller osti Suomi24:n 4,5 miljoonalla eurolla.

³⁶ Vaahensalo 2017, 48-49.

³⁷ Alexa: Top Sites in Finland.

³⁸ Lagus et al. 2016, 9.

aihealueittain keskustelualueille, jotka jakaantuvat päätason ja niiden alle jääviin alatason keskustelualueisiin (Kuva 1).³⁹

The screenshot shows the Keskustelu24 website interface. On the left is a blue navigation menu with the following items: Aihealueet, Etsi aihealuetta, Kaikki aihealueet, Ajoneuvot ja liikenne, Autot, Automerkit, Alfa Romeo, Audi, BMW, Cadillac, Chevrolet, Chrysler (highlighted), and Citroen. The main content area has a breadcrumb trail: Keskustelu24 > Ajoneuvot ja liikenne > Autot > Automerkit > Chrysler. Below the breadcrumb is a search bar with 'Chrysler' entered. A blue banner below the search bar contains the text 'Modernia muotoilua ja taattua suorituskyvyä. Keskustele Chryslerista.' and a button 'ALOITA UUSI Keskustelu'. Below the banner are two recommendation boxes: 'Luetuimpia' with the link 'Talvirenkaan vaihto' and 'Lue myös nämä' with three links: 'Neon autom.laatikko+ merkkivalo-ongelma - Chrysler - Suomi24 Keskustelut', 'voyager-98, raidetangonpää, hinta+malli - Chrysler - Suomi24 Keskustelut', and 'Vm2000 takaluukun aukaisukahva'.

Kuva 1 Ajoneuvot ja liikenne on yksi päätason keskustelualueista, joka polveilee runsaasti eri alatason keskustelualueisiin. Yllä olevassa esimerkissä on Chrysler-automerkillä omistettu keskustelualue, joka löytyy vasta neljän klikkauksen päästä eri keskustelutasoja selaamalla.

Suomi24:n keskustelualueilla tapahtuvaan keskusteluun vaikuttaa luonnollisesti myös anonymiteetin taso. Sivusto ei vaadi kommentoijilta rekisteröitymistä tai edes nimimerkin keksimistä, mutta nimimerkin rekisteröiminen on mahdollista. Rajoitusten minimointi pitää kynnyksen osallistumiselle matalana ja ylläpitää Suomi24:n profiloitumista koko kansan keskustelupaikkana. Suomi24:lle tyypillinen anonymiteetti on myös piirre, joka tekee eroa sen ja monien sosiaalisen median palveluiden välille. Sosiaaliselle medialle on ominaista juuri se, että se kaventaa eroa verkkoidentiteetin ja tosielämän identiteetin välillä. Nimettöminä käytettävillä verkkokeskustelufoorumeilla ero on selkeämpi.⁴⁰

Tämän pro gradu –tutkielman tavoitteena ei ole tutkia sitä, miten informaatioarkkitehtuuri, käyttöliittymä, rekisteröintikäytännöt tai moderointi vaikuttavat toiseuttavaan

³⁹ Lagus et al. 2016, 5-6.

⁴⁰ Auerbach 2012.

verkkokeskusteluun Suomi24-foorumilla. On silti tärkeää ymmärtää raameja, joissa keskustelua tuotetaan. Käyttöliittymä vaikuttaa siihen, miten helppoa keskustelun käyminen käytännössä on. Rekisteröintikäytännöt ja anonymiteetin taso vaikuttavat siihen, kuka voi keskustella. Moderaattorit ja foorumin säännöt puolestaan määrittelevät sen, mitä foorumilla saa keskustella. Verkkofoorumit ovat kontrolloituja tiloja, joissa esimerkiksi moderaattorien toiminta voi vaikuttaa siihen, että joidenkin mielipiteiden esittäminen koetaan helpommaksi kuin toisten ⁴¹.

Toiseuttavan verkkokeskustelun määritelmää ei voi luoda pelkkää tutkimuskirjallisuutta kartoittamalla. Tutkijan on mentävä kentälle ja kerättävä verkkokeskusteluaineistoa, josta toiseuttava verkkokeskustelu on osoitettavissa. Itse keräämäni verkkokeskusteluaineiston avulla pyrin vastaamaan erityisesti siihen, miten toiseuttavan verkkokeskustelun voi tunnistaa ja miten sitä tuotetaan Suomi24-foorumilla. Keräsin keskusteluaineiston eliminoimalla ensin havainnoinnin ulkopuolelle ne keskustelualueet, jotka ennakoarvioni mukaan palvelisivat tutkimuskysymyksiin vastaamista kaikkein heikoiten. Eliminoinnin ja rajauksen seurauksina keräsin keskusteluaineistoni keskustelualueilta: **isänmaallisuus, kehitysmaat ja kehitysapu, köyhyys, maailman menoa, transihmiset ja romano**. Tallensin keskustelualueilta keskusteluketjuja havainnoimalla ja selaamalla alueiden keskusteluja vanhimmista uusimpiin. Tallensin toiseuttavaa verkkokeskustelua sisältävät keskustelut pdf-tiedostoiksi, joita kertyi kaiken kaikkiaan 66. Aineisto on tallennettu ilman ajallista rajausta. Ne kattavat keskusteluja Suomi24-foorumilla alkuajoilta aina 2010-luvulle. Tarkempi aineistonkeruuprosessin kuvailu löytyy myöhemmin luvusta 4.1.

Suomi24-aineisto on puolestaan Suomi24-keskustelufoorumilta tallennettu keskusteluaineistokokonaisuus, joka avattiin keväällä 2015 opetus- ja tutkimuskäyttöön ⁴². Yli 70 miljoonaa viestiä sisältävä Suomi24-aineisto sisältää foorumin keskusteluviestit 15 vuoden ajalta. Kielipankkiin tallennettu Suomi24-aineisto on saatavilla kolmessa eri muodossa. Se on ladattavissa kokonaisuutena tiedostona, joka päivittyy puolivuositain. Ajantasaisin aineisto on saatavilla suoraan Allerilta, mutta aineiston käyttö edellyttää omaa erillistä sopimusta Allerin kanssa. Helppokäyttöisimmässä muodossa Suomi24-aineisto on käytettävissä Korp-hakukäyttöliittymän⁴³ kautta, joka toimii tavallisessa verkkoselaimessa. Helppokäyttöinen Korp mahdollistaa kieliopillisesti jäsenneetyt haut Suomi24-aineistoon. Tekstiaineistosta voi hakea sanojen, sanojen osien, sanaluokkien tai useampien sanojen yhdistelmien avulla. Hakutuloksien avulla voi vertailla

⁴¹ Witschge 2008, 82.

⁴² Aller, FIN-CLARIN, Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan menetelmäkeskus sekä CSC-Tieteen tietotekniikan keskus avasivat vuodesta 2001 kerätyn Suomi24-aineiston yhteistyönä Citizen Mindscapes – tutkimuskollektiivin kanssa, joka on puolestaan osa Suomen Akatemian digitaalisten ihmistieteiden ohjelmaa.

⁴³ Hakukoneliittymä on löydettävissä sivulta: korp.csc.fi.

eri sanojen määrällisen käytön eroavuuksia tai esimerkiksi sanojen käytön ajallista vaihtelua keskustelufoorumilla. ⁴⁴

2 Uuden käsitteen muodostamisen metodit

2.1 Käsiteanalyysi ja tulkitseva käsitetutkimus

Käsitteet ovat tutkijoiden tärkeimpiä työkaluja ja tavalla tai toisella kaikki tutkimukset rakentuvat käsitteidensä varaan. Käsitteiden avulla ilmiöitä voidaan selittää selkeästi ja niiden määritelmien yhdenmukainen käyttö on tutkimuksen perustelun, rajaamisen ja ymmärtämisen kannalta tärkeää. ⁴⁵ Käsiteanalyysia taloustieteisiin sovittaneen Juha Näsin mukaan käsite itsessään on eräänlainen ajattelun perusyksikkö ⁴⁶. Tutkimuskirjallisuudessa samaa käsitettä saatetaan käyttää eri merkityksissä. Esimerkiksi sana identiteetti saa eri merkityksen tieteenalasta riippuen. Käsiteanalyysi pyrkii käsitteen yhdenmukaiseen määrittelyyn, jonka seurauksena tutkijat kykenevät kommunikoimaan ilmiöstä yhteneväisesti. Puusan soveltaman käsiteanalyysin juuret ovat hoitotieteissä, joiden kaltaisilla tieteenaloilla käsitteen on oltava konkreettisesti mitattavissa ja sovellettavissa. ⁴⁷ Koska tämä tutkimus sijoittuu digitaalisen kulttuurin ja verkkoyhteisöjen pariin, on mallia soveltaessa otettava huomioon toiseuttavan verkkokeskustelun abstrakti luonne. Käsiteanalyysiin ei tule suhtautua sapluunana, jonka läpi kaikki käsitteet voi ajaa kriittikittömästi läpi.

Viestintätieteitä tutkineen Anita Nuopposen mukaan käsiteanalyysia voi tarkastella kolmesta eri näkökulmasta. Ensimmäinen niistä on todellisuuden taso, jonka kautta erityisesti erikoisalojen asiantuntijat lähestyvät käsiteanalyysia. Tällöin tutkijalla on esimerkiksi tarve nimetä jokin uusi asia tai ilmiö jo olemassa olevan käsitejärjestelmän pohjalta. Toinen taso on käsitteiden taso, jolla todellisuuteen perehdytään valmiiden käsitteiden tai niiden muokkaamisen kautta. Tällöin esimerkiksi opettaja välittää oman alansa käsitteitä oppilailleen. Kolmas taso on ilmaisun taso, johon kuuluvat varsinaiset termit ja tekstit. Kolmas taso koskee kääntäjiä ja terminologeja, jotka ovat käsitteitä koskevien termien ja sanojen kanssa tekemisissä. ⁴⁸

Käsiteanalyysi ja tulkitseva käsitetutkimus eivät ole sama asia, vaikka monelta osin pyrkivätkin kohti samaa tavoitetta. Käsitetutkimus on käsiteanalyysia laajempi kokonaisuus, jossa myös käsitteiden rakentamaa sosiaalista todellisuutta pyritään kuvaamaan, tarkastelemaan ja

⁴⁴ Lagus et al. 2016.

⁴⁵ Puusa 2008, 37-38.

⁴⁶ Näsi 1980, 10.

⁴⁷ Puusa 2008, 36-39.

⁴⁸ Nuopponen 2003, 5.

tulkitsemaan.⁴⁹ Tulkitseva käsitetutkimus itsessään jakautuu tutkimuksessa käytettävän aineiston perusteella kahteen haaraan. Olemassa olevaan tekstiaineistoon perustuva tulkitseva tutkimus koostuu kirjoitetuista teksteistä, joiden kirjoittajan kanssa tutkija ei ole ollut vuorovaikutuksessa. Tällainen luonnollinen tekstiaineisto voi muodostua esimerkiksi päiväkirjoista, kirjeenvaihdosta tai visuaalisesta aineistosta. Empiirinen tulkitseva tutkimus puolestaan hyödyntää aineistonaan tekstiä, jonka tutkija on kerännyt tutkimusta varten. Kyse voi olla haastatteluaineistosta, kyselynä kerätystä aineistosta tai havainnoinnin perusteella tehdyistä muistiinpanoista.⁵⁰ Tässä tutkielmassa on piirteitä sekä olemassa olevaan tekstiaineistoon perustuvasta tulkitsevasta tutkimuksesta että empiirisestä tulkitsevasta tutkimuksesta. Tutkija ei ole ollut vuorovaikutuksessa varsinaisen aineiston eli keskustelun kommenttien kirjoittajien kanssa, mutta vuorovaikutus itse aineiston kanssa muodostuu teknologian välityksellä.

Tulkitseva käsitetutkimus suhtautuu uusien käsitteiden syntymiseen intuitiivisesti. Ihminen tuottaa uusia käsitteitä omien kokemustensa ja ennakkotietojensa perusteella, jonka jälkeen alkujaan mahdollisesti epämääräistäkin käsitettä tarkennetaan reflektiivisen ajattelun myötä.⁵¹ Tulkitseva käsitetutkimus ei kuitenkaan tarjoa valmista mallia sille, miten intuitiosta siirrytään toimivaan käsitteen määrittelyyn. Käsiteanalyysi muodostuu selkeämmistä työvaiheista, mutta myös käsiteanalyttisessä prosessissa on reflektiivisen ajattelun ominaisuuksia ja analyysin työvaiheet elävät usein päällekkäin⁵². Puusan hyödyntämä malli on sovellettavissa tämän tutkielman tarpeisiin ilman, että tulkitsevan käsitetutkimuksen korostaman tulkinnan, reflektoinnin ja kehämäisen tutkimusprosessin periaatteita tarvitsisi unohtaa. Puusan esittämä sovellettu malli on vaiheineen seuraava:

1. Käsitteen valinta ja alkuperän tunnistaminen
2. Analyysin tavoitteiden asettaminen
3. Käsitteen erilaisia tulkintatapoja – esimerkkejä käsitteen käytöstä
4. Käsitteen ominaispiirteiden tunnistaminen ja kriittisten ominaispiirteiden nimeäminen
5. Malliesimerkin laatiminen
6. Lähikäsitteiden tarkastelu
7. Ennakkoehtojen ja seurausten kuvaaminen
8. Empiiristen tarkoitteiden nimeäminen

Puusan käsittelemät työvaiheet eivät toistu tässä tutkielmassa täysin alkuperäisessä järjestyksessä, vaan olen soveltanut mallia tutkielmani tarpeiden mukaan. Olen yksinkertaistanut

⁴⁹ Puusa 2008, 37-38 ja Takala & Lämsä 2001, 372.

⁵⁰ Takala & Lämsä 2001, 375-379.

⁵¹ Takala & Lämsä 2001, 384.

⁵² Puusa 2008, 41.

tutkimuksen ja sovelletun käsiteanalyysin vaiheet alla olevaan kuvaan (Kuva 2) ja yhdistänyt vaiheet tutkimuskysymyksiin, joihin niiden kautta vastaan.

Kuva 2 Käsiteanalyysin vaiheet suhteessa dispoositioon ja asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Puusan mukaan käsitteen valinta on ehkä käsiteanalyysin vaikein vaihe ja käsitteen tulisi olla tunnettu, jotta analyysi olisi mahdollisimman hyödyllinen.⁵³ Toiseuttavaa verkkokeskustelua ei ole käsitteenä käytetty laajalti tutkimuskirjallisuudessa, mutta sekä toiseuden että verkkokeskustelun käsitteitä on käytetty tutkimuskirjallisuudessa paljon. Myös esimerkkejä kahden käsitteen risteämisestä on.

Käsitteen valintaa ja tutkimuksen tavoitteiden asettamista seuraava käsiteanalyysin kolmas vaihe edellyttää tutkijalta kirjallisuuskatsausta, jossa hän kartoittaa käsitteen erilaista käyttöä. Katsauksen tekeminen auttaa tutkijaa hahmottamaan käsitteen ominaispiirteitä ja täydentää siihen liittyvää esiymmärrystä.⁵⁴ Luvussa kolme tarkastelen toiseuden ja verkkokeskustelun käsitteitä sekä niiden risteyskohdasta löytyviä lähikäsitteitä, kuten verkon vihapuhetta ja verkkorasismia. Päätin yhdistää käsitteen erilaisten tulkintatapojen ja lähikäsitteiden tarkastelun samaan lukuun, koska työvaiheet muistuttavat paljon toisiaan ja myös tuntuvat luontevimmilta

⁵³ Puusa 2008, 39.

⁵⁴ Puusa 2008, 39-40.

tutkielman alkupuolella. Puusan mallin mukaan lähikäsitteiden tarkastelu tarkoittaa analysoitavan käsitteen erottamista mahdollisista rajatapauksista.⁵⁵ Perusteluna lähikäsitteiden varhaisemmalle käsittelylle toimii myös Näsin huomautus siitä, että käsiteanalyttisen prosessin tulisi lähteä tietopohjan muodostamisesta ja ulkoisesta analyysistä ennen varsinaista analyysia⁵⁶.

Käsiteanalyysin neljännessä vaiheessa tarkastelun kohteena ovat käsitteen ominaispiirteet. Puusan käsiteanalyysissä rajatapausten nimeäminen tapahtuu lähikäsitteiden tarkastelun yhteydessä, mutta jatkan rajatapausten määrittelyä ominaispiirteiden määrittelyn yhteydessä. Rajatapausten määrittelyllä pystyn nimeämään ne piirteet, jotka erottavat toiseuttavan verkkokeskustelun esimerkiksi vihapuheen tai verkkovihan käsitteistä. Ominaispiirteet ovat Puusan mukaan sellaisia, jotka ilmenevät tutkimuskirjallisuudessa muita piirteitä useammin. Ominaispiirteiden määrittelyn avulla analysoitava käsite on erotettavissa muista samankaltaisista käsitteistä.⁵⁷

Viides vaihe koskee käsitteen malliesimerkkiä. Neljännessä vaiheessa löydettyjen ominaispiirteiden avulla tutkijan tulisi hahmotella käsitteen käyttöä kuvaava esimerkki, joka sisältää käsitteen olennaiset piirteet.⁵⁸ Näsi kutsuu tätä vaihetta omassa tekstissään sisäiseksi analyysiksi, jossa tutkija ottaa analysoitavaksi ja vertailtavaksi useita eri näkemyksiä samasta käsitteestä⁵⁹. Varsinaisen malliesimerkin laatimisen sijaan annan konkreettisia esimerkkejä toiseuttavasta verkkokeskustelusta siteeraamalla keräämääni keskusteluaineistoa.

Käsiteanalyysimallin viimeinen ja tässä tutkimuksessa toiseksi viimeinen vaihe on tarkoitettu käsitteen ominaispiirteille nimetyille empiirisille tarkoitteille. Näillä Puusa tarkoittaa konkreettisia luokkiin ja kategorioihin asetettavia ilmiöitä, joiden avulla käsitteen olemassaolo on todistettavissa. Puusa kuitenkin huomauttaa, että abstraktien käsitteiden mitattavuus voi tarkoittaa myös sitä, miten käsite tutkijan mukaan ilmenee sosiaalisessa todellisuudessa.⁶⁰ Tässä työvaiheessa tavoitteenani on hyödyntää sekä Suomi24-aineistoa että Korp-käyttöliittymää. Empiiristen tarkoitteiden nimeäminen on alun perin tarkoitettu käsiteanalyysin viimeiseksi vaiheeksi, mutta tämän tutkielman tapauksessa Suomi24-aineiston käsittely tuntui luontevimmalta heti itse kerätyn keskusteluaineiston analyysin jälkeen. Tällöin aineistojen mahdollinen vertailu on helpompaa ja tulokset täydentävät selkeämmin toisiaan.

⁵⁵ Puusa 2008, 40-41.

⁵⁶ Näsi 1980, 10-12.

⁵⁷ Puusa 2008, 40-41.

⁵⁸ Puusa 2008, 40.

⁵⁹ Näsi 1980, 12.

⁶⁰ Puusa 2008, 41.

Viimeisenä käsittelen käsiteanalyysin mallista sen seitsemännen työvaiheen, eli käsitteen ennakkoehtojen ja seurausten määrittämisen. Ennakkoehdot ovat tapahtumia, jotka edeltävät käsitteen esiintymistä ja seuraukset esiintyvät luonnollisesti käsitteen jälkeen⁶¹. Vaikkei tutkielman tarkoituksena ole erikseen tarkastella toiseuttavan verkkokeskustelun syitä ja seurauksia, auttaa ennakkoehtojen ja seurausten määrittely toiseuttavan verkkokeskustelun tunnistamisessa ja myös tutkielman pääkysymykseen vastaamisessa. Koska työvaihe sijoittuu tutkielman loppupäähän, pystyn sen avulla avaamaan myös väyliä tulevalle toiseuttavaan verkkokeskusteluun liittyvälle tutkimukselle.

Näsi on soveltanut käsiteanalyysin prosessia yhteen filosofiseen ja kolmijakoiseen ajatteluun, jolloin prosessi koostuu problematisoinnista, eksplikoinnista ja argumentoinnista. Problematisoinnin vaihe koostuu kysymyksenasettelusta ja ilmiöiden käsitteellistämisestä, eksplikointi käsitteiden selkeyttämisestä ja analyysistä ja argumentoinnin vaiheessa ratkaisuja perustellaan.⁶² Myös tämän tutkielman työvaiheet voidaan nähdä mukailevan näitä kolmea vaihetta. Varsinkin viimeistä, empiirisiä tarkoitteita tarkastelevassa työvaihetta voi ajatella argumentointina, joka perustelee ilmiön olemassaoloa sen alkuperäisessä ympäristössä.

2.2 Etnografia verkkokeskustelufoorumilla

Käsiteanalyysin työvaiheet eivät ota huomioon sitä, ettei kaikki käsitettä koskeva aineisto ole tutkimuskirjallisuuden muodossa. Lähikäsitteiden tarkastelu ja toiseuttavan verkkokeskustelun kriittiset ominaispiirteet muodostuvat tutkimuskirjallisuutta analysoimalla ja tarkastelemalla, mutta ilmiötä ei voi lopullisesti määrittellä ilman varsinaisen verkkokeskustelun tutkimusta. Toiseuttava verkkokeskustelu on tutkijan käyttöön tarkoitettu käsite, mutta ilmiö ei ole olemassa pelkästään käsitteenä. Siksi tutkijan on mentävä kentälle. Empiriaan keskittyvä etnografia tuo tutkielmaan tasapainoa, jolloin käsitteen määrittely on kytköksissä tutkimuskirjallisuuden lisäksi myös sen syntykontekstiin.

Perinteisimmillään etnografinen tutkimus on sosiaalisen ympäristön ja ihmisryhmien systemaattista tarkkailua ja elämänmuotojen kuvailua⁶³. Kyse ei ole kuitenkaan pelkästään tutkimustavasta, jossa tutkija vaeltaa erämaahan tarkkailemaan alkuperäiskansoja⁶⁴. Etnografia on tarinankerrontaa, jossa ihmisille ja yhteisöille annetaan ääni heidän omassa paikallisessa

⁶¹ Puusa 2008, 41.

⁶² Näsi 1980, 14.

⁶³ Marttila 2014, 362-363; Hine 2000, 58; Fetterman 2010, 33.

⁶⁴ Hine 2000, 41.

kontekstissaan⁶⁵. Etnografiselle tutkimukselle on ominaista, että tutkimukseen osallistuvien näkökulmat otetaan tutkimuksen tekemisessä huomioon. Vaikka näiden kahden osapuolen näkemysten välille ei välttämättä pyrittäisi luomaan täydellistä tasapainoa, on tarkoituksena luoda suhde inhimillisten ilmiöiden (emic) ja laajemman (etic), yleisemmän taustan välille.⁶⁶ Tämän tutkielman tapauksessa se tarkoittaa juuri verkkokeskustelun syntykontekstin huomioon ottamista ja sitä tuottavan verkkoyhteisön tutkimista.

Tutkija on etnografiassa läsnä tutkittaviensa arjessa ja hänen roolinsa voi vaihdella pelkästä havainnoinnista aktiivisempaan vuorovaikutukseen. Tällä tutkija pyrkii jonkin ilmiön kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen.⁶⁷ Etnografia ei kuitenkaan ole kenttätyökeskeisyydestään huolimatta fyysiseen paikkaan sidottua⁶⁸. Etnografisen tutkimuksen ja havainnoinnin kohde voi sijaita myös verkossa. Verkossa tehtävää etnografista tutkimusta tutkinut Christine Hine määrittelee kaksi tapaa hahmottaa internet varsinkin etnografisen tutkimuksen näkökulmasta. Hinen mukaan verkko on nähtävissä kulttuuria tuottavana paikkana ja kulttuurin tuotteena eli artefaktina.⁶⁹ Myös Suomi24 täyttää kummankin määritelmän. Keskusteluissa tuotetaan keskustelukulttuuria, joka on myös tässä tutkielmassa tutkimuksen kohteena. Toisaalta Suomi24 on myös kulttuurinen artefakti ja tuote, jota päivitetään ja muokataan jatkuvasti muuttuvan verkkokeskustelukulttuurin vaatimusten mukaan. Tutkimuksen kohteen lisäksi verkkoetnografiassa myös varsinainen tutkimusprosessi poikkeaa hieman perinteisestä etnografiasta. Tutkimuskenttä, kenttätyö, aineiston keruu, tutkimuseettiset huomiot ja myös tutkijan rooli ovat prosessissa omanlaisiaan. Yksinkertaisimmillaan aineistonkeruu voi olla verkkokeskusteluaineiston kopioimista tutkijan omalle koneelle, mutta prosessin yksinkertaisuudesta huolimatta tutkijan roolia, tutkittavien anonymiteettia ja muita tutkimuseettisiä seikkoja ei voi jättää huomioimatta.⁷⁰

Etnografista tutkimusta on sovellettu verkkoyhteisöjen tutkimukseen varsinkin 1990-luvulta lähtien, mutta varsinaisen verkkoetnografian käsite ei ole täysin vakiintunut.

Tutkimuskirjallisuudessa verkkoyhteisöjen etnografista tutkimusta on kutsuttu verkkoetnografiaksi (webnography), nettietnografiaksi (netnography), digitaaliseksi etnografiaksi (digital ethnography), virtuaalietnografiaksi (virtual ethnography), etnografiaksi tai pelkästään

⁶⁵ Fetterman 2010, 1.

⁶⁶ Isomäki, Lappi & Silvennoinen 2013, 3; Fetterman 2010, 20-22.

⁶⁷ Isomäki, Lappi & Silvennoinen 2013, 1; Kozinets 2009, 60.

⁶⁸ Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 11-12; Fetterman 2010, 8-9.

⁶⁹ Hine 2000, 9.

⁷⁰ Isomäki, Lappi & Silvennoinen 2013, 5.

laadulliseksi tutkimukseksi.⁷¹ Nimitysten välillä on jonkin verran painotuseroja, jotka voivat vaihdella aineistonkeruutavasta tutkijan ja tutkittavien vuorovaikutukseen.

Varsinkin mediaetnografisesti painottuneessa tutkimuksessa tutkijan osallistumista ei mielletä pelkästään tutkittavien kanssa käytynä vuorovaikutuksena. Digitaalisissa ympäristöissä kuten verkkosivuilla kävijä on harvoin pelkkä havainnoija, sillä kävijä on sivuston kanssa vuorovaikutuksessa muun muassa käyttöliittymän välityksellä. Linkkien klikkaus ja hakukoneiden käyttö jättää tutkijasta sivustolle jäljen, joka on tulkittavissa eräänlaiseksi vuorovaikutukseksi.⁷² Verkkokeskustelupalvelun käyttöliittymän ja tutkijan välinen vuorovaikutus on myös esimerkki siitä, miten suuressa roolissa tutkijan valinnat ovat verkkoetnografiaa tehtäessä. Kentästä ja etnografian tekemisen tavasta riippumatta tutkija on se, joka esittää kysymykset, määrittelee kentän ja lopulta tekee myös tutkimukseen liittyvät tulkinnot. Tutkijan korostuneesta roolista johtuen tutkimus on loppujen lopuksi melko subjektiivista ja siitä johtuen refleksiivisyys ja tutkimuksen läpinäkyvyys on otettava huomioon koko tutkimusprosessin ajan.⁷³ Reflektiivinen tutkimusote tarkoittaa sitä, että tutkimukseen liittyvien valintojen subjektiivisuus tiedostetaan ja arvioidaan tutkimusta tehdessä. Refleктоimalla tutkija selvittää, millaisia ennakkoluuloja ja -oletuksia hänellä on tutkimukseen liittyen ollut.⁷⁴

Pelkän menetelmän sijaan etnografia voidaan ymmärtää tutkimuksen lähestymistapana, tutkimusotteena, tutkimusprosessin teoriana, tutkimusstrategiana tai tutkimustyylinä⁷⁵. Koska teen tätä tutkimusta digitaalisen kulttuurin oppiaineen näkökulmasta, ei tavoitteenani ole täyttää tutkimuksellani kaikkia tyylipuhtaan etnografian määritelmiä. Etnografialla on kuitenkin annettavanaan työkaluja ja näkökulmia, jotka lisäävät tutkielman arvoa ja syventävät käsiteanalyysin tekoa. Varsinkin kenttätyö verkkokeskustelupalvelussa sitoo tutkielman etnografiseen tutkimusperinteeseen.

2.3 Diskurssit ja niiden analysoiminen verkkokeskusteluaineistossa

Verkkokeskustelufoorumilla käyty keskustelu on kielen käyttöä ja kielen käyttöä voi arvioida karkeasti kahdesta eri näkökulmasta. Kieli on sekä kuva todellisuudesta että sen rakentamista. Diskurssianalyytisessä tutkimuksessa käännytään erityisesti jälkimmäisen näkökulman puoleen. Kielen käyttö ei käytäntönä pelkästään kuvaa kulttuurejämme, vaan sillä on voima rakentaa ja

⁷¹ Kozinets 2009, 5; Dicks et al. 2005, 26; Laaksonen et al. 2017, 6; Hine 2000.

⁷² Laaksonen et al. 2017, 6.

⁷³ Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 9.

⁷⁴ Fingerroos & Jouhki 2014, 88 ja 90; Fetterman 2010, 1; Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 24.

⁷⁵ Marttila 2014, 363.

uusintaa todellisuutta.⁷⁶ Todellisuutta voidaan rakentaa myös verkkokeskusteluissa. Riippumatta siitä, vaikuttavatko verkkokeskusteluissa muodostuvat merkitykset myös arkielämän puheeseen, rakentavat verkkokeskustelut omaa todellisuuttaan ja keskustelukulttuuriaan. Suomi24-foorumin käyttöliittymä suosii puhtaan tekstipohjaista keskustelua, sillä kuvien lisääminen ei ole keskusteluissa mahdollista. Tästä syystä diskurssianalyttinen teoria ja sen painotukset sopivat hyvin tähän tutkielmaan. Koska diskurssianalyysissä tarkastellaan sosiaalisia käytäntöjä ja vuorovaikutusta, ei tarkoituksena ole keskittyä yksilöön tai yksilön pään sisäisiin prosesseihin⁷⁷. Diskurssianalyysi ei tähtää selittämään, miksi joku sanoo tai toimii tietyllä tavalla. Sen sijaan kiinnostus kohdistuu siihen, miten esimerkiksi toiseutta tuotetaan.

Etnografian tapaan diskurssianalyysi ei ole selkeärajainen tutkimustapa, vaan teoreettinen viitekehys. Diskurssianalyysi sallii tutkimuksissa erilaiset painopisteet ja metodologiset sovellukset, joiden lähtöajatuksena on kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentava luonne. Diskurssianalyttiseen tutkimukseen liittyy myös oletus rinnakkaisista merkityssystemeistä, joiden avulla kieltä jäsennetään. Merkityssystemit eli diskurssit voivat olla rinnakkaisia, mutta ne voivat myös kilpailla keskenään. Valtasuhteisiin liittyvistä diskursseista toiset voivat saada enemmän suosiota, jolloin niistä muodostuu yleisesti pidettyjä totuuksia⁷⁸.

Diskurssin raakamateriaalia on useimmiten teksti. Tekstiä analysoidessa tutkijan ja aineiston välinen vuoropuhelu on aineiston ominaisuuksien mekaanista raportointia huomattavasti tärkeämpää. Diskurssianalyysi on pelkän tekstin pintapuolisen analyysin lisäksi myös kontekstien ja vuorovaikutusten analysointia.⁷⁹ Verkkoehtnografista tutkimusta tehdessä tutkija on vuoropuhelussa kentän kanssa esimerkiksi käyttöliittymän välityksellä. Havainnoinnin kohteet perustuvat tutkijan valintoihin ja erityisesti tulkintoihin ja tulkinnan merkitys jatkuu myös analyysivaiheessa. Tulkinnan merkityksen korostumisessa on vaaransa, mutta huolellisuus, reflektio ja verkkokeskustelun kontekstin huomioon ottaminen auttavat tuottamaan uskottavia tuloksia.

Verkkokeskustelut ovat sekä tekstiä että vuorovaikutusta. Foorumeille lähetetyt kommentit voidaan irrottaa kontekstista ja ne tarkastella itsenäisinä teksteinä, mutta tällöin erillisten tekstien välillä oleva kommunikaatio jää huomioimatta.⁸⁰ Kun otetaan huomioon verkkokeskustelujen

⁷⁶ Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 3, 18 ja 41; Alasuutari 2011, 146.

⁷⁷ Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 37.

⁷⁸ Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 29; Valtonen 1998, 96-97.

⁷⁹ Fairclough 2003, 3; Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 28. Valtonen 1998, 97; Van Dijk 2000, 40.

⁸⁰ Hine 2000, 53.

vuorovaikutuskonteksti, tarkastellaan tekstiä suhteessa keskusteluun, jonka osa se on ⁸¹.

Toiseuttava verkkokeskustelu on todennäköisesti havaittavissa myös irrallisista verkkokeskusteluteksteistä, mutta kommentit on alun perin tarkoitettu muiden keskustelijoiden nähtäväksi ja kommentoitavaksi. Vuorovaikutuskontekstin huomioon ottamisesta juontaa tutkielman keskiössä oleva käsite: toiseuttava verkkokeskustelu. Sen sijaan, että tutkimuksen kohteena olisivat toisistaan irralliset toiseutta tuottavat verkkokommentit, kyse on vuorovaikutuksen kautta syntyvästä toiseudesta.

Kielipankkiin tallennettua Suomi24-aineistoa on hyödynnetty diskurssianalyttisessä tutkimuksessa aiemminkin. Queer-lingvistiikkaa tutkinut Jarmo Jantunen on analysoinut Suomi24-aineistoa homouteen ja heterouteen liittyvien diskurssien näkökulmasta. Toiseuden käsitettä ei ole otettu mukaan tutkimukseen, mutta tutkimuksen tuloksissa on piirteitä myös toiseutta tuottavista diskursiivisista prosesseista sekä oman identiteetin representoinnista. ⁸² Jantusen toteuttamassa korpusavusteisessa tutkimuksessa on vahvasti kielitieteellinen painotus, eikä esimerkiksi keskustelualueita ole huomioitu diskurssien tuottamisen rajaajina. Koska omat lähtökohtani tähän tutkielmaan ovat digitaalisen kulttuurin tutkimuksessa ja tutkimusotteeni on valtaosin laadullinen, myös verkkokeskustelujen kontekstualisointi tuntuu erityisen tärkeältä tutkimuksen kannalta. Yleisesti ottaen kontekstualisointi tarkoittaa sitä, että aineistossa esiintyvää kielen käyttöä on analysoitava tietyssä ajassa ja paikassa tapahtuneena sosiaalisena käytäntönä ⁸³. Tällä tutkimuksella ei ole ajallista rajausta, vaan tavoitteena on enemmänkin ajasta riippumattoman yleiskuvan luominen toiseuttavan verkkokeskustelun käsitteestä. Mahdollista käsitteen käyttöön liittyvän muutoksen tutkimuksessa historiallinen konteksti olisi kuitenkin otettava näkyvästi huomioon.

Diskurssianalyttinen tutkimus on jaettavissa kahteen suuntaukseen. Tulkitseva diskurssianalyysi painottaa vastaanottajien näkökulmaa ja kriittinen diskurssianalyysi keskittyy vallan epätasapainon tarkasteluun. Kriittisessä diskurssianalyysissä kommunikaatiosuhteilla kuten keskusteluketjujen kommentteilla on valta legitimoida tai aktualisoida erilaisia valtasuhteita. ⁸⁴ Kriittisyys ei kriittisessä diskurssianalyysissä tarkoita sitä, että aineistosta havaittaisiin ainoastaan alistusta ja valta-asetelman väärinkäyttöä. Kriittisyys tarkoittaa myös kielenkäytön seurauksien moninaisuuden ymmärtämistä ja kritiikittömien yleistyksien välttämistä. ⁸⁵

⁸¹ Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 30-31; Wodak 1999, 187.

⁸² Jantunen 2018.

⁸³ Valtonen 1998, 107 ja 112.

⁸⁴ Valtonen 1998, 104-105.

⁸⁵ Wodak 1999, 186.

Diskurssianalyysin tarjoamien käsitteiden avulla on myös mahdollista määritellä toiseuttavan verkkokeskustelun käsitettä tarkemmin. **Toiseuttava verkkokeskustelu on varsinkin diskurssianalyttisestä näkökulmasta verkkokeskustelun vuorovaikutussuhteessa aktualisoituva sosiaalinen käytäntö, jonka avulla rakennetaan ja uudelleentuotetaan toiseuttavia diskursseja.** Puhun nimenomaan toiseuttavasta diskurssista, sillä toiseuden diskurssi tai toiseusdiskurssi viittaavat termeinä enemmän siihen, että keskustelussa oltaisiin tietoisia sen tuottamasta toiseudesta.

2.4 Eettisyys ja havainnoitavien oikeudet

Erilaisten metodien soveltaminen verkkokeskusteluissa ilmenevään toiseuttavaan kommentointiin vaatii myös ymmärrystä verkkoympäristöjen tutkimukseen liittyvistä erityiskysymyksistä. Vieraaseen verkkokulttuuriin astumisessa on ominaispiirteitä, joihin ei kasvokkain kohdattuna välttämättä törmää. Etnografista tutkimusta tekevän tutkija pohtii tyypillisesti muun muassa tutkittavien suostumusta tutkimukseen osallistumisesta ja miten erilaisia tutkimusaineistoja säilytetään. Varsinaisen tutkimusprosessin eettisyyden lisäksi tulee ottaa huomioon myös tutkimuksen seuraukset ja se, miten tulokset voivat vaikuttaa havainnoinnin kohteena oleviin.⁸⁶ Saavutettavuus ja tutkijan osallistumisen mahdollisuudet ovat erilaisia verkon välityksellä ja verkkokeskusteluista on mahdollista kerätä hyvinkin suuria aineistoja⁸⁷. Tutkija voi kuitenkin suhtautua keskusteluaineistoon suurena kasvottomana massana.

American Anthropological Associationin antamat eettisen kenttätönn ohjeet on yksi merkittävimpiä ohjenuoria eettisesti tehdyille kenttätöille ja aineistonkeruulle. Vuonna 2012 annettujen sääntöjen mukaan tutkijan on muun muassa kunnioitettava ja suojeltava tutkittaviaan sekä arvioida tutkimuksensa mahdollisia seurauksia.⁸⁸ Ohjeistuksessa on myös neuvottu huomioimaan tutkimukseen osallistuvien suostumus, mutta verkkokeskusteluissa havainnoitavien suostumuksen arvioiminen muodostuu ongelmaksi. Suomi24:n kaltaiselta suurelta keskustelufoorumilta aineistoa kerätessä ei ole mahdollista varmistaa, että kaikki keskusteluun osallistuneet olisivat suostuvaisia osallistumaan tutkimukseen. Myös keskustelujen asynkronisuus vaikeuttaa tutkimuksen näkyväksi tekemistä, sillä jotkin havainnoitavat keskustelut on saatettu käydä monia vuosia sitten.

⁸⁶ Fingerroos & Jouhki 2014, 95.

⁸⁷ Kozinets 2009, 5.

⁸⁸ Statement of Ethics: Principles of Professional Responsibility 2012. (AAA)

Verkkotutkimukseen kohdistettuja ohjenuoria on tarjonnut muun muassa Association of Internet Researchers (AoIR), jonka tuoreimmat ohjeet eettiseen internet-tutkimukseen on annettu vuonna 2012. Ohjeistuksissa on huomioitu myös verkkotutkimukselle ominaiset hankaluudet, kuten henkilökohtaisuuden ja havainnoinnin kohteena oleville kohdistuvan vahingon aiheuttamisen arvioiminen. Yksi keino tarkastella omia verkkokeskustelututkimukseen liittyviä eettisiä valintoja on pohtia, onko analysoitu aineisto ”pelkkää” tekstiä, vai analysoidaanko jotain henkilökohtaisempaa.⁸⁹ Suomi24-aineiston kaltaisissa isoissa aineistokokonaisuuksissa yksilöt eivät varsinaisesti häviä, mutta yhden henkilön tuottaman sisällön sijaan suurennuslasin alla on kaikkien aineistossa olevien osien summa. Itse keräämässäni keskusteluaineistossa yksilöt nostetaan näkyvämmiin esille varsinkin yksittäisten keskusteluketjujen analysoinnissa. Kommentit ovat kuitenkin anonyymejä ja julkisia, eikä viesteistä ole yksilöitävissä kirjoittajien oikeita henkilöllisyyksiä. Pienemmille ja rajatumille yhteisöille tarkoitettuja keskustelualueita havainnoitaessa on oltava enemmän varuillaan. Keskusteluissa saatetaan esimerkiksi mainita kiertoilmauksin yksityishenkilöitä. AoIR:n ohjeistuksessa on muun muassa huomioitu, että tutkija voi esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen verkkoyhteisöjä tutkiessaan epähuomiossa paljastaa sellaisten ihmisten henkilöllisyyksiä, jotka eivät ole julkisesti tuoneet omaa seksuaali-identiteettiään näkyville ja näin vaarantaa heidän turvallisuutensa⁹⁰.

Verkkoaineistojen tutkimusta koskevaa tutkimusetiikkaa on käsitelty digitaalisen kulttuurin oppiaineessa jonkin verran, sillä varsinaisia pitkiä perinteitä tai ohjesääntöjä ei nuorelle oppiaineelle ole vielä muodostunut tutkimusetiikan suhteen. Varsinkin Sari Östman ja Riikka Turtiainen ovat käsitelleet verkkoaineistoja koskevaa tutkimusetiikkaa teksteissään. Heidän mukaansa verkkoaineistojen tutkimuksessa verkkokulttuurien tunteminen on merkittävässä roolissa. Verkkokeskustelujen sisältöihin vaikuttavien yksityiskohtien huomioimatta jättäminen voi pahimmassa tapauksessa vääristää aineistosta tehtäviä tulkintoja.⁹¹ Östman ja Turtiainen ovat kehittäneet verkkoaineistoja käsitteleville tutkijoille oppaaksi tutkimuseettisen huoneentaulun, jonka avulla tutkija voi suhteuttaa omaa asemaansa internetiin. Huoneentaulun mukaan internet voi olla tutkijalle tutkimuksen kohde, lähde, väline tai kaikkia kolmea ja varsinkin etnografista tutkimusta toteutettaessa internet on tutkijalle myös tutkimusympäristö. Huoneentaulu toimii muistutuksena tutkijan vastuusta tulkintojen ja valintojen tekijänä. Tutkijan on itse lähdekritiikin

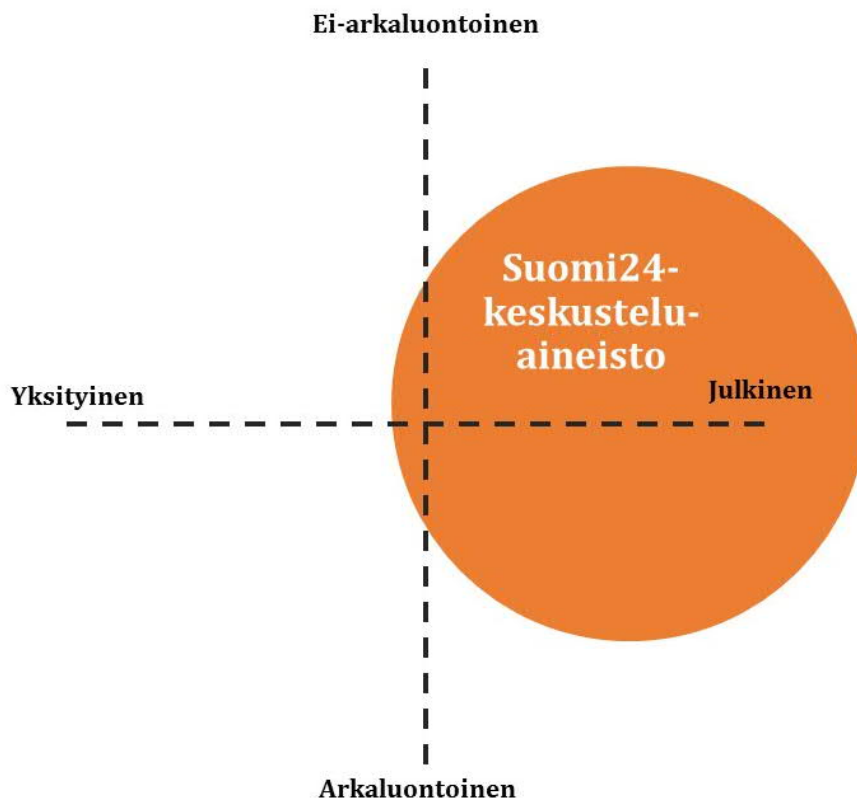
⁸⁹ Markham & Buchanan 2012, 5.

⁹⁰ Markham & Buchanan 2012, 8.

⁹¹ Turtiainen 2012, 46; Turtiainen & Östman 2013; Östman 2015, 71-72.

ja reflektoinnin avulla luotsattava itseään kohti mahdollisimman tutkimuseettisesti kestäviä tuloksia.⁹² Eettisten valintojen läpinäkyvyys vaikuttaa koko tutkielman luotettavuuteen⁹³.

Verkkoetnografisessa tutkimuksessa tutkijan on esimerkiksi pohdittava, miten hän keskustelijoihin viittaa ja onko keskusteluihin tekstiä tuottavilla tekijänoikeudet tuottamaansa verkkokeskusteluisältöön.⁹⁴ Suomi24:n tapauksessa on otettava huomioon anonymiteetti ja osallistumisen äärimmäisen matala kynnyks. Jos verkkokeskusteluun osallistuva ei ole esimerkiksi valmis sitoutumaan keskusteluun rekisteröitymällä palveluun, hän ei myöskään välttämättä ole valmis sitoutumaan kirjoittamaansa tekstiin ja näin ollen ottamaan sitä "nimiinsä". Tutkija ei silti voi ajatella, että Suomi24:n keskustelut olisivat "vapaata riistaa", jota voisi kriitikittömästi ja pohtimatta haalia käyttöönsä. Avoimella, anonyymillä ja matalan kynnyksen keskustelupalstalla on kuitenkin käytännössä mahdotonta kerätä kaikkien keskustelijoiden suostumusta osallistua tutkimukseen.

Kuva 3 Suomi24-keskusteluaineiston suhteutuminen Sveningssonin ja kumppanien kehittämään nelikenttään.

⁹² Turtiainen & Östman 2013; Östman & Turtiainen 2016, 69.

⁹³ ks. Tuomi 2018, 118-120.

⁹⁴ Isomäki, Lappi & Silvennoinen 2013, 9.

Yhtenä taustana digitaalisen kulttuurin oppiaineen käsityksille tutkimuseetiikasta on toiminut Malin Sveningssonin ja kumppanien vuonna 2003 luoma nelikenttä, jossa aineiston arkaluonteisuus suhteutuu sen yksityisyyden kanssa (Kuva 3).⁹⁵ Nelikentän avulla tutkija voi arvioida, onko havainnoitavien suostumuksen varmistaminen välttämätöntä tutkimuksen eettisen kestävyden kannalta. Suomi24:n keskustelut ovat julkisia, vaikka pienet ja tarkkaan rajatut keskustelualueet voivatkin luoda mielikuvan yksityisestä keskustelufoorumista. Keskustelujen kommentit saattavat olla julkisuudesta huolimatta hyvinkin henkilökohtaisia, koska keskustelijoiden kasvottomuus ja nimettömyys suojelevat käyttäjien yksityisyyttä ja tuovat turvaa. Keskustelujen julkisuuden ja keskustelijoiden nimettömyyden vuoksi en ole kokenut, että havainnoitavien suostumusta olisi otettava huomioon tässä tutkimuksessa.

Turtiainen on myös huomionut, että tutkimuseettisten näkökulmien korostaminen on tärkeämpää silloin, kun tutkimus keskittyy ihmisten ja varsinkin yksilöiden tarkasteluun. Mikäli esimerkiksi verkkokeskustelua tarkastellaan sellaisenaan itsenäisenä ilmentymänä eikä niinkään inhimillisenä toimintana, ei tutkimuseettinen punnitseminen ole aivan yhtä tärkeää.⁹⁶ Eron tekeminen ei kuitenkaan ole tämä tutkielman puitteissa yksinkertaista. Toiseuttavan verkkokeskustelun näkeminen inhimillisen toiminnan sijaan pelkkänä tekstinä yksinkertaistaisi ja ennen kaikkea vähättelisi ilmiön merkitystä. Koska toiseuttavassa verkkokeskustelussa on mielestäni kyse nimenomaan inhimillisestä ja sosiaalisesta toiminnasta, on tutkimuseetiikan, lähdekritiikin ja tutkijan oman position pohdinnan läpäistävä koko tutkimusprosessi.

3 Lähikäsitteet ja ominaispiirteet

3.1 Toiseus identiteettiä rajaavana käsitteenä

Identiteetti-sanat juontavat latinan samaa tarkoittavasta sanasta *idem*⁹⁷. Kun yhteiskunta on ollut murroksen alla, identiteetin käsitettä on käytetty pysäyttämään muutos ja rajaamaan samuutta. Kyse on prosessista, jonka avulla yksilö ymmärretään jonkin yhteisön jäseneksi.⁹⁸ Identiteetin käsitteen pysäyttävä vaikutus on nähtävissä myös toiseuttamisessa. Kulttuuritutkija Michael Pickeringin mukaan toiseuttamisen tavoitteena on pysäyttää itsen ja toisen välinen suhde. Lähtökohtana ei ole tasa-arvon tavoittelu, vaan määritelmiä luodaan useimmiten etuoikeutetusta asemasta.⁹⁹ Toinen voi tarjota myös syntipukin, jonka avulla omaa identiteettiä

⁹⁵ Sveningsson et al. 2003, 186.

⁹⁶ Turtiainen 2013, 49.

⁹⁷ Theborn 1995, 229.

⁹⁸ Ruuska 2013, 107-103.

⁹⁹ Pickering 2001, 72-73.

vahvistetaan¹⁰⁰. Esimerkiksi vierittämällä massatyöttömyyden syyt maahanmuuttajien niskoille tarjotaan kansalaisille helppo selitys ongelmaan, mutta samalla luodaan vastakkainasettelua ihmisryhmien välille.

Fyysinen sijainti ja kansalaisuus eivät ole ainoita lähtökohtia vastakkainasettelun syntymiselle. Yhteiskunnat rakentavat identiteettiään ja luovat hierarkioita ja kaksinapaisuutta omien kategorioidensa perusteella. Naisten, seksuaalivähemmistöjen tai vammaisten muotoutuminen toiseksi ei ole riippuvaista fyysisestä sijainnista.¹⁰¹ Kirjallisuudentutkija Tzvetan Todorov on määritellyt kolme näkökulmaa, joiden kautta toiseutta tuotetaan. Yhden näkökulman mukaan toinen tuomitaan arvojen perusteella ja tällöin toisesta muodostuu joko hyvä tai paha. Toisen näkökulman mukaan toinen arvioidaan joko fyysisen tai psyykkisen etäisyyden perusteella. Kolmannen näkökulman mukaan toiseuden tuottajan taustalla vaikuttaa tietämättömyys.¹⁰² Näkökulmat ovat melko ylimalkaisia, mutta ne antavat käsityksen toiseuden käsitteen ambivalenssista. Toiseuttaminen on mustavalkoista hyvän ja pahan rajaamista ja samaan aikaan se on epäluuloisuutta ja tietämättömyyttä mahdollisesti vierasta toista kohtaan. Varsinkin verkkokeskusteluissa syntyvän toiseuttamisen motiiveja on melkein mahdotonta arvioida, mutta taustalla vaikuttaa aina tarve rajata ja määritellä.

Rasismia tutkinut Robert Miles huomauttaa, että luokittelemalla jonkin yksilön tai ihmisryhmän toiseksi luokittelija määrittelee myös kriteerit sille, miten hän itse tulee representoiduksi. Kun toista tehdään alempiarvoiseksi, nostetaan itseä ylemmäs.¹⁰³ Tämän epäsymmetrisen prosessin avulla ylempiarvoinen ylläpitää omaa asemaansa ja samalla hallitsee alempiarvoisen ryhmän identiteetin muotoutumista.¹⁰⁴ Toiseuden käsite ovat monellakin tapaa hyödyllinen myös verkkokulttuurien ja verkkokeskustelukulttuurin tutkimuksessa. Toiseuttaminen on osa verkossa rakennettavaa identiteettiä. Kasvoja, sukupuolta tai yhteiskuntaluokkaa ei näe keskustelufoorumien nimettömyyden takaa, joten omaa ja muiden identiteettiä on tuotava eri tavalla esiin. Toiseuttaminen ei kuitenkaan ole synonyymi rasismille tai seksismille, vaan on enemmänkin seurausta ennakkoluuloisista asenteista¹⁰⁵.

Toiseuden syntymistä ja toiseuttamista voidaan tarkastella kahdella eri tasolla. Ensimmäinen taso on sosiaalisen vuorovaikutuksen taso, jossa osapuolien ennakkoluulot kohtaavat. Kadulla vastaan

¹⁰⁰ Meddaugh & Kay 2009, 256; Lehtonen 2004c, 250-251.

¹⁰¹ Staszak 2009, 3; Duncan 1993, 44; Dervin 2015, 2.

¹⁰² Todorov 1984, 185.

¹⁰³ Miles 1994, 61; Pickering 2001, 71; Staszak 2009, 1.

¹⁰⁴ Löytty 2005b, 9; Jensen 2011, 65; Baumgartner 2017.

¹⁰⁵ Jensen 2011, 65; Wren 2001, 144; Petersoo 2007, 119; Delanty 1995, 5.

tuleva turisti nähdään aikaisempien kokemusten ja ennakkotietojen perusteella muodostuvan suodattimen läpi. Toinen taso muodostuu representaatioista eli tavoista, joilla erilaisia ihmisryhmiä esitetään esimerkiksi mediassa.¹⁰⁶ Nämä kaksi tasoa luonnollisesti toimivat vuorovaikutuksessa keskenään. Representaatiot vaikuttavat kohtaamisiin ja kohtaamisien pohjalta syntyy uusia representaatioita.¹⁰⁷ Verkkokeskustelukulttuuria tutkittaessa sosiaalisten kohtaamisten ja representaatioiden tasot sekoittuvat toisiinsa. Foorumilla kommentoinnin voi nähdä sekä kohtaamisena, että representaatioiden luomisena.

Coupland on jaotellut toiseuttamisen keinoiksi yksinkertaistamisen (homogenisation), alentamisen (pejoration), marginalisoimisen (marginalisation) ja vaimentamisen (silencing). Toiseuttamisen yhteydessä yksinkertaistaminen tarkoittaa erityisesti yksilöllisyyden unohtamista ja ihmisryhmien yksinkertaistavaa niputtamista yhteen. Alentamalla näihin yhteen niputettuihin ihmisryhmiin liitetään ei-toivottuja piirteitä. Vaimentamalla ja marginalisoimalla taas työnnetään tiettyjä ryhmiä kokonaan huomion ja keskustelun ulkopuolelle.¹⁰⁸ Suomi24-keskusteluissa keskustelun tekniikka takaa kaikille mahdollisuuden osallistua keskusteluun, mutta esimerkiksi keskustelujen ilmapiiri voi sulkea ihmisiä ulkopuolelle ja vaimentaa heitä pois keskusteluista.

Toiseuden käsitteen kaksinaisuus on herättänyt tutkimuskirjallisuudessa myös jonkin verran kritiikkiä¹⁰⁹. Toiseuden käsite voi olla vaarallisen ylimalkainen juuri sen laajan sovellettavuuden vuoksi. Liika yleistävyys voi vaarantaa valtarakenteiden kritiikin ja purkamisen, johon tutkimuskirjallisuus useimmiten pyrkii.¹¹⁰ Tutkimusta tehdessä on oltava erityisen varovainen, ettei sulje tarkastelusta pois yksilöitä tai yhteisöjä, jotka eivät välttämättä putoa helposti määriteltäviin kategorioihin. Löytyn mukaan pelkästään maahanmuuttajien ja suomenkielisten valkoisten suomalaisten suhdetta tarkastelevassa tutkimuksessa kansallidentiteetin monitasoisuus saattaa pahimmillaan unohtua ja tällöin toiseuden käsitteellä on myös tutkimuskirjallisuudessa jähmettävä luonne.¹¹¹ Rajun yksinkertaistamisen seurauksena saatetaan antaa ymmärtää, että toinen on sattumanvarainen keskiarvo jostakin ihmisryhmästä¹¹². Yksi tutkimuseettinen sudenkuoppa toiseuden tutkimuksessa on rodullistavien diskurssien uusintaminen. Rodullistamisen prosessissa ihmisryhmien jako suoritetaan yhteiskunnallisesti tärkeiksi oletettujen ja usein ulkoisten piirteiden perusteella¹¹³. Toiseuden tutkimuksessa ei ole

¹⁰⁶ Löytty 2005a, 167.

¹⁰⁷ Dervin 2008, 185.

¹⁰⁸ Coupland 2010.

¹⁰⁹ Jensen 2011, 66.

¹¹⁰ Löytty 2005a, 172-173 ja Löytty 2005b, 11.

¹¹¹ Löytty 2005a, 174.

¹¹² Löytty 2005b, 12; Gillespie et al. 2012, 399-400; Dervin 2015, 7-8.

¹¹³ Miles 1994, 110.

kyse pelkästään rotupuheesta, mutta tutkimukseen voi silti liittyä rotuun viittaavia käsitteitä.¹¹⁴ Käsitteiden käyttäminen tutkimuksessa on usein välttämätöntä ilmiön selittämisen kannalta, mutta niiden mahdollisesta loukkaavasta painoarvosta on oltava tietoinen.

3.2 Asynkroninen verkkokeskustelu

Verkkokeskustelufoorumit ovat verkon käyttäjien välisen keskustelun mahdollistavia internet-palveluita¹¹⁵. Selainpohjaisilla verkkokeskustelufoorumeilla luku ja käyttö tapahtuvat verkkoselaimien avulla, eikä niiden käyttö vaadi esimerkiksi erillistä lukuohjelmaa¹¹⁶. Foorumien käyttökynnys madaltuu, kun niiden käyttäminen ei vaadi suurta teknistä osaamista. Selainten helppokäyttöisyys on paljolti määritellyt sen, kenellä on pääsy internettiin ja verkkokeskustelujen pariin¹¹⁷. Verkkoyhteisöjä tutkineet Marc A. Smith ja Peter Kollock ovat verranneet verkkokeskusteluja cocktail-tilaisuuteen, jossa vain aktiivinen puhuja on nähtävissä ja muut ovat näkymättömiä kuuntelijoita¹¹⁸. Vertaus osuu oikeaan erityisesti näkymättömien kuuntelijoiden osalta. Verkkokeskusteluissa yleisön määrää on miltei mahdotonta hahmottaa, sillä vain murto osa varsinaisesti osallistuu keskusteluun. Yhden äänessä olevan keskustelijan merkitys ei välttämättä ainakaan Suomi24-keskustelujen kaltaisissa ympäristöissä korostu, sillä kaikki puheenvuorot ovat samaan aikaan nähtävissä ja aloitusviesti määrittää keskustelun kulkua.

Varhaisissa verkossa tapahtuvaa vuorovaikutusta tarkastelevissa tutkimuksissa verkkokeskustelu nähtiin usein varsinkin sen puutteiden kautta. 1980-1990-luvuilla verkkokeskustelujen tutkimuksessa oli mukana kynnisyttä, jonka mukaan verkossa tapahtuva vuorovaikutus nähtiin puutteellisena puuttuvan kehonkielen vuoksi. Samaan aikaan verkkokeskusteluilla uskottiin olevan myös tasa-arvoistava ja hierarkioita poistava vaikutus. Varsinkin verkkokeskustelujen alkuaikojä 1990-luvulla vallitsi utopistinen verkkokansalaisuuden ideaali.¹¹⁹ Myöhemmin tutkimukset ovat osoittaneet, että varhaiset oletukset verkkokeskustelukulttuureista eivät ole täysin tyhjentäviä. Puuttuvaa kehonkieltä voidaan kompensoida keskusteluissa esimerkiksi hymiöiden avulla ja myös valta-asetelmien muodostuminen on verkkoyhteisöissä mahdollista.¹²⁰

¹¹⁴ Rastas 2013,156.

¹¹⁵ Arpo 2005, 31 ja 42.

¹¹⁶ Vaikka selainpohjainen verkkokeskustelufoorumi ei vaadi käyttäjältään erillistä lukuohjelmaa, ovat jotkut foorumit käytettävissä niitä varten luotujen mobiiliapplikaatioiden avulla.

¹¹⁷ Arpo 2005, 46.

¹¹⁸ Smith & Kollock 1999, 18.

¹¹⁹ MacGuire 2005; Dahlberg 2009, 178; Barbrook & Cameron 1996, 1; Hauben 1997.

¹²⁰ Kozinets 2009, 23-24.

Verkkokeskustelu on tekstiä, mutta sen dynamiikassa on yhtäläisyyksiä puheelle perustuvan kommunikaation kanssa. Tästä syystä tietoverkkokeskusteluista puhuttaessa puhutaan nimenomaan keskustelusta ja puhetavoista. Robert Arpon mukaan verkkokeskustelu rakentuu suullisesti käydyn keskustelun tavoin kommunikoiden valitsemista tyyliseikoista ja siksi jotkin puhelijat saattavat vakiinnuttaa asemaansa yhteisöissä.¹²¹ Suomi24:n tai minkä tahansa ison verkkokeskustelufoorumien tapauksessa yhteisö on iso ja pirstaloitunut useille keskustelualueille, joten yhteisön sisäisten puhetapojen tai keskustelukulttuurin arvioiminen voi olla hankalaa. Arpo ei myöskään ota huomioon yleistä verkkokeskustelukulttuuria ja verkkokeskustelujen puhetapaa, joka voi vaikuttaa yli keskustelupalveluiden rajojen.

Verkkokeskustelut jakautuvat karkeasti kahtia synkroniseen ja asynkroniseen sen perusteella, ovatko keskustelijat ”samassa tilassa” keskustelun ajan¹²². Synkronisessa keskustelussa keskustelijat voivat olla esimerkiksi samassa chat-huoneessa tai aktiivisessa Facebook Messenger –keskustelussa. Keskustelijat myös ovat tietoisia siitä, että keskustelukumppanit vastaanottavat viestit välittömästi. Asynkronisissa keskusteluissa keskustelu muodostaa viestiketjun, johon kaikki osalliset eivät välttämättä ota osaa samaan aikaan. Tällaisia keskusteluita voivat olla sähköpostikirjeenvaihto tai verkkokeskustelufoorumeilla käyty keskustelu. Jako synkronisen ja asynkronisen välillä on karkea ja nykyään monissa keskustelupalveluissa on ominaisuuksia molemmista.

Synkronista ja asynkronista keskustelua erottavat myös niiden erot yksityisyydessä. Julkisia IRC-kanavia ja chat-huoneita lukuun ottamatta synkroniset verkkokeskustelut käydään usein kahden kesken tai muilta suljetuissa yksityisissä keskusteluryhmissä. Asynkroninen keskustelu taas on usein julkisempaa kuten esimerkiksi kaikille avoimella Suomi24-foorumilla. Sosiaalisen median vuorovaikutteisuutta pohtinut Janne Matikainen huomauttaa, ettei sosiaalisen median ilmiöissä ole kyse pelkästään yksilöistä. Kyse on sosiaalisista ja kulttuurisista yhteyksistä, joita ei välttämättä olisi ilman vuorovaikutusta.¹²³ Uskon, että tämä pätee myös toiseuttavan verkkokeskustelun käsitteeseen ja siihen sisältyvään asynkronisuuden oletukseen. Toiseuttavia diskursseja tuskin tuotettaisiin, jos niille ei olisi tarjolla julkisuutta ja vuorovaikutusta.

Verkkokeskusteluissa viestintä tapahtuu pääosin tekstin avulla ja uupuvasta kehonkielestä johtuen verkkokeskustelu on usein mielletty kasvottomaksi vuorovaikutuksen keinoksi¹²⁴. Kasvottomuuden lisäksi myös välittömyyden puutteen on nähty vaikuttavan ihmisten tapaan

¹²¹ Arpo 2005, 16-20.

¹²² Arpo 2005, 20 ja Hine 2000, 2.

¹²³ Matikainen 2008, 25.

¹²⁴ Crystal 2006, 36.

käyttäytyä verkkokeskusteluissa. Koska asynkronista keskustelua ei pidetä reaaliaikaisena, sen nähdään johtavan myös estojen vähenemiseen keskustelussa.¹²⁵ Anonymiteetti voi myös saada keskustelijan liioittelemaan, jotta hänen viestinsä menisi perille ja liioitteleva sekä provosoiva käytös voi tarttua myös muihin käyttäjiin¹²⁶.

Kasvottoman verkkokeskustelun lieveilmiöt kuten trollaaminen ovat kiinnostaneet tutkijoita myös kielitieteellisestä näkökulmasta. Digitaaliseen kulttuuriin keskittyneen kirjallisuudentutkija Whitney Phillipsin määrittelee verkkokeskustelujen trolliksi keskustelijan, joka pyrkii shokeeraamaan kanssakeskustelijoitaan ja saamaan heidät varpailleen. Kyse ei ole siis pelkästään toiminnan tuloksesta eli häiriintyneestä tai sivupoluille ajautuneesta keskustelusta, vaan tietoisesta toiminnasta.¹²⁷ Kielitieteilijä Claire Hardaker on tarkastellut verkkokeskustelujen trolleja epäkohteliaisuuden näkökulmasta. Hän on havainnut, että anonymiteetin suojista lauotut epäkohteliaisuudet saattavat olla kirjoittajalle myös viihdyttävä kokemus, sillä verkkokeskusteluympäristössä konflikti tuntuu aidon sijaan ainoastaan simuloitulta.¹²⁸ Trollaus on ”huijausleikki”, jossa kaikki osapuolet eivät ole suostuvaisia¹²⁹. Provokatiiviseen käytökseen on löydetty syitä myös keskusteluaiheista. Jay Hmielowski ja kumppanit ovat tutkineet keskusteluaiheiden ja vihamieliseksi leimahtavan keskustelun suhdetta. He ovat havainneet, että erityisesti poliittisissa verkkokeskusteluissa aggressiivinen ja epäkohtelias käyttäytyminen saatetaan kokea jopa hyväksyttäväksi.¹³⁰

Aggressiivisen verkkokeskustelun syiden lisäksi trollaamista on tutkittu myös lukijan näkökulmasta. Leonie Rösner, Stephan Winter ja Nicole C. Krämer ovat tutkineet vihamielisten verkkokirjoitusten vaikutusta niiden lukijoihin. Vaikka heidän tutkimuksensa osoitti, että epäkohtelias tai aggressiivinen verkkokeskustelu voi johtaa lukijoissa negatiivisiin tuntemuksiin, se ei välttämättä silti synnytä lukijoissa tarvetta vastareaktioon.¹³¹ Samoja havaintoja ovat tehneet myös Gina Chen ja Yee Man Margaret Ng, jotka ovat ottaneet tutkimuksissaan huomioon myös positiivisten kommenttien positiiviset vaikutukset¹³². Korealaisia verkkokeskustelusivustoja tutkineet Daegon Cho ja K. Hazel Kwon ovat puolestaan tutkineet syy-seuraus-suhteita, joita

¹²⁵ Suler 2004, 321-322; Papacharissi 2004, 267; Korkeila 2012, 724.

¹²⁶ Pöyhtäri et al. 2013, 49.

¹²⁷ Phillips 2015, 3, 17 ja 24-25.

¹²⁸ Hardaker 2010, 216 ja 238.

¹²⁹ Donath 1999, 43.

¹³⁰ Hmielowski et al. 2014, 1197.

¹³¹ Rösner et al. 2016, 461 ja 469.

¹³² Chen & Ng 2016, 736 ja Chen & Ng 2017, 181 ja 187.

anonymiteetin ja verkkokeskustelun yhdistelmään liittyy¹³³. Myös häiriökäyttäytymistä rajoittava moderointi ja sen merkitys keskustelun laadun kannalta ovat kiinnostaneet tutkijoita¹³⁴.

Trollaamista käsittelevät tutkimukset keskittyvät usein kielenkäyttöön, mutta keskustelun konteksti tai keskustelijoiden lähtökohdat saattavat jäädä huomioimatta. Toiseuden käsitteessä korostuvat sanatarkan ilmaisuuden sijaan valtasuhteiden ja toisaalta identiteetin rakentamisen analysointi. Ari Haasio on käsitellyt informaatiotutkimuksen väitöskirjassaan toiseuden ja verkkokeskustelujen risteämistä suomalaisen kuvafoorumi Ylilaudan keskustelukulttuurin kautta. Haasio on käyttänyt sosiaalista vetäytymistä käsittelevältä Hikikomero-keskustelualueelta keräämäänsä keskusteluaineistoa muun muassa keskustelualueen sisäisen vertaistuen ja tiedonhaun selvittämisessä. Haasio tarkastelee väitöskirjassaan toiseutta nimenomaan tilana, johon verkkokeskustelijat ovat itsensä määritelleet.¹³⁵

Suomi24-foorumikeskusteluja käyttäjien välisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen tilana tutkinut Auli Harju on lähestynyt Suomi24:sta käyttäjäkyselyn näkökulmasta. Tässä tutkielmassa foorumin käyttäjät näyttäytyvät pelkkien kommenttiansa kautta, mutta käyttäjäkyselyssä Suomi24:sta käyttävät ovat saaneet mahdollisuuden selittää ja perustella käyttäytymistään keskusteluissa. Harju on muun muassa huomionut, miten kyselyyn vastanneet keskustelivat kokevat keskustelufoorumin tärkeänä ”kansan äänenä” ja purkautumiskanavana mielipiteille, joiden esittäminen toisaalla ei välttämättä olisi mahdollista.¹³⁶

3.3 Rajatapaukset ja päällekkäisyys vihapuheen kanssa

Vihapuheen historiassa toinen maailmansota on ollut merkittävä käännekohta. Juutalaisiin kohdistettu vihapuhe ja sen katastrofaaliset seuraukset saivat monet maat miettimään uudelleen suhtautumistaan sananvapauteen. Tämän päivän vihapuhekeskustelu pyörii erityisesti maahanmuuton, monikulttuurisuuden ja islamin ympärillä. Vaikka maahanmuuton seurauksista on keskusteltu jo ennen 2000-lukua, ovat erityisesti New Yorkin terrori-isku ja sitä seuranneet muut väkivaltaisuuudet vauhdittaneet vihapuheen syntymistä. Vastaavanlaista vihamielisyyttä löytyy myös poliittista islamia kannattavissa ääriryhmissä, joiden vihapuhe kohdistuu länsimaalaisuuteen ja juutalaisiin.¹³⁷

¹³³ Cho & Kwon 2015, 363-364.

¹³⁴ Wright 2006, 551, Jensen 2003, 349-350 ja Herring et al. 2002, 371.

¹³⁵ Haasio 2015.

¹³⁶ Harju 2018, 59.

¹³⁷ Pöyhtäri et al. 2013, 27-33 ja 42.

Verkon vihapuhe voi olla verkkokeskustelukommentin lisäksi blogikirjoitus, twitter-päivitys, verkkouutinen, Youtube-video tai kuvamuodossa leviävä internet-meemi. Verkon vihapuhetta voi esiintyä toiseuttavassa verkkokeskustelussa ja pikaviestipalvelun kautta lähetetyissä yksityisviesteissä, mutta kaikki vihapuhe ei ole aina keskustelua. Yksityisilläkin viesteillä voi olla toiseuttava vaikutus ja ne voivat nousta myös julkiseen keskusteluun, mutta painoarvo on silti erilainen kuin alun perin julkisiksi tarkoitetuilla foorumikommenteilla. Toiseuttavan verkkokeskustelun ja verkon vihapuheen välille ei voi vetää yhtäsuuruusmerkkiä, mutta käsitteistä löytyy samoja piirteitä ja niiden avulla voidaan kuvailla samankaltaista verkkokeskustelua. Tämän luvun tarkoituksena on rakentaa toiseuttavan verkkokeskustelun määritelmää tuomalla esiin rajatapauksia, jotka eivät aivan sovi saman määritelmän alle. Toiseuttavaa verkkokeskustelua ei varsinaisesti ole määritelty tutkimuskirjallisuudessa, mutta toiseuden käsitettä sivutaan muun muassa vihapuhetta, verkkorasismia ja verkkovihaa käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa ¹³⁸.

Verkkokeskustelu on sananvapauden ja lainsäädännön muovaamien rajojen kanssa tasapainoilua. Kiihottaminen kansanryhmää kohtaan on lain mukaan rangaistava teko, mutta samaan aikaan Suomen lain tehtävänä on myös suojella sananvapautta. Vihapuheen käsitteestä puhuttaessa luulo ja tieto sekoittuvat helposti ja termin käyttöä tutkimuskirjallisuudessa hankaloittaa sen yleisyys arkikielessä. Vihapuhe-termiä käytettäessä saatetaan viitata sekä juridisesti rangaistavaan tekoon¹³⁹ että hyvien tapojen vastaiseen kielenkäyttöön ¹⁴⁰. Jokainen määrittelee vihapuhetta omista lähtökohdistaan ja helposti määritelmällä tarkoitetaan puhetta, joka loukkaa määrittelijän tunteita tai aatemaailmaa. Se että vihapuhe-sanaan itseensä lukeutuu tunnetta kuvaava sana, vaikuttaa myös siihen, miten käsitettä tulkitaan. Vaikka vihapuhe määriteltäisiin juridisessa mielessä, tulkinta voi silti olla hyvin subjektiivista.

Reeta Pöyhtäri, Paula Haara ja Pentti Raittila tarkastelevat vihapuhetta lainsäädännöllisen näkökulman lisäksi kokonaisuutena, johon lukeutuu muun muassa rasismi, ihmisryhmiä ja vähemmistöjä leimaava puhe ja vammaisiin kohdistuva ahdasmielisyyys. Tekstissä kuitenkin huomautetaan, ettei verkkoviha ole aina välttämättä näkyvää tai selkeästi aggressiivista.

Vihamielinen asenne voi kätkeytyä myös muuten rauhalliselta vaikuttavaan argumentointiin. ¹⁴¹

¹³⁸ Esimerkiksi Ruotsalainen 2018, Saresma 2017, Haara 2012,

¹³⁹ Rikoslain 11. luvun 10. pykälän mukaan kiihottaminen kansanryhmää vastaan tarkoittaa ihmisryhmien julkista solvaamista tai uhkaamista muun muassa ihonvärin, uskonnon, etnisen alkuperän tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Teko on törkeä, jos teon yhteydessä kannustetaan tai houkutellaan väkivaltaan. Lähde: Finlex, Rikoslaki, luku 11.

¹⁴⁰ Pöyhtäri et al. 2013, 15-16; Ala-Forssi et al. 2018, 160-161.

¹⁴¹ Pöyhtäri et al. 2013, 19.

Koska toiseuttavan verkkokeskustelun käsitteeseen sisältyy keskustelun tunnelatauksen sijaan sen toiseuttava seuraus, mahdollistaa se myös objektiivisemmän verkkokeskustelun tarkastelun.

Euroopan neuvoston ministeriön vihapuheoppaan mukaan vihapuhe on ilmaisua, jolla yllytetään, oikeutetaan tai levitetään rotuvihaa, muukalaispelkoa, antisemitismia tai muuta suvaitsemattomuuteen perustuvaa vihaa. Suvaitsemattomuudella määritelmässä tarkoitetaan muun muassa äärimmäistä nationalismia, etnosentrisyyttä sekä kaikenlaista vihamielisyyttä vähemmistöjä, turvapaikanhakijoita ja muita maahanmuuttotautaisia kohtaan. Vihapuhe voi määritelmän mukaan kohdistua niin yksittäisiin henkilöihin kuin myös kokonaiseen ihmisryhmiin.¹⁴² Vihan levittäminen ihmisryhmiä kohtaan tulkitaan määritelmän mukaan vihapuheeksi ja tällaisen puheen esiintyessä verkkokeskusteluissa, sitä voi olla vaikea erottaa toiseuttavasta verkkokeskustelusta. Tarkoitukseni ei ole erottaa vihapuheen ja toiseuttavan verkkokeskustelun käsitteitä täysin toisistaan. On tilanteita, joissa kahden käsitteen määritelmät limittyvät ja risteävät, eikä mustavalkoista eroa ole välttämätöntä tehdä. Eroja käsitteiden välillä kuitenkin väistämättä on.

Euroopan neuvoston ministeriön antama määritelmä vihapuheelle auttaa pääsemään vihapuheen ja toiseuttavan verkkokeskustelun erojen jäljille. Vihapuhetta kuvataan yllytyksenä, vihan levittämisenä ja selkeästi aktiivisena toimintana. Vihapuhetta tuottava on tietoinen omista tarkoituspäristään ja toisinaan vihapuhe saattaa olla provokatiivista. Vihapuheen on tarkoitus näkyä, kuulua ja ottaa tilaa. Toiseuttava verkkokeskustelu ei välttämättä toimi samalla tavalla. Ajatukset toiseudesta, itseystestä ja identiteetistä kulkevat syvillä asenteissa. Stereotyyppiset käsitykset toisesta voivat vaihdella aina viattomalta tuntuvista huolista ja peloista aitoon ja avoimeen vihamielisyyteen¹⁴³. Esimerkiksi maahanmuuttoon liittyvässä keskustelussa jako suomalaisiin ja ei-suomalaisiin ei välttämättä kätke taakseen rasistista vihapuheen motiivia, mutta puheella voi silti olla toiseuttava vaikutus¹⁴⁴. Toiseuttava verkkokeskustelu voi olla hyvinkin passiivista siinä mielessä, ettei toiseuttavaa verkkokeskustelua tuottava ole välttämättä ollenkaan tietoinen valtarakenteista, joita ylläpitää ja uudelleentuottaa kirjoituksiensa avulla.

Vihapuheoppaassa vihapuheen kohteiksi tarkennetaan sekä yksilöt että yhteisöt. Yksilöön kohdistuva verkkoväkivalta ja vihapuhe, kuten tappouhkaukset, kunnianloukkaus ja muu herjaava teksti eivät välttämättä sisällä toiseutta tuottavaa sanastoa. Toiseuttamalla yksinkertaistetaan kokonaisia ihmisryhmiä alisteiseen asemaan esimerkiksi stereotyyppien avulla. Stereotyyppi on

¹⁴² Weber 2009, 3.

¹⁴³ Pickering 2001, 71.

¹⁴⁴ Keskinen, Rastas & Tuori 2009, 10.

yksipuolinen käsitys tai esitys toisesta ja yritys asettaa rajoja normin ja toisen välille¹⁴⁵. Yksilöön kohdistuva vihapuhe voi sisältää toiseuttavaa puhetta, mutta tuolloin vihapuheen kohteeksi päätyy ainakin sivullisesti myös kokonaisia ihmisryhmiä. Esimerkiksi rodullistetut tai sukupuolitetut herjaukset tekevät yksilölle osoitetusta vihapuheesta myös toiseuttavia. Ero voi tuntua näennäiseltä, mutta toiseuden käsitteen ominaispiirteiden huomioonottaminen rajatapauksien määrittelyssä on olennaista. Pelkkä väkivaltainen uhkailu ei välttämättä täytä toiseuttamisen kriteerejä.

Vaikka internet tarjoaa mahdollisuuksia monenlaisten mielipiteiden kohtaamiseen, on käyttäjäkunta erityisesti sosiaalisen median aikakautena muuttunut pirstaleisemmaksi. Vaarana on, että ihmiset ajautuvat keskusteluympäristöihin, jotka tukevat heidän aikaisempia mielipiteitään. Mielipiteet polarisoituvat herkemmin ja eri keskustelualustojen käyttäjäkunnat valikoituvat tarkemmin.¹⁴⁶ Aatteiden rajautuessa omiin yhteisöihinsä syntyy helpommin myös yhteisöjä, joissa vihapuhe ja toiseuttava verkkokeskustelu muuttuvat hyväksytyimmiksi. Vastakkaiset mielipiteet eivät ole mukana keskusteluissa, joten toinen muodostuu etäisemmäksi eikä toiseuttamista haluta tai uskalleta kyseenalaistaa. Kontaktihypoteesin mukaan eri ryhmiin kuuluvien keskinäinen vuorovaikutus auttaa purkamaan niiden välillä olevia stereotyyppioita. Vaikka kontaktihypoteesissa tarkoitetaan lähinnä välitöntä kasvokkain tapahtuvaa kontaktia, on hypoteesia hyödynnetty muun muassa journalististen tekstien tutkimuksessa¹⁴⁷. Todellisuudessa erilaisten aatteiden kohtaaminen verkkokeskusteluissa voi jäädä utopistiseksi haaveeksi. Vaikka Harjun Suomi24-käyttäjiä koskevassa kyselyaineistossa löytyi mainintoja erilaisten maailmojen törmäämisestä, viitataan aineistossa myös muiden keskustelijoiden huonotapaisuuteen ja keskustelukulttuurin myrkyllisyyteen. Monet kyselyyn vastanneet ovat asemoineet itsensä huonoksi kuvaillun keskustelukulttuurin yläpuolelle.¹⁴⁸

Valkoista ylivaltaa kannattavaa yhdysvaltalaisista foorumia tutkineet Priscilla Marie Meddaugh ja Jack Kay näkevät vihapuheen juuret valkoisen ylivalan tavoitteessa pönkittää omia etuoikeuksiaan eri medioiden välityksellä. Vihapuhe ei automaattisesti tarkoita verkossa esiintyvää vihapuhetta, mutta Meddaugh ja Kay ovat keskittyneet erityisesti verkossa leviävän vihapuheen ominaispiirteisiin. He huomauttavat, että kadulla jaettaviin pamfletteihin tai julkisiin mielenilmauksiin verrattuna rasististen verkkoyhteisöjen luonne on ubiikimpi. Informaatiota etsivä ja kuluttava nykyihminen on lähes riippuvainen internetistä, joten monenlaisten aatteiden

¹⁴⁵ Pickering 2001, 47-48.

¹⁴⁶ Pöyhtäri et al. 2013, 20; Downey & Fenton 2003, 189; Sunstein 2007, 55 ja 65; Papacharissi 2002, 17.

¹⁴⁷ Raittila 2005, 34.

¹⁴⁸ Harju 2018, 63.

levittäminen on tietoverkkojen avulla helpompaa ja parhaimmillaan ilmaista. Koska informaatio leviää helposti, myös vihapuhe löytää tiensä salakavalammin useamman ihmisen käsiin.¹⁴⁹ Meddaugh ja Kay ovat nostaneet toiseuden artikkelinsa keskiöön, mutta käsitettä ei varsinaisesti määritellä verkkokeskustelujen kontekstissa. Koska he käsittelevät tutkimuksessaan äärioikeistoa ja valkoista ylivaltaa ihannoivaa Stormfront-verkkokeskustelufoorumia, ovat tutkimuksen puitteet melko erilaiset verrattuna tähän tutkielmaan. Stormfront-foorumilla on avoimen poliittinen agenda ja tarkasti rajattu kohderyhmä. Suomi24-foorumin ylläpito ei ole poliittisesti sitoutunutta, eikä keskustelulle luoda ylläpidon taholta aatteellisia lähtökohtia. Aatteellisten lähtökohtien puuttumisesta huolimatta polarisaation mahdollisuus on myös Suomi24-keskusteluissa olemassa. Kun keskustelijat jakavat saman identiteetin ja samat mielipiteet, keskustelu ajautuu helpommin äärimmäiseen suuntaan¹⁵⁰. Englanninkielistä äärioikeistolaista verkkokeskustelua tutkinut Nicole Baumgarten on Meddaughin ja Kayn tavoin ottanut toiseuttamisen yhdeksi verkkokeskustelun tutkimuksen työkaluksi analysoidessaan Stormfront-foorumin keskusteluja. Hän hyödyntää tutkimuksessa positioinnin käsitettä, jonka avulla tarkastelee verkkokeskustelijoiden tapaa asemoida itsensä suhteessa toiseen.¹⁵¹

Verkon vihapuhe ja rasismi kumpuavat monenlaisista taustoista ja monenlaisien ryhmittymien toimesta. Verkkorasismia ja sen kulttuurista moninaisuutta tutkinut Les Back määrittelee verkkorasismien rodullista tai kansallista yhtenäisyyttä ihannoivan retoriikan, rodullisen ylivoimaisuuden, rodullisen toiseuden kokemuksen ja vallankumouksellisen maailmankatsomuksen yhdistelmäksi.¹⁵² Back käsittelee verkkorasismia ilmiönä, joka on eristäytynyt verkossa omiin yhteisöihinsä ja viestintäkanaviinsa. Tutkimuksen julkaisuvuonna 2002 tilanne on saattanut vielä vaikuttaa siltä, mutta 2010-luvulle tultaessa verkon rasistista retoriikkaa on vaikea nähdä omiin yhteisöihinsä sulkeutuneena ilmiönä.

Äärimmäisyydet voivat tarkoittaa vihapuhetta tai vastamielipiteiden toiseuttamista, mutta verkkoviha tuskin edellyttää keskustelun polarisoitumista. Verkkovihaa suomalaisilla verkkosivuilla tutkinut Anna-Maria Pekkinen puhuu vihapuheen sijaan vierasvihasta. Pekkinen on tutkinut kansallissosialististen ja valkoista ylivaltaa ihannoivien kotisivujen lisäksi myös keskustelupalstoja, kuten Suomi24:ää ja jo käytöstä poistunut Jippii.fi –sivuston keskustelufoorumia. Pekkinen on huomionut, että avoimen rasistisen retoriikan puitteesta huolimatta kansallissosialististen verkkosivujen teksteissä korostuu eron tekeminen ”alkuperäisten” valkoisten suomalaisten ja

¹⁴⁹ Meddaugh & Kay 2009, 252; Weaver 2013, 484.

¹⁵⁰ Sunstein 2007, 67-68.

¹⁵¹ Baumgartner 2017.

¹⁵² Back 2002, 632.

muualta tulleiden muukalaisten välille.¹⁵³ Juuri tällaiseen ehkä jopa hienovaraiseenkin rajojen vedon huomioimiseen toiseuttamisen tutkimisella pyritään, mutta valitettavan usein vihapuheeseen ja rasismiin keskittyvissä tutkimuksissa se ohitetaan nopealla maininnalla. Pekkisen tutkimus on julkaistu vuonna 2005 ja suomalainen verkkokeskustelukulttuuri on muuttunut jonkin verran julkaisuvuoden jälkeen. Tutkimuksessa on silti huomioita, jotka eivät välttämättä ole tiukasti aikaan sidottuja. Pekkisen tutkimuksen perusteella yhteen aiheeseen kuten harrastuksiin ja mielenkiinnonkohteisiin keskittyvät foorumit sisälsivät melko vähän rassistista tai suvaitsematonta kirjoittelua eikä aiheesta juuri lipsuttu. Sen sijaan suuret ja vilkkaat yleisportaalit erottuivat tutkimuksessa rassistisella sisällöllään. Syyksi Pekkinen mainitsee muun muassa suuren viestimäärän, josta asiattomuuksia poistetaan ainoastaan muiden käyttäjien ilmiäntöjen perusteella.¹⁵⁴ Samanlaisilla periaatteilla moderoidaan myös tämän päivän verkkokeskusteluja, vaikka puheenaiheet ja keskustelukulttuuri ovat saattaneet muuttua.

Erityisesti Suomi24 erottuu Pekkisen tutkimuksessa sillä, että esimerkiksi kehitysavulle ja maahanmuutolle omistetut keskustelualueet ovat keränneet puoleensa paljon rassistista kommentointia. Pekkisen mukaan etnisiin vähemmistöihin liittyvä foorumikeskustelu muistuttaa lähinnä yksiäänistä monologia, jossa jokainen keskustelija yrittää nostaa itseään muiden yläpuolelle todellisen vuorovaikutuksen tavoittelun sijaan. Kuvaillessaan verkon vierasvihaa Pekkinen mainitsee nimenomaan ”me vastaan muut” -asenteen, jossa nähdään, että omaa kulttuuria kohtaan asettuvaa uhkaa taistellaan suomalaisuutta suojelemalla ja muukalaisten rikollista luonnetta korostamalla¹⁵⁵. Tämä kuvailu kääntyy hyvin myös toiseuden käsitteen soveltamiseen, sillä omien mielipiteiden ja samalla myös kansallisidentiteetin korostaminen suhteessa muihin alempiarvoisiin ryhmiin täyttää monelta osin toiseuttamisen tunnusmerkit.

Toiseuttavan verkkokeskustelun eron sen lähikäsitteisiin tekee myös tapa, jolla sitä tuotetaan ja ympäristö, jossa se esiintyy. Olen alustavasti määritellyt ja rajannut toiseuttavan verkkokeskustelun tarkoittamaan kommentointia asynkronisella selainpohjaisella verkkokeskustelufoorumilla. Kaikki verkkokeskustelu ei ole todellakaan vuorovaikutteista, mutta keskustelufoorumille kirjoitettu kommentti on lähtökohtaisesti tarkoitettu muiden huomioitavaksi. Näin toiseuttavan verkkokeskustelun toiseuttava vaikutus aktualisoituu olemalla osana vuorovaikutusta. Tekstin luonnetta ja vuorovaikutteisuutta arvioitaessa on otettava huomioon myös käyttöliittymä, jonka avulla se on tuotettu. Vaikka esimerkiksi Suomi24:ään on mahdollista kirjoittaa ilman sisäänkirjautumista, kommentoijan on joka tapauksessa valittava

¹⁵³ Pekkinen 2005, 58.

¹⁵⁴ Pekkinen 2005, 83.

¹⁵⁵ Pekkinen 2005, 84 ja 91.

oikea keskustelualue ennen keskustelun aloitusta tai oikean keskusteluketjun kommentointia. Kukaan ei sattumalta päädy osaksi keskustelua, vaan kommentoidakseen käyttäjän on tehtävä lukuisia valintoja keskustelun käyttöliittymässä.

Toiseuttavaan verkkokeskusteluun voi liittyä myös suvaitsevuuspuhetta. Keskustelu suvaitsevaisuudesta perustuu oletukseen toisen erilaisuudesta ja erilaisuuden sietämisestä. Suvaitsevaisuudesta puhuttaessa saatetaan tavoitella tasa-arvoista asemaa ihmisryhmien välillä, mutta puheeseen voi silti kätkeytyä vastakkainasettelua ja hierarkioita.¹⁵⁶ Suvaitsevalla ajattelutavalla on taipumusta jähmettää myös toiseutta tuottavat erot pysyviksi¹⁵⁷. Sama diskurssi voi olla seurauksiltaan ristiriitainen, eikä alistussuhteiden tuottaminen ole aina ilmiselvää¹⁵⁸. Vihapuheessa pyrkimykset vastakkainasettelun ja kaksinapaisuuden vahvistamisessa ovat useimmiten melko selviä, mutta toiseuttava verkkokeskustelu voi olla myös kahtiajaosta pois päin pyrkivää.

3.4 Toiseuttavan verkkokeskustelun ominaispiirteet

Toiseuttava verkkokeskustelu on asynkronisella verkkokeskustelufoorumilla esiintyvää kommentointia, jolla määritellään tai vahvistetaan jonkin ihmisryhmän asemaa toisena ja normista poikkeavana. Toiseuttava verkkokeskustelu on diskurssianalyttisestä näkökulmasta verkkokeskustelun vuorovaikutussuhteessa aktualisoituva sosiaalinen käytäntö ja diskursiivinen prosessi, jonka avulla rakennetaan ja uudelleentuotetaan toiseuttavia diskursseja. Ilmiö on performatiivinen, eli toiseuden sanallisella tuottamisella on tiedostettu tai tiedostamaton tarkoitus. Toiseuttavan verkkokeskustelun ominaispiirteet ovat edellä olevasta määritelmästä erotettavissa. Tässä tutkimuksen vaiheessa ominaispiirteiden määrittely perustuu sekä lähikäsitteiden ymmärtämiseen että tutkijan ennako-oletuksiin. Nämä ominaispiirteet auttavat etenemään tutkimuksessa ja löytämään esimerkitapaukset syvempää käsittelyä varten, mutta niiden tarkoitus ei ole antaa tyhjentävää määritelmää. Ominaispiirteet ja käsitteen määritelmä täydentyvät tutkielman edetessä ja siksi tässä työvaiheessa nimettyihin ominaispiirteisiin tulee suhtautua vielä varauksella.

Löytty huomauttaa, että toiseuttavista diskursseista puhuttaessa saatetaan antaa kuva toisesta jonkin ihmisryhmän keskimääräisenä edustajana¹⁵⁹. Toiseuttavan verkkokeskustelun käsitteen

¹⁵⁶ Lehtonen & Löytty 2003, 8; Löytty 2004b, 229; Dervin 2015, 3; Coupland 2010, 253.

¹⁵⁷ Suurpää 2002, 49.

¹⁵⁸ Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 43.

¹⁵⁹ Löytty 2005b, 12.

avulla haluan siirtää huomion kohteesta toimintaan, jolla kahtiajakoa tuotetaan. Diskurssit ovat tässä tutkielmassa esimerkkejä mekanismeista, joilla ihmisryhmien välisiä hierarkioita rakennetaan. Toiseuttavat diskurssit edustavat verkkokeskusteluissa ennen kaikkea toiseuden tuottajaa eivätkä varsinaista kohdetta.

Toiseuttavassa verkkokeskustelussa ei ole kyse pelkästään yksittäisistä teksteistä, vaan myös ympäristöstä, jossa ne esiintyvät. Toiseuttava verkkokeskustelu on kommentointia foorumilla, jonka avoimuus riippuu asetuksista ja yksityisyyskäytännöistä. Suomi24:n tapauksessa foorumi on täysin avoin ja melko matalan kynnyksen keskustelualusta. Kommentointi tällaisilla foorumeilla on tarkoitettu osaksi keskustelua varsinaisesta sisällöstään huolimatta. Facebookin tai Twitterin kaltaisissa sosiaalisen median julkaisuissa tekstin tuottamisen lähtökohdat ovat kirjoittajassa itsessään, mutta Suomi24:n kaltaisella keskusteluforumilla keskusteluketju lähtee liikkeelle yhteisön ja ylläpitäjän asettamasta keskustelunaiheesta. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö toiseuttavan verkkokeskustelun käsitettä voisi soveltaa myös blogi- tai facebook-kirjoituksiin, mutta soveltaessa keskustelun syntykonteksti tulee ottaa tarkasteluun.

Toiseuttavan verkkokeskustelun pitää verkkokeskustelun lisäksi täyttää myös toiseuden tuottamisen määritelmät. Omaa ylempää ja normaalia asemaa ei välttämättä korosteta tekstissä, mutta suhde alisteiseen toiseen muodostuu kuitenkin esimerkiksi keinoilla, joilla toinen nimetään. Toiseuttavan verkkokeskustelun tuottajan ylempi asema toiseen voi tulla esiin ilman, että hän varsinaisesti korostaa omaa identiteettiään tai statustaan.

Puusan soveltamassa käsiteanalyysissä kriittisten ominaispiirteiden määrittelyllä tarkastelussa oleva käsite erotetaan sen lähikäsitteistä¹⁶⁰. Toiseuttavan verkkokeskustelun ominaispiirteitä tämän tutkielman puitteissa ovat:

- Toiseuttavia diskursseja tuottava on tietoinen muiden keskustelijoiden läsnäolosta ja mahdollisuudesta kommunikoida.
- Toiseuttavat diskurssit tuotetaan asynkronisella, selainpohjaisella keskusteluforumilla, joka toimii keskustelun teknologisenä käyttöliittymänä ja ympäristönä.
- Verkkokeskustelun osaksi tarkoitettu toiseuttava diskurssi täyttää toiseuden tuottamisen tunnusmerkit luomalla vastakkainasettelua tekstin tuottajan ja oletetun toisen välille sekä rajaamalla kummankin identiteettiä.

¹⁶⁰ Puusa 2008, 38.

- Toiseuttavassa verkkokeskustelussa ei ole kyse nimettyihin yksilöihin kohdistuvasta verkkovihasta, vaan ihmisryhmistä ja identiteeteistä.

Toiseuttava verkkokeskustelu on ilmiö, jota rajaavat sekä kulttuuriset että teknologiset piirteet. Aivan kuten Hine on jakanut internetin kulttuuriksi ja kulttuurin tuotteeksi, myös toiseuttavan verkkokeskustelun piirteissä on otettava huomioon internetin kaksijakoisuus. Toiseuttavan verkkokeskustelun kriittiset ominaispiirteet muodostuvat siis teknologiasta, käyttö- ja keskustelukulttuurista sekä vuorovaikutuksesta ja sen tietoisuudesta.

4 Toiseuttavan verkkokeskustelun ilmeneminen Suomi24-foorumilla

4.1 Toiseuttavat diskurssit eri keskustelualueilla

4.1.1 Keskusteluaineiston kerääminen

Yksi tapa lähestyä etnografista kenttätöitä ja informanttien valintaa, on ensin eliminoida ne, joita ei halua havainnoida. Toinen tapa on luottaa puhtaasti omaan arvostelukykyyneen ja valita sen avulla parhaat havainnoitavat. Liian jäykkä raja ennen kenttätöiden aloittamista voi rajoittaa havainnoinnin ulkopuolelle sellaiset toimijat, jotka voivat olla tutkimuksen kannalta hyvin relevantteja¹⁶¹. Keskustelualueiden valinta olikin helpompaa aloittaa eliminoimalla ne alueet, jotka palvelisivat tutkimuskysymykseen vastaamista kaikkein heikoiten. Koska toiseuttavat diskurssit koskevat ihmisiä ja ihmisryhmiä, oli järkevää jättää havainnoinnin ulkopuolelle pelkästään esineitä ja asioita käsittelevät keskustelualueet¹⁶².

Foorumilta löytyy keskustelualueita esimerkiksi marginaaliyhteisöille, jotka herättävät helposti ristiriitaisia keskusteluja. Sellaisten keskustelualueiden valinta voi tuntua tarkoitushakuiselta, mutta tutkimukseni tarkoituksena ei ole leimata Suomi24:n keskustelua tyystin toiseuttavaksi eikä tavoitteenani myöskään ole osoittaa toiseuttavan verkkokeskustelun määrää tietyillä keskustelualueilla. Huolellisesti valitut keskustelualueet vaikuttavat myös tutkimuksen merkityksellisyyteen. Valtosen mukaan kriittisen diskurssianalyysin yhteiskunnallinen relevanssi linkittyy luonnollisesti aineistoksi valitun tekstin yhteiskunnalliseen relevanssiin. Tästä syystä aineistoksi kannattaa valita tekstejä, joiden seuraukset ovat yhteiskunnassa näkyviä.¹⁶³ Selkeästi toiseuttamisen kohteeksi joutuvan marginaaliryhmän keskustelualueella esiintyminen ei

¹⁶¹ Fetterman 2010, 35-36.

¹⁶² Toiseuttavaa verkkokeskustelua todennäköisesti löytyy myös esimerkiksi automerkkejä tai keräilyharrastuksia koskevilta keskustelualueilta, mutta halusin keskittää havainnoinnin keskustelualueille, joilta toiseuttavan verkkokeskustelun löytäminen olisi helpompaa.

¹⁶³ Valtonen 1998, 117.

välttämättä tee verkkokeskustelukommentista yhteiskunnallisesti näkyvämpää, mutta marginaaliin joutuneille tarkoitetulle keskustelualueelle kirjoitettu vihamielinen kommentti on kuitenkin selkeästi osoitettava esimerkki toiseuttavista diskursseista.

Verkkoetnografiassa tutkija on vuorovaikutuksessa erilaisten käyttöliittymien kanssa ja tämän tutkielman tapauksessa tutkija liikkuu linkejä pitkin keskusteluketjuista ja -alueista toiseen. Havainnot liikuttavat tutkijaa käyttöliittymässä eteenpäin ja havaintojen tulkintaan puolestaan vaikuttavat tutkijan ennako-oletukset. Tästä syystä merkityssysteemien tunnistamiseen liittyvät seikat on otettava huomioon jo ennen varsinaista aineiston analyysia. Merkityssysteemit eli diskurssit eivät välttämättä esiinny aineistossa selkeinä ja helposti tunnistettavina kokonaisuuksina, joten aineistoa ei kannata lähteä keräämään saatikka analysoimaan jäykkien ennalta määritettyjen hypoteesien kautta.¹⁶⁴ Diskurssien tunnistamisessa ei siis saa kompastua itsestäänselvyysiin. Maahanmuuttajia käsittelevissä keskusteluissa voi olla toiseuttavia diskursseja, mutta tutkijan ei pidä jumittua keräämään ainoastaan maahanmuuttajia käsittelevää keskustelua. Kenttätyön kesto on ei myöskään kannata suhtautua turhan hätäisesti. Toiseuttavaan verkkokeskusteluun liittyvät esimerkit eivät heijasta käsitteen moniulotteisuutta, jos niitä lähdetään etsimään staattisten hypoteesien avulla.

Ian Parker on määritellyt seitsemän diskurssin tunnistamisen kriteeriä: diskurssit realisoituvat teksteissä, diskursseissa on kyse objekteista, diskurssi sisältää subjektin, diskurssi on yhtenäinen merkityssysteemi, diskurssi viittaa toisiin diskursseihin ja reflektoi omaa puhetapaansa. Näiden lisäksi diskurssi on historiallinen.¹⁶⁵ Kaikkien kriteerien huolellinen huomioon ottaminen yhden tutkimuksen puitteissa on käytännössä vähintäänkin haastavaa, mutta ne ohjaavat tutkijaa perustelevaan omia valintojaan¹⁶⁶. Varsinkin aineiston keräämisessä diskurssien historiallisuuden huomioon ottaminen voi olla haastavaa, vaikka keskustelualueilla pystyy lukemaan myös vanhempia keskusteluketjuja. Foorumien luonne on arkistoiva ja vanhatkin keskustelut ovat usemmiten löydettävissä, mutta Suomi24:n sisältämä teksti ja keskusteluiden määrä on massiivinen. Ajallisesti keskustelut kattavat melkein kaksi vuosikymmentä. Tutkielmalla ei ole ajallista rajausta, vaan tutkimuskysymys kattaa koko keskustelufoorumin. Etnografialla kerätty laadullinen aineisto ei kuitenkaan pro graduun työmäärään nähden voi olla kovin kattava. Koska tarkoituksena on luoda enemmänkin yleiskuva ja eräänlainen pintaraapaisu uudesta käsitteestä,

¹⁶⁴ Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 50-51.

¹⁶⁵ Parker 1992, 6-17.

¹⁶⁶ Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 63.

kerään keskusteluaineistoa eri vuosilta niiden saatavuuden mukaan. En pyri systemaattisesti kattamaan keskustelua joka vuodelta.

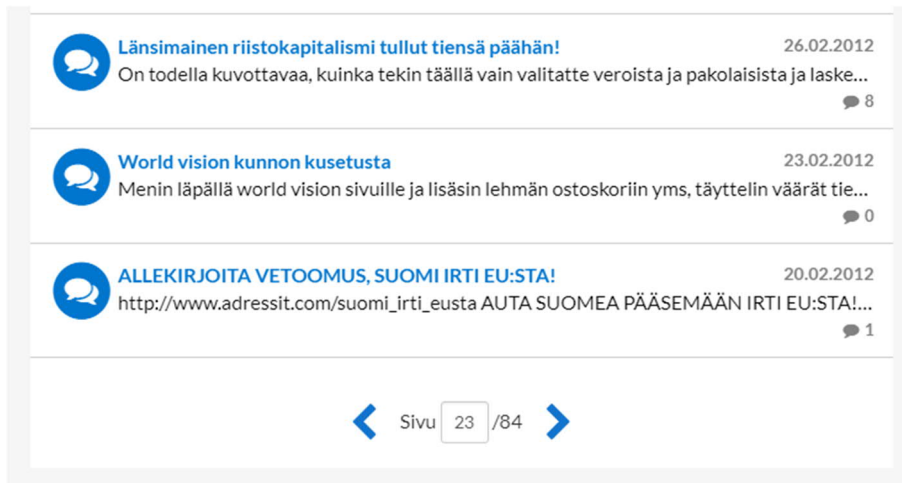
Valitsin itselleni ensin laajan listan erilaisia ihmisryhmiä ja tasa-arvoa koskevia keskustelualueita. Alkuperäiset 15 valitsemaani keskustelualueita ovat: ihmisoikeudet, kehitysmaat ja kehitysapu, köyhyys, maahanmuutto, maailman menoa, rasismi, feminismi, sovinismi, isänmaallisuus, tasa-arvo, transihmiset, uskovaiset homot ja lesbot, romano, uskonnon uhrit ja yleistä uskonnosta. Päädyin eliminoimaan keskustelualueista vielä yli puolet, jonka seurauksena jäljelle jäivät ryhmät: **isänmaallisuus, kehitysmaat ja kehitysapu, köyhyys, maailman menoa, transihmiset ja romano.** Valinnallani pyrin kattamaan identiteetin osa-alueita ja toiseutta sekä kansallisuuden, etnisyyden, sosio-ekonomisen statuksen ja sukupuoli-identiteetin näkökulmasta. Maailman menoa - keskustelualueen valitsin mukaan, koska kyse on yhteiskunta-keskustelualueen yleiskeskustelulle omistetuista alakategoriasta, jossa käsitellään sekä kotimaisia että kansainvälisiä uutisia.

Valitsemalla havainnoitaviksi monipuolisesti erilaisia ihmisyyttä käsitteleviä keskustelualueita halusin lähestyä toiseuttamista kokonaisvaltaisena ilmiönä, joka ei kohdistu vain esimerkiksi maahanmuuttajiin tai seksuaalivähemmistöihin. Toinen voi olla kuka tahansa ja päätyä asemaansa esimerkiksi ammattinsa, varallisuutensa tai poliittisten näkemystensä vuoksi¹⁶⁷. Uskon myös, että tutkimuksen itsensä toiseutta tuottava vaikutus hävenee, jos tutkija välttää vain kahden ihmisryhmän vastakkaiseksi asettamista. Jos tutkimus keskittyy tarkastelemaan ”kantaväestön” ja turvapaikanhakijoiden vastakkainasettelua, voi tutkimus pahimmillaan syventää toiseuden tuottamaa kuilua. Keräämälläni aineistolla haluan välttää kaksinapaisen asetelman luomista.

Kävin keskustelualueiden keskusteluketjuja läpi vanhimmasta uusimpaan suhteuttaen sivujen välillä liikkumisen niiden määrään (Kuva 4). Mikäli keskustelualueelle oli kerääntynyt enemmän sivuja, loikin isommilla loikilla sivujen yli uudempiin keskusteluihin. Etsiessäni toiseuttavia diskursseja sisältäviä keskusteluja kiinnitin keskusteluketjujen otsikoiden lisäksi erityishuomiota myös ketjun keräämien kommenttien määrään. Lähes poikkeuksetta jätin huomioimatta kokonaan keskustelut, jotka olivat keränneet alle viisi kommenttia, koska jo ensimmäistä keskustelualueetta (isänmaallisuus) havainnoidessani huomasin, ettei sellaisissa keskusteluketjuissa välttämättä muodostunut ollenkaan keskustelua. Tällä tarkoitan, että vuorovaikutuksen sijaan lyhyissä keskusteluketjuissa kommentit ovat lähinnä lyhytsanaista

¹⁶⁷ Lehtonen 2004c, 256.

huutelua. Suomi24:n matalasta osallistumiskynnyksestä kertoo juuri se, että iso osa keskusteluista on jäänyt vähäisille kommenteille tai eivät ole herättäneet keskustelua ollenkaan.

Kuva 4 Jokaisen keskustelualueen alalaidassa on navigointiin tarkoitettu painike, jonka avulla käyttäjä voi liikkua sivujen välillä. Kuvakaappaus Kehitysmaat ja kehitysapu -keskustelualueelta.

Tallensin toiseuttavia diskursseja sisältävät keskustelut pdf-tiedostoina. Vaikka keskustelun käyttöliittymä ja sen ulkonäkö eivät tallennu täysin alkuperäisen näköisinä pdf-tiedostoihin, säilyttää tiedostomuoto tekstin tekstinä sekä sisällyttää mukaan tallennuksen päivämäärän sekä tallennetun sivuston www-osoitteen. Tekstin säilyminen tekstinä helpottaa analysointia, koska sen ansiosta tiedostoon voi halutessaan tehdä erilaisia sanahakuja ja myös siteeraaminen on helpompaa. Päivämäärä- ja osoitetietojen säilyminen aineistossa taas tekee tutkimuksesta helpommin jäljitettävää ja näin ollen myös eettisesti kestävämpää.

Havainnoitaviksi valikoituneet keskustelualueet ovat keskenään erikokoisia, joten en pyrkinyt keräämään niistä kaikista saman verran aineistoa. Asetin jokaista aluetta koskevan aineiston tavoitekooksi noin kymmenen tallennettua keskustelua, mutta joidenkin alueiden kohdalla ylitin tavoitteen ja toisten kohdalla puolestaan jäin reilusti tavoitteen alle. Tavoitekoon saavuttamisen sijaan pyrin löytämään toiseuttavia diskursseja mahdollisimman orgaanisesti väkinäisen kaivelun sijaan. Ryhmähaastatteluja diskursiivisen analyysin keinoin tutkinut Ilkka Pietilä kuvailee tällaista analyysin esivaihetta alustavaksi analyysiksi, joka toimii eräänlaisena pintaraapaisuna kerättyyn aineistoon. Alustavan analyysin avulla aineisto järjestäytyy paremmin ja tutkijan on helpompi hahmottaa teemoja, joita aineisto sisältää.¹⁶⁸ Havainnoinnin avulla asiat näkee oikeassa yhteydessä ja liitettynä muihin aineistonkeruutapoihin havainnointi pystyy parhaimmillaan monipuolistamaan kerättyä aineistoa ja siitä saatavaa tietoa.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Pietilä 2010, 224.

¹⁶⁹ Tuomi 2018, 68.

Keskustelualue	Perustettu (arvio)	Vanhin keskustelu aloitettu	Sivuja alueella	Keskusteluja tallennettu
Isänmaallisuus	2003	2003	941	14
Kehitysmaat ja kehitysapu	2003	2003	83	12
Maaailman menoa	2002	2002	30765	11
Köyhyys	2015	2002	851	13
Transihmiset	2005	2004	300	8
Romano	2004	2004	789	8

Kuva 4 Talulukossa on havainnoitavien keskustelualueiden tiedot sekä tallennettujen keskustelujen määrät. Köyhyys-keskustelualue on perustettu vasta 2015, mutta vanhimman keskustelun aloitusvuosi osoittaa, että köyhyyteen liittyvää keskustelua on aikaisemmin käyty jonkin toisen keskustelualueen alaisuudessa.

Keskustelualueiden tallennuksen jälkeen syvennyin tarkastelemaan aineistoa uudelleen alleviivatakseni ja tunnistaakseni diskursseja, jotka täyttävät toiseuttavan verkkokeskustelun määritelmän ja ominaispiirteet. Prosessin voi mieltää myös lähiluvuksi, jossa yksityiskohtaisen ja tarkan lukemisen lisäksi aineistona olevaa tekstiä luetaan mahdollisesti useita kertoja uusien tulkintojen toivossa. Lähiluvussa analyysissa aineistot tulkitaan suhteessa laajempiin kulttuurisiin ja sosiaalisiin konteksteihin.¹⁷⁰ Kirjoitin myös muistiinpanoja havainnoistani koko prosessin ajan, jotta tulkintojen tekemisen prosessi tallentuisi. Suoritin havainnoinnin ja keskusteluaineiston keruun kolmen päivän aikana 15.-17.1.2018.

Seuraavissa alaluvuissa käsittelen aineistosta löytyviä toiseuttavia diskursseja keskustelualueittain. Pyrin tunnistamaan keskusteluista sekä erilaisia variaatioita että samankaltaisuuksia. Vaikka keskustelujen alkuperä on helposti jäljitettävissä pelkän Google-tekstihaun tai Suomi24:n oman hakukoneen avulla, jätän lainaamieni keskustelujen tarkat tunnistetiedot ilmoittamatta. Keskityn toiseuttavien diskurssien identifioimisessa pelkästään tekstiin. Ajallista kontekstia antaakseni ilmoitan kuitenkin siteeraamieni kommenttien yhteydessä vuoden sekä vuodenajan, jolloin kommentti on julkaistu.

4.1.2 Kansallisidentiteetin rajaamista

Valitsin isänmaallisuutta käsittelevän keskustelualueen havainnoitavaksi osittain siksi, että oletin alueelta löytyvän ainakin jonkin verran muukalaisvihamielistä keskustelua.

Aineistonkeruuprosessissa minun ja aineistoni välinen vuorovaikutus on ollut ennen ennako-

¹⁷⁰ Uotinen 2005, 97.

oletuksieni ohjaamaa havainnointia ja keskustelujen tallennusta. Haastatteluaineistoon diskurssianalyysejä soveltanut Pietilä huomauttaa, että vaikka ryhmähaastatteluaineiston muotoutumiseen vaikuttaa näkyvimmin haastateltavien vuorovaikutus, on myös haastattelijan valinnoilla ja läsnäololla merkitystä lopulliseen tulokseen.¹⁷¹ Verkkokeskusteluaineiston vertaaminen ryhmähaastattelun tuloksiin on ehkä hieman kaukaa haettua, koska vuorovaikutus on tilanteissa täysin erilaista. Tämän vertauksen tarkoituksena on kuitenkin tehdä näkyväksi omaa rooliani aineiston muodostumisessa. Aivan kuten ryhmähaastattelussa, myös keskusteluaineistossa näkyy usean ihmisen kädenjälki ja vuorovaikutus sekä teknologian että muiden ihmisten kanssa.

Keräämäni aineisto osoitti oletukseni oikeaksi, sillä suurimmaksi osaksi keskusteluissa rakennettava toinen oli maahanmuuttaja- tai pakolaistaustainen. Keskustelualueen kohderyhmä eli isänmaalliset edustavat toivottua normia ja vihollisia ovat puolestaan kohderyhmän ulkopuoliset. Alasuutarin mukaan normi ei tarkoita pelkästään käsitystä oikeasta, vaan normi voi pilkahtaa keskusteluissa esiin esimerkiksi nuhtelujen tai korjauksien muodossa.¹⁷² Valkoisuuden kriteereihin liittyvillä normeilla tuotetaan myös toiseutta, joka on hyvin näkyvässä osassa keskustelualueella kuten seuraava sitaatti osoittaa:

"Kyllähän sen heti arvasi että mamu on kyseessä."

" Ja todennäköisesti kansallismielinen, valkoihoinen ja kristitty serbi. -- Sellaisia nämä kansallismieliset, valkoiset kristityt ovat kaikki järjestään, saastaisia raiskaaja-pedofiililukoita joilta kaikilta tulee sahata munat irti, iskeä ne sinne minne aurinko ei paista ja lopulta teurastaa koko km-rotu sukupuuttoon viimeistä naista ja lasta myöten, jotta maailmaan saataisiin vihdoinkin rauha ja oikeudenmukaisuus."

"[O]vat muslimeja eikä näitä karvakäsimanneja voi oikeen valkoisiinakaan pitää. Joten tunge se Gramscin punamädätys perseeseesi ja painu Mekkaan. "

Kaikki yllä siteeratut keskustelukommentit on esitetty peräkkäin ja ne on lähetetty keskusteluketjuun samana päivänä loppuvuodesta 2010. Keskusteluketju on aloitettu viittaamalla uutiseen, jossa paljastetaan seksuaalirikoksesta epäillyn kansallisuus. Yllä olevissa kommenteissa toiseuttamisen selväpiirteisyyttä kyseenalaistetaan ja etnisyyttä suhteutetaan normiin ja valkoisuuteen. Yksi kommentoija liittyy rikoksesta epäillyn valkoisiin kansallismielisiin eli myös keskustelualueen oletettuun kohderyhmään, mutta hänen väitteensä kiistetään viittaamalla

¹⁷¹ Pietilä 2010, 214.

¹⁷² Alasuutari 2011, 175.

rikoksesta epäilyn muslimitaustaan. Toiseuttaminen on tässä tapauksessa siis hyvin aktiivista, sillä keskustelijat tietoisesti rajaavat normia ja poikkeavaa.

Varsinkin ennen 2010-lukua valkoisen suomalaisuuden ulkopuolelle rajattiin nimenomaan somalialaistaustaisia. Somali-nimitys oli ja on edelleen 2010-luvullakin termi, jota toiseuttavissa diskursseissa niputettiin yhteen paheksuttavien ominaisuuksien kuten laiskuuden ja epärehellisyyden kanssa:

"[V]ähennetään kaikki tuet pois sekä pultsareilta ja somaililta ja perustetaan sekä puliukkoleirejä sekä pakolaisleirejä--"

"PULSULLE, koska ulkomaalaisista on aika paljon niitä, jotka tahallaan tulevat tänne sosiaalivuilla elemään kuninkaiksi. Eikä minkäänlaista työtä ole aikomustakaan tehdä, vaikka loppuelämä täällä oleskeltaisiinkin. Sitten kun on vielä niitä idiootteja, jotka varastelevat ja pahoinpitelevät ihmisiä, niin kyllä asia on niin että puliukolle ennemmin asunto, kuin sillä riskillä, että tämä somaliperhe olisi joku öykkärijoukku. En yleistä, kyllä ulkomaalaisiakkin on ihan mukavia, mutta nämä elintasopakolaiset ottavat pattiin..."

Yllä olevaa keskustelua on käyty Suomi24:n Isänmaallisuus-keskustelualueella kesällä 2004. Kommentit eivät esiinny keskustelussa aivan peräkkäin, mutta ne ovat oikeassa järjestyksessä. Sitaatti on keskustelusta, jossa aloittaja haastaa muut keskustelualueen käyttäjät valitsemaan kahden väliltä pienemmän pahan. Aloittaja kysyy, kummalle käyttäjät mieluummin myöntäisivät asunnon: pahasti alkoholisoituneelle suomalaismiehelle vai nelihenkiselle somaliperheelle. Toisen rooliin ajautuvat keskustelussa sekä somalialaistaustaiset että alkoholiongelmaiset. Kummatkin nähdään yhteiskunnan ei-toivottuina ongelmatapauksina. Keskustelualueella esiintyvien toiseuttavien diskurssien myötä kohderyhmän normi ei kuitenkaan rajaudu pelkästään maahanmuuttajiin, alkoholisteihin ja syrjäytyneisiin, vaan omaa identiteettiä ja keskustelualueen aihetta suhteutetaan myös seksuaalivähemmistöihin ja feministeihin:

"Kuten tiedetään homous on pahimpia perversioita koska se ehkäisee täysin lisääntymisen. Toisaalta on aivan sama luonnonlakien kannalta onko homo vai lapseton hetero. -- Kun Euroopassa oli väestöräjähdyks valloitimme melkein koko maailman. Nyt tilanne on toisinpäin. Elintilaa löytyy vain itsetuhoisista länsimaista. Armeijoista ei ole apua vaan kikkeli on maailman voimakkain ase."

"Jos saataisiin vähennettyä sosialismia eli julkista sektoria ja kiellettyä aborttimurhat eli feminismi niin toivoa olisi."

"Viisaus on kykyä toimia oikein. Perverssit toimivat tietoisesti väärin ja ovat vielä ylpeitä. Esim. homot. Nainen on tarkoitettu suvunjatkamiseen ja sopii niihin iloihin parhaiten. Lapset kruunaavat suhteen."

Yllä olevista kommenteista ensimmäinen on alkuvuodesta 2006 tehty keskustelunaloitus homoseksuaalisuuden vaikutuksesta yhteiskunnan rakenteeseen. Keskustelun aiheesta huolimatta kommentissa toisen rooliin ajetaan implisiittisesti myös Eurooppaan muuttavat

maahanmuuttajat, feministit ja naiset. Homoihin kohdistuvat toiseuttavat diskurssit ovat keskusteluaineistosta nostetuissa sitaateissa selkeitä ja tietoisesti tehtyjä, mutta sitaatit ovat hyviä esimerkkejä myös passiivisemmasta toiseuttamisesta. Naiset nähdään viimeisessä kommentissa toivottuna ja tärkeänä yhteiskunnan osana, mutta ei silti osana keskustelua tai "meitä".

Vastaavanlaista kommentointia homoseksuaalisuuden asemasta suhteessa yhteiskuntaan ja isänmaallisuuteen on käyty myös alkuvuodesta 2010, jolloin Isänmaallisuus-keskustelualueen käyttäjät juttelivat seksuaalivähemmistöihin liittyvästä Hommaforum-keskustelusta:

"Hyvä ettei homma liputa peppumiesten oikeuksien puolesta. Isänmaallisuutta ei saa missään tapauksessa yhdistää homojen ruskeaan elämäntapaan."

"Loisina eläneet. Nyt ne könnänenät tunkevat ihan piruuttan keskuuteemme nekrumorlokkeja ja niistä pitää päästä nyt ennenkuin juurtuvat liian syvälle."

"Homma keskittyy seurauksiin, jotta emme näkisi syitä. Halla-ahon perskärpäset vikisevät kilpaa mamutulvasta länsimaihin ja Suomeen, mutta eivät uskalla edes ajatella, ketkä sen takana ovat. Niin. Ei suomalainen "suvaitsevaisto", ei "vihervasemmisto", vaan ne alkuperäiset kansainvaeltajat..."

Tarkastelemissani keskusteluketjuissa toistuu kerta toisensa jälkeen eräänlainen toiseuttavien diskurssien ketjureaktio. Keskustelunaloituksessa epäoikeudenmukaisuuksista saatetaan syyttää vain yhtä ihmisryhmää, mutta myöhemmin kommentoissa keskustelua käyvät rajaavat ulkopuolelle myös muita ihmisryhmiä. Näin käy myös yllä olevissa kommentoissa. Alun perin aloituksessa toiseksi muodostuvat homoseksuaalit, mutta keskustelun edetessä viitataan "könnänenien" ja "alkuperäisten kansainvaeltajien" muodossa myös juutalaisiin sekä isänmaallisten poliittisiin vastustajiin eli maahanmuuttajiin hyväksyvästi suhtautuvaan "suvaitsevaistoon" ja "vihervasemmistoon". Tällaisessa tapauksessa ei siis varsinaisesti voi puhua pelkästään toiseuttavan keskustelun kaksinaapaisesta vaikutuksesta, vaan toinen jaotellaan keskusteluissa lukuisiin erilaisiin kategorioihin.

Keskustelijat saattavat luoda myös sellaisia toiseuttavia diskursseja, joissa he itse ovat alemmassa asemassa oletettavasti vallassa oleviin poliittisiin vastustajiinsa suhteutettuna. Tällaisissa keskusteluissa homot ja "suvaitsevaiset" nähdään toisina ja alempiarvoisina, mutta he ovat kuitenkin asemoituneet yhteiskunnan hierarkiassa isänmaallisia korkeammalle:

"-- Kyse on homoprogandan levittämisestä ja moraalista kiristämisestä jossa enemmistön pitää noudattaa pikku vähemmistön oikkuja ja vaatimuksia. Hehän vaativat että kaikki kritiikki heitä kohtaan pitäisi kriminalisoida. Voiko normaali hetero-enemmistö vaatia että homoja kritisoida sitä? Todistaa myös siitä vallasta mitä homo-lobbyilla on."

Toiseuttavat diskurssit olivat Isänmaallisuus-keskustelualueelta kerätystä aineistosta melko helposti löydettävissä. Etnisten vähemmistöjen ja homoseksuaalien lisäksi myös vähemmistöihin myötämielisesti suhtautuvat luotsataan toisen asemaan. Toisia ovat kaikki, jotka horjuttavat keskustelijoiden ideaalia Suomesta ja suomalaisista.

4.1.3 Avoimen raadollinen kehitysmaakeskustelu

Oletin, että kehitysmaihin liittyvässä keskustelussa olisi todennäköisesti mukana alentuvia ja toiseuttavia sävyjä. Tarkastellessani keskustelua syvemmin oletukseni osoittautui oikeaksi ja paikoitellen toiseuttavan keskustelun rajuus jopa ylitti odotukseni. Vaikka en halua leimata kaikkea keskustelualueella olevaa keskustelua rasistiseksi, löytyi aineistonkeruun aikana runsaasti keskusteluketjuja, joissa asenne esimerkiksi Afrikan kehittyviä maita kohtaan oli raadollisen rasistinen ja jopa vihamielinen:

”Rotatkin ovat siellä missä on ruokaa. Jos ajatellaan Baltianmaita, niin siellä on paljon paremmat ilmat kuin Suomessa, mutta ei siellä somalineekereitä näy. Miksi edes näkyisi, siellähän ei voi elää sosiaaliturvan varassa vuodesta toiseen vaan siellä jokaisen täytyy tehdä työtä tullakseen toimeen edes jotenkin. Näin se menee.”

”Miksi yleensä jotain somalineekerikansaa pidetään väkisin hengissä?”

”PIDETÄÄN HENGISSÄ. Just. Ilman valkeaa ihmisrotua somalineekerit olisivat kuolleet jo aikoja sitten. Niillä ei ole minkäänlaisia edellytyksiä tulla itse toimeen ja pysyä hengissä. Niitä voisi verrata johonkin aivokuolleeseen jota pidetään inhimillisyydestä syistä letkuissa vuodesta toiseen. Eikä maksa paljon. Jos luonto olisi saanut päättää niin somalineekereitä ei olisi kuin historianlehdillä. Tämä on totuus.”

Siteeraamani kommentit ovat esiintyneet keskustelussa peräjälkeen ja kolmesta ensimmäinen ja kolmas ovat saman keskustelijan lähettämiä. Vuoden 2009 alkusyksystä käydyn keskustelun aiheena ovat turvapaikanhakijat ja heidän motiivinsa tulla Suomeen. Melko kiihottomasti liikkeelle laitettu keskustelu on kiihtynyt nopeasti suuntaan, jossa kehittyvien maiden asukkailla ja varsinkin somalialaisilla ei koeta olevan juuri ihmisarvoa. Vastakkainasettelu tuodaan avoimesti ja tiedostaen esille erottaen ”valkoinen ihmisrotu” ja afrikkalaiset toisistaan. Kehitysmaiden asukkaiden alempaan arvoon ei pelkästään viitata, vaan se sanoitetaan selkeästi ja todella rasistista kielenkäyttöä hyödyntäen. Tällaisissa tapauksissa toiseuttava verkkokeskustelu ja toiseuttavat diskurssit ovat raaimmillaan ja myös näkyvimmillään.

Äärimmäisimmällä toiseuttavalla diskurssilla tarkoitan juuri tässä tapauksessa sellaista keskustelua, jossa toisen rooliin rajattu ihmisryhmä rinnastetaan alempiarvoisuudessaan eläimiin. Tällaisessa puheessa nojataan usein vanhanaikaiseen rotupuheeseen ja tieteelliseen rasismiin, jossa etnisyyksien eroja selitettiin näennäisesti tieteen ja biologian keinoin¹⁷³. Kehitysmaat ja kehitysapu –keskustelualueelta löytyi useita esimerkkejä kommentteista, joissa kehitysmaiden asukkaiden elämää ja toimintaa tarkasteltiin evoluution näkökulmasta. Tällaisesta esimerkkinä kesällä 2011 käyty keskustelu, jossa kehitysmaiden väestönkasvu ihmetyttää:

”-- Sama on nähtävissä, jos vertaa Japanin ja Haitin maanjäristyksiä (Haitin väestö on Afrikasta). Japanilaiset tekevät kaikkensa pelastaakseen lapsensa. Haitilaiset sen sijaan lakkaavat suremasta kaatunutta maitoa ja pyrkivät raiskaamaan kaikki pakolaisleirin naiset varmistaakseen perimänsä säilymisen.”

”Olen miettinyt ihan samaa. Jos tämä teoria somppujen r-tyyppin strategiasta pitää paikkansa, somaliuros ei tuhlaa aikaansa turhaan yritykseen pitää jälkeläiset hengissä. Sen sijaan hän taivaltaa lähelle Keniassa sijaitsevaa avustusleiriä ja pyrkii raiskaamaan niitä somalinaaraita, jotka ovat päässeet leirin läheisyyteen ja siten selviävät tiineinäkin. Tällä tavalla geenit pääsevät seuraavaan sukupolveen. --”

Samaan tyyliin ja hieman samasta on keskusteltu myös kesällä 2016:

”Liikakansoitus saadaan kuriin vain antamalla luonnollisenpoistuman hoitaa asia. Afrikan ja lähi-idän vähä-älyiset kyllä jatkavat tolkutonta l[i]sääntymistä täysin riippumatta siitä, onko siihen varaa vai ei. --”

”Sama logiikka toimisi Suomen alimpien yhteiskuntaluokkienkin kanssa. Ei sen porukan elättämiseen ole yhteiskunnalla varaa.”

” ’10’lapsiset sossuapinat lisääntyvät kehitysmaalaisten tavoin.”

” Maapallolla on satojamiljoonia savannilla huuli pyöreänä seisoskelevaa kädellistä joilla ei ole mitään muuta tekemistä kuin saattaa naaraat tiineksi kerran vuodessa. Väkimäärä kasvaa potenssiin. Tuon väen pitää inhimillisistä syistä myös päättää päivänsä siellä savannilla. Ei ole euroopan asia yrittää pitää, keinotekoisesti elossa hyödyttömiä sopolilaumaa joka vain kasvaa ja kasvaa.”

Siteeratut kommentit ovat osa pitkiä keskusteluja eivätkä ole esiintyneet aivan peräjälkeen. Järjestys on kuitenkin kummankin keskustelun osalta oikea. Kuten aikaisemmin Isänmaallisuuskeskustelualueella, myös tässä tapauksessa toiseuttavat diskurssit lähtivät suuntautumaan yhä useampiin ihmisryhmiin keskustelun edetessä. Monikulttuurisuuteen liittyviä Hommaforum-keskusteluja tutkinut Kaarina Nikunen on löytänyt aineistoistaan samankaltaisia rodullisuuteen viittaavia keskusteluja, joissa afrikkalaisen ”rodun” luoma uhkaa tuodaan esiin viittaamalla esimerkiksi Euroopan afrikkalaistumiseen. Afrikkalaisuus nähdään tällaisissa keskusteluissa ennen

¹⁷³ Rastas 2005, 77

kaikkea geeniperimänä, joka on valkoisen suomalaisuuden alapuolella.¹⁷⁴ Tällaisia käsityksiä vasten myös punnitaan, kuka on ei-toivottu ja kuka toivottu maahanmuuttaja. Näin käy esimerkiksi vuoden 2010 syksyllä käydyssä keskustelussa, joka liittyy 14-vuotiaan thaimaalaistytön maastakarkoitukseen:

”Jos sitä ollaan niin pilkun tarkkoja niiden karkotusten kanssa tässä tapauksessa niin on se jumalauta kumma juttu kun ei sitten niitä oikeita rikollisia ja rikastuttajia karkoteta samoilla perusteilla. Oikein naurattaa että jostain Somaliasta jaksetaan raahata kalliilla rahalla rikastuttajia "paikkaamaan huutavaa työvoimapulaa", Ugandasta joukkomurhaajia ja raahataan ulkomailta mummoja elätettäväksi eikä karkotella takaisin mutta kun thaimaalaisten marjanpoimijoiden elinolot lähenevät tutkijoidenkin mukaan ihmiskaupan käsitteitä ja potkitaan loputkin rehelliset maahanmuuttajat ulos maasta.”

”Rikollisista pakolaisista on läjäpäin karkotusesityksiä mutta niitä ei karkotata. Hyysäreillä on heidän varalleen aina joku veruke olemassa.”

”[K]ukkahattutätien siunailut käännytyspäätöksestä.”

” [J]os karkottavat"väärän"loisijan, niin mover lähettää itsemurhamusun pommivyön kera asialle.”

Räikeän rasististen diskurssien rinnalla kulkee puhe "toivotuista" maahanmuuttajista ja hyväksyttävistä toisista. Toiseuttavien diskurssien avulla luodaan siis hierarkioita, joissa toisia luokitellaan hyväksyttäviin ja tuomittaviin. Helsingin Sanomien verkkosivuilla käytyä maahanmuuttokeskustelua tutkinut Paula Haara on huomionut käsittelemässään verkkokeskustelussa halun valikoida Suomeen tulevia maahanmuuttajia ja määritellä "oikeanlaista" maahanmuuttoa¹⁷⁵.

Syypäitä epäoikeudenmukaisuuteen löydetään keskustelussa ”hyysäreistä” eli maahanmuuttajia liian suopeasti kohtelevista. Mitä pidemmälle keskustelut etenevät, sitä enemmän ihmisryhmiä rajataan ulkopuolelle toisen rooliin. Kyseenalaistavia ääniä on keskusteluissa mukana, mutta ne ovat useimmiten vähemmistössä tai tulevat nopeasti kumotuiksi. Varsinkin kaikkein rajuimmat keskustelut muodostuvat hyvin usein toisiaan peesaavista kommentteista ja väittelyn sijaan kommentoijat tuntuvat kisaavan keskenään nokkeluudessa. Haara on löytänyt tutkimistaan keskusteluista samankaltaisia yksinäisyyden piirteitä. Maahanmuuttajia koskevissa keskusteluissa maahanmuuttajien omia mielipiteitä ei juuri tule esiin. Vastaväitteitä ei Haaran analysoimissa keskusteluissa muutenkaan esitetä ja räikeimmätkin maahanmuuttovastaiset väitteet jäävät usein kyseenalaistamatta.¹⁷⁶ Vuosituhannen alussa Suomi24:n keskusteluissa

¹⁷⁴ Nikunen 2010, 19.

¹⁷⁵ Haara 2012, 68-70.

¹⁷⁶ Haara 2012, 59.

esiintyvää vierasvihaa tutkinut Anna-Maria Pekkinen on jo tuolloin kiinnittänyt huomiota siihen, että varsinkin rasistisissa kommentteissa vuoropuhelu ja moniäänisyys loistaa poissaolollaan ¹⁷⁷.

Kehitysmaiden naisista puhuttaessa on viitteitä orientalismista, eksotismista tai jalo villi – ajattelusta, jossa afrikkalaiset nähdään alempiarvoisuudesta huolimatta kiinnostavina ja eksoottisina ¹⁷⁸. Kiehtovasta ulkomuodostaan huolimatta afrikasta tulleisiin naisiin suhtaudutaan selkeästi alempina toisina, kuten alla oleva keskustelu osoittaa:

”Nyt on hyvä saada noita kenialaisia Suomeen. Saataisiin laajempi alaista kulttuuririkkkautta koko Afrikan alueelta ja lisäväriä lastemme kasvoille.”

”Maalla kova PUUTE vaimoista.”

”Nyt kun ilmastonmuutos vie Suomea kohti substrooppista ilmastoa tarvitaan korkeatasoista tietotaitoa elämisestä lämpimän ilmastonalan maassa. Karvahatut saavat jäädä naulakkoon ja kaislahamokset tulevat tilalle. Tässä asiassa meitä tulevat auttamaan somalialaiset ja kenialaiset. Heillä on juuri sitä osaamista, mitä me nyt tässä muuttuvassa tilanteessa tarvitsemme. Ja mikäpä sen mukavampaa katsottavaa, kun paljon isompi, kun ns. latinopylly pyörähtelee villin viidakkorummutuksen rytmissä. Siis osaamista ja silmäniloa. Nyt uuden maahanmuuttoviraston olisikin pikaiseksi valittava kohderyhmänsä. Erityisesti pitäisi suosia nimenomaan näitä lämpimien maiden tukevaperseisiä emäntiä. Siitä se hupi ja ennenkaikkea oppiminen alkaa.”

Kehitysmaat ja kehitysapu –alueelta keräämissäni keskusteluissa sivuttiin jonkin verran myös kehitysmaiden asemaa, mutta jos keskusteluja lukisi tietämättä niiden alkuperäistä keskustelualuetta, voisi ne helposti mieltää Isänmaallisuus, Maahanmuutto- tai Rasismi- keskustelualueilta poimituiksi. Keskustelujen raadollisuuden paljastuessa pohdin pitkään, kannattaako minun käsitellä keskusteluja ollenkaan. Antamalla äänen rasistisille verkkokeskustelijoille, autan heitä rakentamaan hyvin toiseuttavaa todellisuutta. Tutkielman tavoitteena on kuitenkin selittää toiseuttavan verkkokeskustelun ilmiötä ja myös kaikkein raadollisimmat keskustelut ovat osa selittämääni ilmiötä. Rasistinen ja äärimmäisen toiseuttava verkkokeskustelu eivät ole marginaalissa tai vaikeasti löydettävissä. Kuten olen kuvaillut, perustui aineistonkeruuni hyvin vahvasti sattumaan, vaikka omalla valikoinnillani on myös ollut osansa. Kuka tahansa voi törmätä näihin keskusteluihin ja siksi niiden merkityksestä sosiaalisten käytäntöjen vahvistajina on syytä puhua myös tutkimuskirjallisuudessa.

4.1.4 Epäilyksen ilmapiiri ja hajoavat diskurssit

¹⁷⁷ Pekkinen 2005, 84 ja 91.

¹⁷⁸ ks. Löytty 2005b, 12 ja Hall 1999, 126-127; Staszak 2008, 6.

Maailman menoa -keskustelualueella ei ole selkeää rajattua kohderyhmää, mutta havainnoitujen keskustelujen perusteella toiseuttamisen kohteeksi päätyvät Isänmaallisuus-keskustelualueen keskustelujen tavoin kaikki mahdollinen. Varsinkin pakolaiset, maahanmuuttajat ja turvapaikanhakijat ovat näkyvä osa Maailman menoa -keskustelualueella esiintyvistä toiseuttavista diskursseista. "Oikeasta" tavasta olla pakolainen keskustellaan muun muassa loppuvuodesta 2015 aloitetussa ketjussa, jonka aloittaja kertoo YLE:n rinnastaneen Karjalan evakot lähivuosina Suomeen tullessiin pakolaisiin:

"Karjalan evakoista jokainen työkykyinen laitettiin tekemään töitä, eivät he ilmaiseksi saaneet juuri mitään. Hyväntekeväisyys oli pääasiassa yksittäisten kansalaisten varassa. Tuollaiset pakolaisten laiset loisijat olisi ajettu hyvin ääkiä koko kylästä pois."

"Se on pilkantekemistä, jos verrataan karjalan evakoita ja nyt tulevia elätti porukoita keskenään. Silloin näiden elättien pitäisi olla omassa maassaan pakolaisina, eikä lähteä elintason perään."

"Evakot olivat aitoja pakolaisia ja suomalaisia. Nyt tulee toki pakolaisiakin, mutta myös seikkailijoita, raiskausturisteja, terroristeja ja varkaita."

Viimeisessä kommentissa keskustelija alleviivaa, että Karjalasta tulleet olivat tosiaankin aitoja suomalaisia ja näin ollen osa "meitä" ja normia. Muuten kommentteissa tarkempaa määritelmää vaille jäävät pakolaiset kuitenkin rajautuvat tuon halutun normin ulkopuolelle. Pakolaisiin liitetty epämääräinen määritelmä on nähtävissä monissa muissakin keskusteluissa ja toisinaan tähän epämääräisesti nimitettyyn toiseen viitataan myös esimerkiksi muslimi-, tulijat-, ja ressuakat-nimityksillä:

"Noi tulijat osaa esittää Viatonta ja heidän tarinansa uppoavat sosiaalianttoihin yms päättäjiin kuin lämmin kusi lumeen, eli ei tuomioita vaan lisä rahaa taskuun että kotoutuu."

"Tuikkaa muslimi tytön elävältä tuleen raikattuaan ensin. Ja murhapolttaa ihmisiä pizzeriansa vakuutusrahoja hankkiessaan. Ei siis mitään uutta menoa maailmalta, vaan ihan tuttua kotosuomen touhua."

Yllä siteeraamaani loppuvuodesta 2016 käyty keskustelu on seurausta uutiseen, jonka mukaan Syyriasta ja Libyasta tulleita miehiä epäiltiin kodittoman syyttämisen tuleen berliiniläisellä metroasemalla. Tragediaa käytetään eräällä tavalla yhtenä toiseuttamisen välineenä. Kommenttien välillä oleva vuorovaikutus on lähes olematonta ja kommentit on esitetty enemmänkin itsenäisinä vastauksina alkuperäiseen aloituspuheenvuoroon, jossa on linkki mainitsemaani uutiseen. Aloituspuheenvuoron kommentoinnin sijaan osa keskustelujoista osallistuu ketjuun vain peesaten toisiaan ja kehitellen keskenään erilaisia toiseuttavia diskursseja. Ilmiö ei ole verkkokeskusteluissa tavaton ja on tyypillistä, että keskusteluketjun aloittava kommentti ja otsikointi määräävät keskustelun sävyn. Vastavirtaan uiminen ei ole välttämättä

helppoa edes matalan kynnyksen anonyymissä verkkokeskustelussa, sillä ajan kanssa yhteisölle muodostunut ”yhteinen kieli” määrittää sallittuja ja ei-sallittuja kommentteja.¹⁷⁹

Brian Coffey ja Stephan Woolworth ovat tutkineet yhdysvaltalaisista keskustelufoorumia, joka perustettiin brutaalin väkivaltatapauksen seurauksena. Foorumi oli tarkoitettu paikallisille sekä informaatiokanavaksi että mahdollisuudeksi vertaistuelle. Keskustelun kommenttien analysointi kuitenkin osoitti, että iso osa keskustelusta keskittyi väkivaltaiseen kostonhimoon ja vuorovaikutteisuuden sijaan kommentit vajosivat herkästi pelkän huutelun tasolle. Foorumin perustamista edeltäneeseen väkivaltatapaukseen liittyi rotuun ja yhteiskuntaluokkaan liittyviä paikallisia jännitteitä, jotka välittyivät myös keskustelujen ilmapiiriin foorumilla. Vaikka Coffeyn ja Woolworthin tutkimien keskustelufoorumi oli tarkoitettu mahdollisten kaupungin yhteisön sisällä olevien jännitteiden purkamiseen, onnistui keskustelu voimistamaan niitä entisestään. Coffey ja Woolworth huomauttavatkin, että toisinaan hyvää tarkoittavalle vertaistuelle osoitetut keskustelufoorumit eivät saavuta tavoitettaan ja varsinkin jännitteisiä väkivaltaisuuksia käsittelevä verkkokeskustelu vaatii tuekseen moderointia.¹⁸⁰ Maailman menoa -keskustelualueetta ei ole rajattu väkivaltatapauksien käsittelylle, mutta keskusteluaineisto osoittaa joidenkin keskustelujen painottuvan erityisesti maahanmuuttajiin liittyvien väkivaltarikosten uutisoinnin ympärille. Vastaavanlaisten voimakkaasti latautuneiden uutisten ympärille rakentuva keskustelu osoittaa, että kohtaamisen ja aidon vuorovaikutteisen keskustelun sijaan keskustelu ainoastaan latautuu ja polarisoituu entisestään.

Kuten muillakin keskustelualueilla, myös Maailman menoa -keskustelualueella toiseuttavat diskurssit hajaantuvat koskemaan muita ihmisryhmiä:

"Lehdessä on juttu, jossa "transmies" lopetti hormonilääkityksen, tuli raskaaksi ja synnytti lapsen. Tässä onkin tyhjentävästi kuvattu "muun sukupuolisuuden" ja useampien sukupuolien olemus. On vain miehiä ja naisia. Tätä tosiasiaa ei muuta se, että ihmisillä on mielenterveyden häiriöitä."

"Sen sijaan, että aletaan ruokkia homoutta ja lesbotutta, voitaisiin yhteiskunnassa alkaa tutkia ja järjestää hoitoja olla enemmän HETEROJA.

1. Jos miehen vartalo on hänen omasta mielestään liian vähän macho, auttakaamme häntä saamaan macho vartalon ja psyykinen mieliala olla tyytyväinen siihen.

Kannustetaan olemaan hetero, jos ei ala laittaa hanttiin. Otetaan selvää syistä, miksi se sovi alitajuntaan. Selvitetään egon kerrosten syyt ja seuraukset.

2. Jos yksilö tuli seksuaalisen väkivallan uhrina homoksi tai lesboksi, selvitetään se perin juurin, istutetaan uusi "ohjelmointi" päähän, koska se on kaikille helpompi vaihtoehto. Jos

¹⁷⁹ Mikal et al. 2014.

¹⁸⁰ Coffey & Woolworth 2004, 12.

hoidamme heteroja (digaamiset, kaksi sukupuolta), kun eivät hyväksy monogaamisia (yksi sukupuoli), miten paljon saamme aikaa parantumista heteroissa. --"

"-- Etniset syyt säilyttää vuosituhansia samettikolttukulttuuri on sitä samaa "yhteiskunnan hyväksymää vammaa", jota ei tahdotakaan muuttaa. Luin kerran, että sukupolvesta toiseen tuntuva syyllisyys esi-isien rikollisuudesta on syy, ettei pengota muurahaiskekoa ja maksetaan kolttujen teosta. --"

"-- Tähän uutta politiikkaa tarvittaisiin, elämme puuttellisissa systeemissä. Kaikill lisää työtä. Kehitysmää-migrantteja autetaan täällä tilapäisesti sen politiikan luomalla mallilla, mutta se tehdään siellä heidän kotimaassaa ja peritään maksut vaikka öljyn ilmaislahetyksinä, mutta mieluiten rahassa."

"Yhteiskunta ei ole tarpeeksi panostanut homojen parantamiseen. Miksei heitä auteta, vaan oikein kannustetaan lisää häiriöön? Suurin osa on lapsena pedofiilin kohteeksi joutuneita tai muun suuren seksuaalisen trauman kokeneita, he tarvitsevat apua selvittääkseen ja parantuakseen.--"

Yllä oleva loppukesästä 2017 käyty keskustelu mutkittellee sukupuolesta seksuaalisuuteen, etnisiin ihmisryhmiin ja takaisin seksuaalisuuteen. Vaikka keskustelun aloitus on suunnattu käsittelemään transsukupuolisuutta, kääntyy keskustelu kokonaisuudessaan käsittelemään ylipäättään toiseutta ja ei-toivottua. Toinen on keskustelussa vähemmistön edustaja ja suomalaisen yhteiskunnan sortaja kun taas keskustelijat itse edustavat sortajien jalkoihin jäävää normia. Ilmiö on paradoksaalinen, sillä se sisältää keskustelijoiden oman kokemuksen toiseudesta ja alistetusta asemasta, mutta samaan aikaan keskusteluissa muita työnnetään normin ja toivotun ulkopuolelle. Kyse ei ole paradoksaalisuudestaan huolimatta tavattomasta ilmiöstä. Verkkorasismille on tyyppillistä rajata toiseksi laaja valikoima viholliseksi kokemiaan identiteettejä. Toisen tilalle voi keskustelussa vaihtaa maahanmuuttajan, homoseksuaalin tai kenet tahansa ideologisesti väärällä puolella olevan. Keskustelun dynamiikka pysyy kuitenkin samana.¹⁸¹ Äärioikeistolaista verkkomediaa ja niihin liittyviä diskursseja tutkinut Chris Atton on huomionut saman toiseuden moninaisuuden tarkastellessaan brittiläistä äärioikeistoa verkossa. Kulttuurisesti yhtenäisestä Britanniaasta haaveilevat voivat kuvailla toiseksi maahanmuuttajien lisäksi myös brittejä, jotka ovat liian "liberaaleja", liian "vasemmalla" tai liian "poliittisesti korrekteja".¹⁸² Äärioikeistolaista verkkokeskustelua tutkinut Baumgartner on saanut tutkimuksessaan hieman samankaltaisia tuloksia. Tutkiessaan valkoista ylivaltaa ihannoivalla keskusteluforumilla muodostuvia "sisäpiirejä" ja ulkopuolisiksi muodostuvia, hän havaitsi toiseuden olevan kaikenlaiset yhteiskuntaluokat ja identiteetit läpäiseväksi pervasiiviseksi ilmiöksi.¹⁸³

¹⁸¹ Back 2002, 639.

¹⁸² Atton 2006, 578.

¹⁸³ Baumgartner 2017.

Samalla tavalla Suomi24:n keskusteluissa toiseuttavat diskurssit eivät suuntaudu pelkästään etnisyyteen, sukupuoli-identiteettiin tai seksuaaliseen suuntautumiseen, vaan myös poliittisten näkemysten lähtökohdista luodaan oikean ja väärän asetelmaa. Kaksinapaisuuden toisessa päässä on keskustelija itse ja toisessa päässä väärin esimerkiksi pakolaisiin liian suopeasti suhtautuva ”suvakki”, ”vihervassari” tai ”hyysäri”:

”-- Kun tapahtuu onnettomuus, lento- tai laivaonnettomuus tai olkoonpa vaikka luonnonmullistus, useimmiten tunee edes jonkinlaista myötätuntoa uhreja kohtaan. Mutta kun on kysymyksessä pakolaismamuja kuljettava laiva, en voi tuntea kuin suurta iloa onnettomuudesta. Mitä enemmän on uhreja, sen riemullisempi on olo. Tästä voi kiittää Suomen pakolaispolitiikkaa ja etenkin vihervastureita ja muita vastaavia himppa-humppa-ihmisioikeusidealisteja, jotka toisivat kaikki nämä laivalastilliset neegeereitä Suomeen. asuttaisivat heidän parhaille paikoille ja syytäisivät autokuormittain rahaa heille samalla kun suomalaiset raatavat orjan lailla töissään kapean leipänsä eteen. --”

”Tuollaisia te suvakit olette lopulta, heijastatte omat ikävät luonteenpiirteenne muihin.”

Yllä oleva keskustelu on aloitettu keväällä 2015 liittyen uutiseen, jossa kerrottiin Välimerellä uponneesta pakolaisaluksesta. Pakolaisten lisäksi keskustelijan vastakappaleeksi muodostuu ”suvakki”, joka ei suomalaisuudestaan huolimatta edusta toivottua. Alkuvuodesta 2017 käydyssä keskustelussa käsitellään alun perin Yhdysvaltain tuolloin tuoretta presidenttiä Donald Trumpia, mutta keskustelussa häilyy myös hämärästi määritelty ”suvakki”:

” Lässyn, lässyn, jäkäti, jäkäti, suvakkien suut jauhavat ylenannon kaavaa! Lukekaa välillä muitakin kuin Suomalaisia paskalehtiä ja suvakki yleä! Amerikassa samoin kuin suomessa oikeuslaitos on suvakkien mädättämä, ensimmäisenä pitää koko oikeuslaitos uusia ja laittaa washingtonin mädätyslaitos pois päiviltä! Suomessa "oikeuslaitos" on lähinnä vihervasemmistolainen kulttuurimarxistinen vitsi! KEkkosen jälkeen on tehty oikea kulttuurivallankumous jonka esi-isänä oli demari Koivisto, siitä asti kaikki menneet vituilleen!”

”Lässyn, lässyn, lässyn, suvakkipropagandaa pukkaa kuin parhaimmillaan rönkän kolosta!”

Suvakki-sanaa ei sen kummemmin missään vaiheessa selitetä tai määritellä, vaan kummassakin keskustelussa vallitsee vaitonainen konsensus sanan merkityksestä. Suvakiksi kutsuminen on verkkokeskusteluissa hieman samanlainen prosessi kuin trolliksi leimaaminen. Tyhmiä kyselevän leimaaminen trolliksi on usein vallankäyttöä, jossa keskustelun sisäpiiri ja ulkopuoliset määritellään. Naurettavaksi, kohtuuttomaksi tai tyhmäksi tekeminen heikentää kommentoijan uskottavuutta ja määrittää myös sitä, keitä keskustelussa saa kuunnella ja keitä ei.¹⁸⁴

Hommaforumin keskusteluja tutkinut Nikunen on kiinnittänyt huomiota keskusteluissa olevaan epäilyksen ilmapiiriin. Epäilyn kohteena voi olla toisia suosiva ”kulttuurimarxistinen” yhteiskunta

¹⁸⁴ Harju 2018, 64; Pöyhtäri et al. 2013, 81-82.

tai muutosta mukanaan tuovat maahanmuuttajat. Nikunen näkee epäilyjen taustalla uudistuvan Suomen ja muiden kulttuurien mukanaan tuomat muutokset.¹⁸⁵ Englanninkielistä äärioikeistolaisia verkkotekstejä tutkineet Meddaugh ja Kay ovat löytäneet samoja epäilyksen piirteitä myös valkoista ylivaltaa käsittelevistä verkkoartikkeleista. Niissä toista kuvaillaan muun muassa ovelana, aivopesevänä manipuloijana, joka pyrkii petoksen keinoin vaikuttamaan yhteiskuntaan.¹⁸⁶ Sama epäilevä asenne näkyy myös Suomi24-foorumilta keräämissäni keskusteluissa. Yhteiskuntaan kohdistuva epäusko näkyy erityisesti maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta koskevissa keskusteluissa, mutta myös seksuaali- ja sukupuoli-identiteetteihin liittyvissä keskusteluissa pelätään perinteisestä tai normista poikkeavien arvojen rapauttavaa vaikutusta. Tällaisissa keskusteluissa näkyy juuri toiseuttamisen pysäyttävä vaikutus – tai ainakin pyrkimys siihen. Identiteetti toimii tällöin performatiivisena eleenä, jonka avulla muutos yritetään pysäyttää tai ainakin se yritetään osoittaa vääräksi.¹⁸⁷

4.1.5 ”Oikean” työttömyyden diskurssi

Iso osa köyhyyttä käsittelevällä alueella käytävästä keskustelusta liittyy vähätuloisten väliseen vertaistukeen. Usein keskusteluissa köyhien ja pientuloisten kekseliäisyyttä ja selviytymiskykyä korostetaan, eikä identiteettiä muodosteta rajaamalla ketään ulkopuolelle. Suurimmaksi osaksi keskusteluissa esiintyvä kritiikki kohdistuu eduskuntaan ja muihin päättäjiin, sekä rikkaisiin, jotka eivät ymmärrä vähätuloisten elämää. Toiseuttavien diskurssien tunnistaminen on hankalampaa, sillä rasismi ja muukalaisviha eivät ole keskusteluissa kovin näkyvässä asemassa. Valitsin keskustelun alueen havainnoitavaksi, koska halusin aineistoon myös esimerkkejä yhteiskuntaluokkiin ja sosio-ekonomiseen asemaan liittyvistä toiseuttavista diskursseista. Eri keskustelun alueiden vertaaminen keskenään auttaa erilaisten diskursiivisten variaatioiden erottamisessa samalla tavalla, kuin esimerkiksi erilaisia haastatteluaineistoja voi vertailla keskenään erilaisten puhetaiposten erottamiseksi. Diskursiivisen vaihtelun tarkastelun voi suhteuttaa eri keskustelujen aiheisiin ja teemoihin.¹⁸⁸

Vastakkainasettelua syntyy varsinkin sellaisissa keskusteluissa, joissa vakituksessa työsuhteessa olevat rinnastetaan rikkaisiin ja kiittämättömiin ja näin köyhäksi ja varsinkin työttömiksi itsensä mieltävät rajaavat omaa identiteettiään ahneiden työläisten mielikuvaa vasten. Varsinkin julkisen

¹⁸⁵ Nikunen 2010, 22.

¹⁸⁶ Meddaugh & Kay 2009, 258.

¹⁸⁷ ks. Ruuska 2013, 103.

¹⁸⁸ Pietilä 2010, 224.

sektorin työntekijöihin viitataan paheksuen, sillä heidän palkkansa koostuu kansalta verorahoin ”riistetystä” rahasta:

”Mutta hävittämisen kohteena tulee olla nuo loisivat sijoittajat ja heidän ideologinen suojeluskuntansa, ekonomistit. Saamme pudistettua maasta kelvottoman aineksen ja annettua varoittavan esimerkin siitä mitä talousjuutalaisille tehdään.” (Syksy 2011)

”-- Ei opettajilla (OAJ) ole mitään laillista oikeutta eläkassojen rahoihin. Ne on veronmaksajilta ja yrittäjiltä riistettyä rahaa. -- Ei, eivät virkalijat auta työttömiä vaan lypsävät itselleen hyvää palkkaa virkailustaan... Kaikki heidän aktivointiohjelmansa, kurssinsa ja työnhakusuunnitelmansa ovat vain kusetusta jolla he järkkäilevät itselleen hyväpalkkaisia virkoja.” (Alkuvuosi 2011)

”Kyllä ahneella virkalijalla on töitä ja hyvä palkka. Mutta työttömillä ei ole töitä.” (Alkuvuosi 2011)

Yllä olevat kommentit ovat kahdesta eri keskustelusta. Ensimmäisessä vertaillaan yhteiskunnan pahimpia ”loiseläjiä” ja toisessa määritellään ”aidosti” työttömäksi luettavia. Toiseuttavat diskurssit kohdistuvat niihin, jotka hallitsevat ja ohjailevat verorahojen käyttöä. Toiseksi ei muodostu pelkästään rikkaat, vaan asemaansa väärin käyttävät rikkaat. Keskusteluissa köyhiksi tai työttömiksi itsensä identifioivat saattoivat myös korostaa omaa asemaansa yhteiskunnan toisina. Tällaisissa keskusteluissa kommentoija rakensi köyhiin kohdistuvaa toiseuttavaa diskurssia parhaamalla itseään ja omaa kelvottomuuttaan yhteiskunnalle:

”Köyhä ei voi mitenkään saadaa parisuhdetta. Ei kukaan nainen halua köyhää miestä. Olen aina vaan yksin ja masentaa koska olen aina yksin.”

”Köyhä ei saa mahdollisuutta tehdä töitä. Koulu ei voi mennä koska ei ole varaa ostaa kunnan vaatteita ja samoilla vaatteilla joka päivä ei kehtaa kouluun mennä. Kadentaitoja ei voi harjoitella koska ei ole työkaluja eikä pääse puusepän hommiin eikä raksahommiin.”

”Minä olen köyhä ja minua kiusataan yhteiskunnassa. Minua ahdistaa ja osaan välttää stressin mutta sille on kalliit kustannukset. Tasapainon löytäminen on vaikeaa köyhälle jos on vielä syrjäytynyt. Aktiviteettejä pitää olla ja säästöjä jotta asioita voi laittaa kulkemaan ja jotta tulevaisuutta edistäviä asioita voi aloittaa itseluottamuksella. Jos ei ole itseluottamusta et voi tehdä yhtään mitään.--”

”Ei köyhien pidäkään seurustella, joku sanoi. Tuo on kyllä aika oikein sanottu sillä jos he vielä alkaisivat jopa lisääntymään niin ei yhteiskunta kohta pystyisi tukemaan ketään edes vanhuksia. Köyhien lisääntyminen pitäisi kieltää lailla.”

Yllä siteeraamassani syksyllä 2015 käydyssä keskustelussa keskustelun aloittaja (ylempi kommentti) valittelee omaa kehnoa asemaansa ja samalla rakentaa myös köyhiin miehiin kohdistuvaa toiseuttavaa diskurssia, jonka mukaan vähävarainen mies ei ole naisen näkökulmasta haluttava tai kiinnostava. Asemaa toisena tuodaan esiin ikään kuin passiivisesti ja parhaamatta,

mutta siitä huolimatta köyhän rooli nähdään alempana. Viimeisessä kommentissa on jo selkeä sävyero. Köyhien surkean aseman esiintuomisen sijaan kommentoijan mielestä köyhille ei kuulu oikeutta perustaa perhettä, sillä he ovat asemansa vuoksi yhteiskunnan elättejä. Esimerkkejä tällaisesta toiseuttavasta verkkokeskustelusta on Köyhyys-keskustelualueella kosolti:

”..näille yksinhuoltajille? Minun tietääkseni lasten tekoon tarvitaan kaksi. Ei pidä tehdä enempiä lapsia kun on varaa elättää! Itselläni on vain yksi ja oma palkkani noin 5200 euroa kuussa. Siitä maksan veroja lähes kaksi tonnia, jolla elätän muutaman sosiaalipummin.” (Kevät 2010)

”Köyhiltä pitäisi kieltää naiminen, tai varmistaa ehkäisy jollain tavoin, ettei lapsia tulisi liikaa. Tokihan köyhäkin haluaa nauttia rakastelusta, kun niitä huvituksia ei liiemmin ole..” (Kevät 2010)

”Mun mielestä työläisten työpäivää vois muutamalla tunnilla pidentää, etteivät ehtisi dokaamaan niin paljoa. Eikä kirjoittelemaan paskajuttujaan tänne, jossa keskustellaan asiallisesti köyhyydestä.” (Syksy 2012)

”[K]aikki työttömät tulisi alistaa kotiapulaisiksi kaikille työssäkävijöille, auttamaan kaikissa kodin askareissa.” (Syksy 2012)

”Ei ole mitään halukkuutta enää elättää loisijajoukkoa, mikä kerjää vain etuuksia ja on suunnitellut koko elämänsä aikomalla siipeillä muiden kustannuksella. Miksi tuollaista roskajoukkoa ylläpidetään ja vastuuntuntoiset joutuvat kärsimään. Pitäisi ajaa maasta ulos, jos ei suostu mitään elantonsa eteen tekemään. Ei kylissä enenkään laiskoja pidetty, ne ajettiin metsään.” (Syksy 2011)

”Ensimmäisenä pitäisi ainakin lopettaa se ulkomailta tänne änkeävän loisjoukon elättäminen verovaroilla samoin kuin rahan syyttäminen ties minne ulkomaille. --” (Syksy 2011)

Yllä olevat, kolmesta eri keskustelusta siteeratut kommentit osoittavat, miten keskustelualueella ylläpidetään työttömien ja köyhien laiskuuteen ja toimettomuuteen viittaavaa toiseuttavaa diskurssia. Viimeisimmässä kommentissa on myös esimerkki siitä, miten toiseuden hierarkia rakentuu toiseuttavan diskurssin hajotessa koskemaan useampia ihmisryhmiä. Vaikka köyhät ja työttömät rinnastetaan keskustelussa laiskoihin yhteiskunnan tuella eläviin, on olemassa vieläkin ”pahempi” ulkomailta tuleva köyhä.

Ylilaudan Hikikomero-keskustelualueella toiseuden kokemusta ja toiseutta kokevien tiedontarpeita tutkinut Ari Haasio on kiinnittänyt keskusteluaineistonsa käsittelyssä huomiota siihen, että toiseutta kokevat ja keskustelualueen kohderyhmään kuuluvat eivät halua keskusteluun mukaan sellaisia, joiden kanssa eivät tunne samanlaista toiseutta.¹⁸⁹ Köyhyys-keskustelualueen käyttäjät eivät koe, että köyhyyden ja sen mukanaan tuoman toiseuden kokemukset kuuluisivat kaikille. Kokemuksia köyhyydestä halutaan jakaa vain samankaltaisille

¹⁸⁹ Haasio 2015, 239.

toisille. Ryhmän normien tiiviys ei välttämättä ole kuitenkaan puhtaasti hyvä asia, vaikka tiiviys tuo myös turvaa ja vertaistukea köyhyyden kokemuksiin jakaville käyttäjille. Ryhmän normien ja arvojen tiivistyminen vaikuttaa myös sen eristäytymiseen ja polarisoitumiseen.¹⁹⁰

4.1.6 Trans-identiteetin määrittelyä

Transihmiset-keskustelualueella keskustelu on hyvin samankaltaista kuin Köyhyys-keskustelualueella. Keskustelu on vertaistukea, jossa kommentoijat jakavat elämäntarinoitaan ja kokemuksiaan sukupuolivähemmistön edustajina. Verkon vertaistuella on ollut tutkitusti suuri merkitys seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajille. Vertaistuen merkitys korostuu erityisesti nuorten, omaa identiteettiään vielä hakevien ja muodostavien tapauksessa.¹⁹¹ Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöillä on ollut verkottumis- ja vertaistukialustoja tietoverkoissa jo ennen keskustelufoorumien tarjoamia mahdollisuuksia. Esimerkiksi Suomessa Seta ry ylläpiti 1990-luvulla BBS-purkkia, josta keskustelu siirtyi myöhemmin internetin puolelle keskustelufoorumille.¹⁹²

Jonkin verran alueella keskustellaan myös erilaisten sukupuolivähemmistöjen määritelmistä ja erityisesti transvestiittien asemasta trans-yhteisössä. Transihmiset-keskustelualue poikkeaa muista havainnoitavista alueista ja niiden sisältämistä toiseuttavista diskursseista siinä, että ei-toivotuiksi rajataan heteromiehiä ja erityisesti cis-sukupuolisia¹⁹³ heteromiehiä:

""cismiehet vaikuttavat naisia foobisemmilta' Miehet on aina keskimäärin foobisempia/konservatiivisempia kaikessa, kulttuurimme jopa edellyttää sitä. Eihän ole mies eikä mikään, jos ei juo kaljaa ja katso lätkää ja vihaa homoja, ne**reitä ja kaikkea erilaista. Naisille taas erilaisuus on kulturaalsiesti sallitumpaa."

"--Siksi ne hyökkäävimmat kohkaajat ovat AINA matalasti koulutettuja miehiä, kuten ovat rasistit ja maanpuolustusintoilijatkin."

Yllä oleva esimerkkikeskustelu on käyty keväällä 2010. Keskustelu on laitettu liikkeelle oletuksesta, jonka mukaan cis-sukupuoliset heteronaiset olisivat miespuolisia hyväksyvämpiä erityisesti transsukupuolisia kohtaan. Keskusteluista on löydettävissä myös cis-naisiin kohdistuvia toiseuttavia diskursseja:

¹⁹⁰ Pöytäri et al. 2013, 46.

¹⁹¹ Shannon et al. 2015; Baams et al. 2011; Ybarra et al. 2015.

¹⁹² Saarikoski 2017, 19.

¹⁹³ Cis-sukupuolinen on henkilö, jonka sukupuoli-identiteetti vastaa syntymässä määriteltyä sukupuolta. Cis-sukupuolinen on eräänlainen vastakohta transsukupuoliselle. Lähde: Setan sateenkaarisananasto. <<http://seta.fi/sateenkaarisananasto/>>

"Suomalainen perusnainen on ylipainoinen ja lyhyttukkainen. Ei omista meikkejä eikä käytä ikinä hametta tai korkokenkiä. "

"Ei mikään yllätys ettei lesbot ole huomanneet naisen näköisiä naisia. Ilmankos, koska ovat itse niin kovin epänaissellisia. Itse katselen mielummin venäläistä nais-kauneutta kuin tuulipuvussa kulkevaa kalpean näköistä epäeroottista suomalaisnaista. Tosin poikkeuksia löytyy mutta kaikista epätodennäköisimmin lesboista!"

Siteeraamani kommentit ovat kahdesta eri keskustelusta. Ensimmäinen on julkaistu alkuvuodesta 2011 keskustelussa, jossa pohditaan trans- ja cis-naisten eroa vaimoina. Toinen kommentti taas on alkuvuodesta 2004 käydystä venäläisnaisten ulkonäköä pohtivasta keskustelusta. On melko luonnollista, että transsukupuolisille suunnatulla keskustelualueella nokitellaan sukupuoliin liitetystä mielikuvista ja stereotyyppioista. "Me vastaan muut" -vastakkainasettelu ei ole kuitenkaan yhtä selkeä kuin monilla muilla keskustelualueilla ja se tekee myös toiseuttavien diskurssien tunnistamisesta hankalaa.

Sukupuolivähemmistöt ja transihmiset eivät ole yhteiskunnassa etuoikeutetun asemassa, mutta keskusteluissa on silti toiseuttavien diskurssien piirteitä. Tilanne on hieman sama kuin Köyhyys-keskustelualueella, jossa työttömät ja köyhät tuottavat toiseuttavia diskursseja suhteessa työssäkäyviin ja varakkaisiin. Valtasuhteet ovat päinvastaiset kuin mitä toiseuden suhteen on perinteisesti ajateltu, mutta piirteet ovat silti samat. Toiseuttavia diskursseja esiintyy myös keskusteluissa, joissa otetaan kantaa "oikeaan" tapaan olla transsukupuolinen tai "oikeaan" tapaan tuoda esille omaa sukupuoltaan:

"Pitäisikö transtutkimusryhmän karsia tutkittavia m2f-ehdokkaista ulkoisen olemuksen perusteella? Esimerkiksi jos sinne ilmaantuu kaksimetrisen kaappi tai karhu mörisemään bassolla liikkuen kuin pingviini, jolla ei ole ikinä pienintäkään mahdollisuutta mennä läpi naisena pimeässäkään? Vai riittääkö selkeä varoitus tulevista ongelmista?"

"Eihän tähän maahan tarvita enempää lisää keski-ikäisiä akkoja. Laitetaan tutkimuksille ehdoton 30 vuoden yläikäraja, ja yli 25-vuotiaatkin lasketaan vain jos on erityisen naisellinen ruumiinrakenne ja kasvojen luusto. Ja lisäksi ne hylätyt tapaukset voisi kerätä jonnekin pois silmistä maata rumentamasta. Vaikka sellaisiin työkommuuneihin. Joissa on isot ryhmäsuihkutilat..."

Alkuvuodesta 2007 julkaistuissa kommentteissa rajataan varsinkin ulkoisten ominaisuuksien perusteella transnaisten identiteettiä. Toiseuttavalle verkkokeskustelulle tyypillisesti kommenttien kohteeksi asetetut transnaiset rajataan keskustelun ulkopuolelle ja asetetaan enemmänkin katselun kohteeksi. Kuten kommentit osoittavat, ulkoisia ominaisuuksia käytetään "oikean" tai "hyväksyttävän" trans-identiteetin perustelussa. Ulkoisista ominaisuuksista riisuva kasvoton verkon vertaistuki on monelle pakokeino fyysisestä todellisuudesta. Verkon

keskustelualueet ovat varsinkin monelle transsukupuolisuudelle keino tuoda trans-identiteettiään näkyviin tavoilla, jotka eivät välttämättä ole hänelle tosielämässä mahdollisia ¹⁹⁴.

Löytty muistuttaa, että toiseuttaminen kuvaa kohdettaan usein vain yhden piirteen, kuten rodun tai sukupuolen perusteella ja samaan aikaan häivyttää muita identiteettiä rakentavia piirteitä ¹⁹⁵. Tämä toiseuden tuottamisen tyyppillinen piirre on löydettävissä myös transihmisten keskustelualueelta. Rajuimmat ja provokatiivisimmat hyökkäykset transihmisiä kohtaan ovat harvassa ja ne on keskustelualueella useimmiten jätetty vaille huomiota. Havaintojeni perusteella ei tietenkään voi sanoa, että transsukupuolisia kohtaan ei esitettäisi verkkokeskustelussa toiseuttavia diskursseja, mutta keräämässäni aineistossa ne eivät ole näkyviä. Varsinkin sukupuolivähemmistöihin liittyvän toiseuttavan keskustelun tunnistaminen vaatii erityisherkkyyttä ja pitkäjänteisempään tutustumista vähemmistöön liittyvään verkkokeskusteluun.

4.1.7 Puolustautumista toiseuttavia diskursseja kohtaan

Kuten Köyhyys- ja Transihmiset-keskustelualueilla, myös romaneille tarkoitetulla keskustelualueella toiseuden tunnistaminen on hankalaa. Osittain se johtuu siitä, että keskustelutyylillä on muihin havainnoitaviin keskustelualueisiin verrattuna hyvin omaleimaista ja paikoitellen vaikeasti luettavaa. Tällä keskustelualueella tunnen selkeästi oloni ulkopuoliseksi ja siksi toiseuttavien diskurssien osoittaminen on kaikkein hankalinta. Selkeimmin toiseuttamiseen pyrkivät diskurssit löytyvät keskustelualueen kohderyhmään kohdistetuista provokatiivisista ja vihamielisistä keskustelunaloituksista samalla tavalla kuin Transihmiset- ja Köyhyys-keskustelualueilta. Tällaiset keskustelualoitukset eivät kuitenkaan välttämättä ole keränneet kovin montaa kommenttia, eikä keskustelua varsinaisesti muodostu. Hienovaraisemmat, mutta silti provokatiivisiksi tarkoitetut ja selkeästi romanikulttuurin ulkopuolisten kirjoittamat toiseuttavat puheenvuorot puolestaan saavat keskustelualueen kohderyhmän puolustamaan itseään ja tällöin toiseuttavien diskurssien ympärille alkaa muodostua vuorovaikutusta. Helpoiten tunnistettavissa olivat luonnollisesti kaikkein yleisimmät romanikulttuuriin liitettävät stereotyyppit:

"[M]ustalaiset on alamaailmaa. alamailmassa on myös suomalainen pohjasakka. siksi mustalainen ei opi ikinä tuntemaan tavallista suomalaista. ei, koska mustalainen ei yllä normaali tasolle."

--Romanit:
-Eivät käy töissä

¹⁹⁴ Whittle 1998, 400; Marciano 2014, 834.

¹⁹⁵ Löytty 2005a, 174.

-Varastavat -Huijaavat
-Vähät piittaavat muista
-Elävät omilla säännöillä SUOMESSA!--"

Toista peilataan usein oman itsen lisäksi tavallisuutta vasten. Löytyn mukaan tavallisuus on varsinkin suomalaisille tyypillinen keino kuulua joukkoon. Tavallisuudella myös määritellään se, mitä halutaan kaikin tavoin välttää.¹⁹⁶ Lehtonen kutsuu ilmiötä tavallistamiseksi. Tavallistamalla suomalaisuus nähdään keskimääräisenä ja homogeenisena ja keskiarvosta poikkeaminen tulkitaan luonnottomana.¹⁹⁷ Yllä olevista kommentteista ensimmäisessä tavallisuus ja "mustalaisuus" asetetaan vastakkain. Normaalialta tai tavallisuudelta ei sen enempää määritellä, mutta tuomio on selvä. Toiseuttamisen kohde julistetaan ikuisesti tavoitellun tavallisuuden ulottumattomiin.

Tyypillisimmässä esimerkissä suomalaisten verorahat ovat toiseuttavien diskurssien tuottajien mielestä "meidän" eli erityisesti näkyvä hyvinvointi kuuluu ainoastaan normia edustaville "kantasuomalaisille":

"[S]itä jatkuvan rutinan jatkamista suomen romanien kohtelemisesta.. missä maassa mustalaisilla menee niin hyvin, että kävelevät ku euroopan omistajat hameissaan ja nahkakeissaan... KEHTAAVATKIN vielä!!!!!! Me kiltit suomalaiset maksetaan teidän kotona luuhaavien naisten hameet meidän verovarahoilla. --"

"Mitkä IHMEEN ulkoiset merkit, ne hameet vai, joita suomen mustalaiset käyttää????? Kuule, missään muussa maassa ei valtion verorahoilla mustalaisnaiset ostele hamekankaita. -- Suomen mustalaiset ovat ainoa romani yhteisö, joka on keksinyt itselleen ns.kansallispuvun, jota ilman eivät voi olla mustalaisia tai edes ihmisiä. Tää on ollut hyysärimaa aina, ei uskalleta sanoa, että ei ole meidän asia maksaa.. --"

Yllä olevassa alkuvuodesta 2008 käydyssä keskustelussa toiseuttavia diskursseja tuotetaan varsinkin ulkonäön heijastaman varallisuuden näkökulmasta. Suomalaiset kuvataan kiltteinä, sinisilmäisinä "hyysäreinä", jotka hyvää hyvyttään kustantavat heitä hyväksikäyttävien korean ulkomuodon. Oletus siitä, että yllä olevan kaltaiset kommentit olisivat romanikulttuurin ulkopuolelta tulevien kirjoittamia, on tutkijan itsensä tekemä. Todellisuudessa kirjoitusten takana voi olla kuka tahansa. Huolimatta siitä minkä identiteetin lähtökohdista puheenvuorot on tuotettu, niillä selkeästi rajataan romanien identiteettiä omaan stereotyyppiseen lokeroonsa. Yllä olevat kommentit on lisätty kesällä 2004 käytyyn keskusteluun, jossa romani-nimimerkkinen aloittaja ottaa kantaa keskustelualueelle tuleviin romanikulttuuria pilkkaaviin kommentteihin. Toiseuttavat diskurssit on siis tuotettu keskusteluun, joka on alun perin tarkoitettu romanikulttuurin puolustuspuheenvuoroksi. Harju havaitsi vuonna 2017 Suomi24:n käyttäjiltä

¹⁹⁶ Löytty 2004a, 48-49.

¹⁹⁷ Lehtonen 2004a, 55.

kerätystä käyttäjäkyselyaineistossa mainintoja keskustelufoorumista paikkana, jossa erilaiset maailmat ja mielipiteet kohtaavat ¹⁹⁸. Keskustelualueen kohderyhmän kuten romanikulttuurin ulkopuolelta tulevat toiseuttavat kommentit ovat kaikkea muuta kuin rakentava esimerkki erilaisten kulttuurien ja maailmankatsomusten törmäämisestä. Samalla ne kuitenkin osoittavat, etteivät Suomi24:n käyttäjät pysyttele pelkästään omissa viiteryhmissään, vaan todellakin tutustuvat myös totutusta poikkeaviin ihmisryhmiin.

Verkkokeskustelujen sosiaalisuutta tutkineet Watt ja kumppanit ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että keskusteluryhmään samaistuminen myötävaikuttaa normatiiviseen ja asialliseen käyttäytymiseen. Mikäli ryhmä on yksilölle tärkeä, hän todennäköisemmin käyttäytyy keskusteluryhmän normien ja sääntöjen mukaisesti. ¹⁹⁹ Tämä selittää ainakin osittain sitä, miksi esimerkiksi Romano- ja Transihmiset-keskustelualueilla esiintyviä toiseuttavia diskursseja oli niin vaikeaa löytää. Kummankin keskustelualueen kohderyhmä on selkeämmin rajattu ja selkeämpi rajaus mahdollistaa sen, että aluetta käyttävät vain siihen samaistuvat. Toisaalta myös isänmaallisuutta käsittelevän keskustelualueen käyttäjät voivat samaistua alueen kohderyhmään hyvinkin vahvasti. Silti toiseuttavat diskurssit olivat Isänmaallisuus-keskustelualueella selkeästi näkyvämpiä. Voi siis olla, että keskustelualueen kohderyhmä vaikuttaa siihen, muodostuuko toiseuttava verkkokeskustelu alueella normatiiviseksi.

Vaikka keskustelualueen kohderyhmän edustajat yrittävät tuoda ääntään kuuluville ja itse muodostaa omaa identiteettiään haluamallaan tavalla, tulevat toiseuttavat diskurssit silti näkyvästi osaksi keskustelua eräänlaisina vastapuheenvuoroina sovittamaan romanikulttuuria tuttuun ylhäältä valtakulttuurin antamaan ja muovaamaan stereotypiaan:

"Asiallisia kysymyksiä, toivon asiallisia vastauksia:

- kuinka monta % romaneista on töissä.
- haluaako ro.nainen olla töissä
- mistä saatte toimeentulon.
- romaaniyhdistyksien rahoittajat, useita on, julkisesti nähtävälle, mitä ne on.
- koulutus miehille - koulutus naisille - naimisiinmeno, kuka rahoittaa?
- haluatteko tehdä töitä? - oletteko koskaan maksaneet sosiaalimaksuja?
- Yhteikunnan elättejä
- lapiot kouraan, muuten nälkäkuolema.
- tehkää töitä elääkseen. --
- VIIMEINEN KYSYMYS. KUKA TEITÄ ELÄTTÄÄ"

"1 Ehkä noin pyöreästi arvioiden 0,1%.

2 Ehdottomasti ei.

¹⁹⁸ Harju 2018, 59.

¹⁹⁹ Watt et al. 2002, 73.

- 3 Pääasiallisesti sosiaalitoimistosta, ja ihmisiä petkuttamalla.
- 4 Valtio valkolaisten verotuloilla.
- 5 Eivät halua kouluttautua.
- 6 Sama asia, oma koulutus, valkolaisten petkutus.
- 7 Yleensä vanhemmat
- 8 Emme halua missään tapauksessa, koska motto on , tehkään ne työt joka on keksinykin. Viisas elää valkolaisten verovaroilla.
- 9 Mlstä me niitä muka maksettais , petkuttamisestako ?
- 10 Juu, se on toduus.
- 11 Ei- ikinä , varastellaan enemmän, ei tule nälkäkuolema, niin kauan kun suomessa on ruokatarvotaloja.
- 12 Luuletko sinä valkonaama, että petkuttaminen ei käy muka töistä ?Se on kuule rankaa aivohommaa, siitä on leikki kaukana."

Yllä siteeratuista alkuvuodesta 2008 julkaistuista keskustelukommenteista ensimmäinen on keskusteluketjun aloittava kommentti ja seuraava on ensimmäinen siihen lähetetty vastaus. Kahden eri kommentin kirjoittaja voi keskustelufoorumin mahdollistaman anonymiteetin ansiosta olla jopa sama henkilö, joka haluaa ajatuksilleen näkyvyyttä. Vastaukseksi tarkoitetun kommentin kirjoittaja puhuu ikään kuin romanikulttuurin edustajan suulla. Täysin yksinääniseksi keskustelu ei näiden kommenttien jälkeen jää, vaan puolustuspuheenvuoroja on lisätty keskusteluun.

Maahanmuuttoon ja turvapaikanhakijoihin liittyvän keskustelun vilkastuminen näkyy myös Romano-keskustelualueella. Sen sijaan, että toiseuttamisella romanikulttuuri rajattaisiin yksinään ulos normin ulkopuolelle, rinnastetaan siihen alla olevassa keskustelussa myös arabikulttuurin stereotyyppisiä piirteitä:

"Arabit kuten mustalaiset ovat kovia huutamaan ja uhoamaan. Kun laittaa kovan kovaa vastaan niin kummatkin juoksevat karkuun minkä ehtivät. Tositilanteessa ovat pelkureita ja raukkoja. Ovatko sukulaiskansaa?"

"[Y]hteiskunnan loisia ja rikollisia molemmat sakit, lisäksi kovia raiskaamaan. toiset makaa väkisin kehareita, toiset lapsia. en yhtään ihmettele etteivät normaalia seksiä saa, rumia kun ovat."

"Ei mustalaiset raiskaa, he paneskelevat serkkujen ja siskojen kanssa."

Muiden kulttuurien ja identiteettien tullessa osaksi toiseuttavia diskursseja, myös kielenkäyttö muuttuu selkeästi raaemmaksi. Yllä olevat kommentit ovat syksyllä 2015 käydystä keskustelusta, joten ajallista eroa muihin esimerkkikommentteihin on jonkin verran. Toiseuttavan verkkokeskustelun muutoksen tutkiminen vaatisi enemmän esimerkkejä ja erilaista painotusta, mutta esimerkiksi seksiin viittaamista ei ole vanhemmissa toiseuttavien diskurssien esimerkeissä. Toiseuttava verkkokeskustelu ei siis yllä olevassa esimerkissä jää pelkästään kahden ihmisryhmän väliseksi, vaan näkyviin tulee sama ketjureaktioilmiö, johon olen jo aikaisemmin kiinnittänyt huomiota. Tässä keskustelussa arabi- ja mustalaiskulttuuri ovat alusta alkaen rinnastettuina,

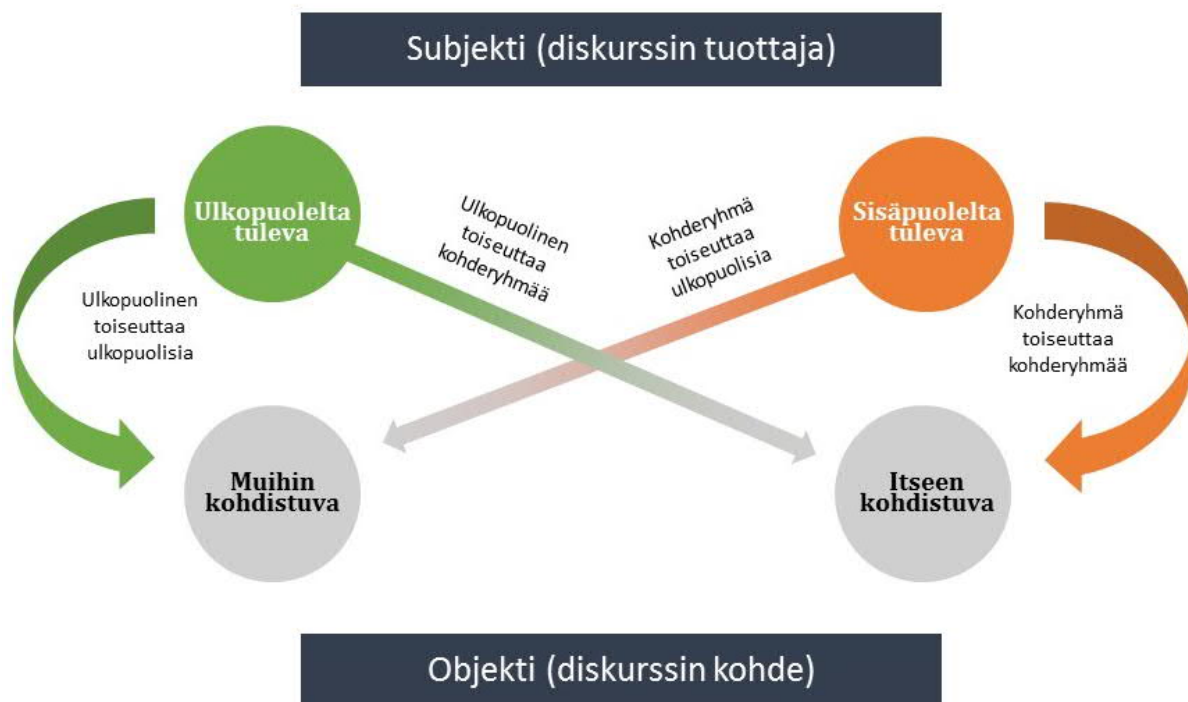
mutta jos Romano-keskusteluryhmän keskustelua ajattelee kokonaisuutena, on toiseuttavan verkkokeskustelun moninaistuminen osa jatkumoa.

4.1.8 Yhteenveto toiseuttavista diskursseista

Päätin lähestyä keskustelua ennen kaikkea tekstinä, joka on tuotettu muiden keskustelijoiden nähtäväksi. Kuten diskurssianalyysin luonteeseen kuuluu, en pyri arvioimaan kirjoittajan motiiveja. Kaikkein provokatiivisimmat keskustelut ovat harvoin kovin vuorovaikutteisia ja jopa niiden luonne keskusteluna on kritisoitavissa. Varsinkin maahanmuuttajavastaiset keskustelunaloitukset voivat yksinkertaisimmillaan koostua linkistä, joka ohjaa maahanmuuttajia tai pakolaisia koskevaan uutiseen. Keskustelunaloitus saattaa kerätä muutaman muukalaisvastaisia fraaseja hokeman kommentin, mutta varsinaista dialogia ei muodostu ja ketju sammuu muutaman kommentin jälkeen. Tällaisten esimerkkien vuoksi verkkokeskustelujen demokratisoivaan vaikutukseen pitää suhtautua kriittisesti. Hyvin usein verkkokeskustelua käydään samaa mieltä olevien kesken, jonka seurauksena aiemmin voimissaan olleet ennakkoluulot ainoastaan voimistuvat.²⁰⁰

Keskustelualueen otsikkoa ja kohderyhmää tarkastellessa toiseuttavia diskursseja on neljänlaisia: ulkopuolelta ja sisäpuolelta tulevia sekä itseen ja muihin kohdistuvia. Ulkopuolelta ja sisäpuolelta suuntautuvat toiseuttavat diskurssit viittaavat siihen kuka diskursseja tuottaa eli on niiden **subjekti**. Itseen tai muihin kohdistuvat toiseuttavat diskurssit puolestaan viittaavat siihen kuka on toiseuttamisen kohteena eli **objektina**. Sisäpuolelta tulevat toiseuttavat diskurssit ovat keskustelualueen kohderyhmän tuottamia. Tällöin kommentin tuottaja itse edustaa keskustelun kohderyhmää, kuten työtöntä köyhää. Ulkopuolelta tulevat toiseuttavat diskurssit ovat kommentteja, joiden tuottaja ei välttämättä edusta keskustelualueen kohderyhmää. Itseen kohdistuvassa toiseuttavassa diskurssissa omaa asemaa toisena tuodaan esiin ja vastaavasti muihin kohdistuvissa toiseuttavissa diskursseissa jonkun toisen ihmisryhmän edustajan asemaa toisena tuodaan esiin.

²⁰⁰ Sunstein 2007, 60.

Kuva 5 Toiseuttavien diskurssien tuottamisen suunta suhteessa keskustelualueen kohderyhmään

Varsinkin sisäpuolelta tuleva ja muihin kohdistuvat toiseuttavat diskurssit ovat luonteeltaan sellaisia, joissa myös keskusteluun osallistumisen oikeutta rajataan. Keskustelua käydään omassa toivottua normia mukailevien piirissä ja toiseuttamisen kohteeksi päätyvät ovat jossain kaukana keskustelun ulkopuolella. Kehitysmaat ja kehitysapu –keskustelualueella tämä tarkoittaa käytännössä raadollista ihmisyyden vastaista rotupuhetta. Transihmiset-alueella sisäpuolelta tulevat ja muihin kohdistuvat toiseuttavat diskurssit taas voivat tarkoittaa puhetta siitä, kuinka cis-sukupuolisia ei toivota mukaan transihmisiä koskevaan keskusteluun.

Sisäpuolelta tuleva ja itseen kohdistuvassa toiseuttavassa diskurssissa kohderyhmää edustava keskustelija tuo esille omaa toiseuden kokemustaan. Esimerkiksi köyhille tarkoitetulla keskustelupalstalla työtön voi kirjoittaa omasta arvottomuuden tunteestaan. Varsinkin köyhyyttä, transihmisiä ja romaneja käsittelevillä keskustelualueilla sisältä tuleva ja itseen kohdistuvat toiseuttavat diskurssit ovat keinoja yhteishengen luomiseen sekä vertaistuen antamiseen. Isänmaallisuus-, Maailman menoa- ja Kehitysmaat ja kehitysapu –keskustelualueilla sisäpuolelta tuleva ja itseen kohdistuvat toiseuttavat diskurssit saatetaan tuottaa hieman samalla tarkoituksella, mutta lopputulos on sävyltään erilaista.

Ulkopuolelta tulevassa ja itseen eli keskustelualueen kohderyhmään kohdistuvissa toiseuttavissa diskursseissa ollaan tietoisia siitä, että toiseuttamisen kohde on mukana keskustelussa. Tällaisissa tapauksissa subjekti kohtaakin toiseuttamisen kohteen eli objektin tietoisesti ja haluaa tehdä objektille näkyväksi hänen asemansa toisena. Tällaisia voivat olla esimerkiksi Maailman menoa –

keskustelualueen rasistista keskustelua arvostelevat tai maahanmuuttajia puolustavat verkkokeskustelijat. Ulkopuolelta tulevassa ja muihin eli kohderyhmän ulkopuolisiin kohdistuvissa toiseuttavissa diskursseissa keskustelualueen kohderyhmän ulkopuolinen toiseuttaa muita ulkopuolisia. Esimerkiksi transihmisille tarkoitetulla keskustelupalstalla cis-heteronainen voi luoda cis-heteromiehiin liittyviä toiseuttavia diskursseja.

Toiseuttavaa verkkokeskustelua tuotetaan karkeasti jaettuna neljällä eri keinolla: **rajaamalla ulkopuolelle** ja **kohtaamalla keskustelussa** sekä **passiivisesti** että **aktiivisesti**. Ulkopuolelle rajaavassa keskustelussa toiseuttavien diskurssien kohteesta eli objektista puhutaan kuin hän tai he eivät olisi osa keskustelua. Kohtaavassa keskustelussa toiseuttavien diskurssien tuottaja taas on tietoinen objektin läsnäolosta keskustelussa. Tällaisen tietoisuuden erottaa siitä, kuinka tuottaja puhuttelee selkeästi toiseuttamisen kohteeksi määriteltyä. Esimerkiksi Romano-keskustelualueelle toiseuttavia diskursseja tuottava voi puhua "teistä romaneista".

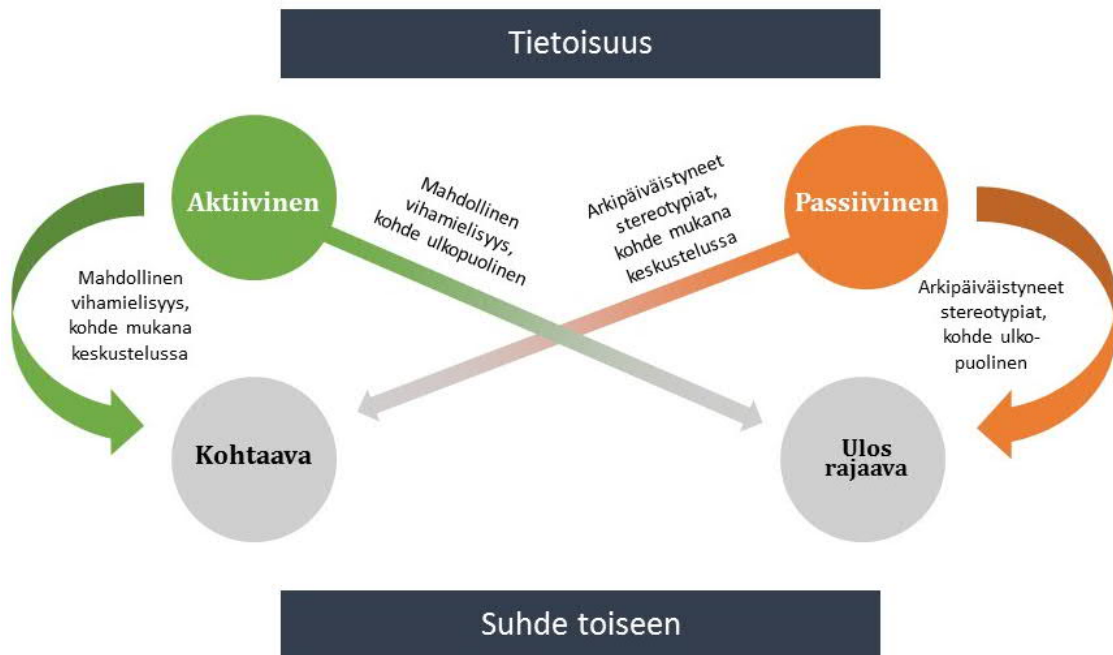
Passiivisella toiseuttavalla verkkokeskustelulla tarkoitan sitä, ettei sen tuottaja välttämättä tietoisesti pyri loukkaamaan. Passiivista toiseuttavaa verkkokeskustelua tuottava voi toistaa hyvin arkipäiväistyneitä stereotyyppioita, joiden tunnistaminen vaatii sekä vähemmistöihin liittyvää tuntemusta että erityisherkkyyttä myös omista ennakkoluuloista. Toiseuttavan verkkokeskustelun mahdollisen passiivisuuden huomioiminen on tärkeää, sillä polarisoivat asenteet piiloutuvat herkästi esimerkiksi hienovaraiselta vaikuttavan huumorin alle²⁰¹. Myös monet keskusteluaineiston toiseuttavista diskursseista on todennäköisesti tuotettu tavoitellen hienovaraista mustaa huumoria.

Aktiivinen toiseuttava verkkokeskustelu on helposti tunnistettavaa ja pahimmillaan hyvin raakaa. Mitä aktiivisempaa toiseuttava verkkokeskustelu on, sitä tietoisempaa sen tuottaja on käyttämistään stereotyyppioista. Aktiivista toiseuttamista harjoittava keskustelija ei halua peitellä eikä hioa vastakkainasettelua huomaamattomammaksi, vaan hän haluaa selkeästi ottaa tilaa ajatuksilleen. Toiseuttavan verkkokeskustelun jakaminen passiiviseen ja aktiiviseen ei ole aina selkeää. Huumorin varjolla passiivisen rasistisia vitsejä kommenttiin lisäävä keskustelija voi olla hyvinkin tietoinen sanavalintojensa toiseuttavasta vaikutuksesta. Dervinin mukaan toiseuttaminen ei ole viatonta, vaan sen taustalla voi olla lukemattomia eri strategioita ja tavoitteita²⁰². Tarkoitukseni ei ole, että erottamalla toiseuttavan verkkokeskustelun passiiviseksi ja aktiiviseksi esittäisin toiseuttavan verkkokeskustelun syntyvän toisinaan vahingossa ja toisinaan tarkoituksella. Erottelun tavoitteena on enemmänkin kiinnittää huomiota siihen, että näkyvästi ja

²⁰¹ Malmqvist 2015, 748-749; Hughley & Daniels 2013, 334-335; Coupland 2010, 254.

²⁰² Dervin 2015, 3.

äännekkäästi tilaa ottavien toiseuttavien diskurssien lisäksi toisinaan toiseuttaminen on paljon huomaamattomampaa.

Kuva 6 Toiseuttavien diskurssien tuottamisen tavat

Ulkopuolelle rajaava sekä kohtaava toiseuttava verkkokeskustelu toimivat suhteessa passiivisuuden ja aktiivisuuden kanssa. Passiivinen ja ulkopuolelle rajaavassa keskustelussa toiseutetaan arkipäiväistyneiden stereotyypioiden avulla, mutta kielekäyttö ei silti välttämättä ole kovin vihamielistä tai väkivaltaista. Kohteesta puhutaan keskustelun ulkopuolisena, kun taas kohtaavassa passiivisessa verkkokeskustelussa diskurssien kohteen läsnäolosta ollaan tietoisia. Aktiivisessa ulkopuolelle rajaavassa tai kohtaavassa toiseuttavassa verkkokeskustelussa puolestaan käytetään tiedostetusti vihamielisempää retoriikkaa.

Erilaisten keskustelualueiden havainnointi vaikutti varsinkin siihen, miten monipuolisesti toiseuttavia diskursseja oli aineistosta löydettävissä. Diskursiivisessa tutkimuksessa mielenkiintoisimpia ovat ristiriitatilanteet ja erilaiset kielelliset käytännöt, jotka kohtaavat keskustelussa. Ristiriitatilanteet ja toisiinsa törmäävät kuvaukset auttavat piirtämään esiin diskurssien rajoja.²⁰³ Tämän keskusteluaineiston avulla on ollut mahdollista suhteuttaa toiseuttavia diskursseja erityisesti keskustelujen aiheisiin ja oletettuihin kohderyhmiin. Ilman useita keskustelualueita kattavaa aineistoa olisi mahdollisesti ollut vaikeampaa erottaa esimerkiksi rajaavaa tai kohtaavaa toiseuttavaa keskustelua toisistaan.

²⁰³ Pietilä 2010, 231.

Kuva 7 Toiseuttavien diskurssien ominaispiirteet suhteessa keskustelualueen otsikkoon.

Havainnoinnin kohteena olleet keskustelualueet jakaantuivat analyysivaiheessa karkeasti kahtia. Toiseen ryhmään asettuivat Isänmaallisuus-, Kehitysmaat ja Kehitysapu- ja Maailman Menoa – keskustelualueet, joita yhdisti varsinkin aktiivinen, ulos rajaava ja muihin kohdistuva toiseuttava verkkokeskustelu. Vaikka diskursseissa oli toki runsaasti myös passiivisuuden piirteitä ja toisinaan ne kohdistuivat myös kohderyhmään itseensä, toistivat keskustelut suurimmaksi osaksi samaa kaavaa. Toiseen ryhmään jäivät Köyhyys-, Transihmiset- ja Romano-keskustelualueet, joilla esiintyviä toiseuttavia diskursseja puolestaan leimasivat enemmänkin passiivisuus, kohtaaminen ja kohderyhmään itseensä kohdistuminen. Yhtenä syynä tällaiselle kahtia jakautumiselle voi olla keskustelualueiden kohderyhmien eroavaisuudet. Isänmaallisuus-, Kehitysmaat ja Kehitysapu- ja Maailman Menoa –alueilla keskustelevat edustavat stereotyyppisesti oletettuna valkoista, suomenkielistä heteronormia. Köyhyys-, Transihmiset- ja Romano-keskustelualueet taas edustavat kohderyhmiltään tavalla tai toisella marginaaliin tai yhteiskunnassa alempaan asemaan joutuneita vähemmistöjä. Ryhmähengen luominen ja yhtenäisyyden kokeminen on oletettavasti tällaisissa ryhmissä tärkeämpää kuin ulkopuolisten rajaaminen. Ainakin tämän keskusteluaineiston perusteella keskustelualueen kohderyhmän rajaaminen edesauttaa sitä, muodostuuko toiseuttavasta verkkokeskustelusta alueella normatiivista. Vertaistuki ja toiseuttava verkkokeskustelu eivät ole toisiaan poissulkevia ilmiöitä, mutta keskusteluaineiston analysointi osoitti toiseuttavien diskurssien olevan harvemmassa ryhmäytymistä korostavalla keskustelualueella.

Matikainen on kiinnittänyt huomiota, että yhteen vahvasti hitsautuneisiin fani- ja harrastusverkko yhteisöihin verrattuna Suomi24:n keskusteluissa kommentit voivat olla ”varsin epäsosiaalisia ja ilkeitä”²⁰⁴. Vertaus tuskin on aivan tuulesta temmattu ja pelkästään tässä tutkielmassa analysoitu keskusteluaineisto osoittaa lukuisille keskustelualueille pesiytyneen ilkeän

²⁰⁴ Matikainen 2008, 32.

kommentoinnin. Suomi24:n keskusteluja on kuitenkin mahdotonta niputtaa yhteen, sillä jokainen keskustelualue rajaa vuorovaikutusta omanlaisekseen. Verkkokeskustelujen häiriökäyttäytyminen on epämiellyttävä ilmiö, mutta epäsosiaalisuudesta tuskin on kyse. Toiseuttava verkkokeskustelu pahimmillaan rajaa ihmisiä verkkokeskustelun ulkopuolelle, mutta ilmiön valta perustuu kuitenkin juuri sen sosiaalisuuteen. Ilmiötä tuotetaan yhdessä muiden nähtäväksi.

Keskusteluaineiston analyysi osoitti, että Couplandin jaottelemat toiseuttamisen tuottamisen keinot toteutuvat myös verkkokeskusteluissa ²⁰⁵. Kommenteissa esiintyvissä toiseuttavissa diskursseissa esiintyy selkeästi sekä yksinkertaistamista, alentamista, marginalisointia että vaimentamista. Kolme ensimmäistä keinoa toteutuvat erityisesti erilaisissa ihmisryhmien nimeämisisä ja vihamielisessä retoriikassa. Vaimentaminen puolestaan ilmenee ulos sulkevassa toiseuttavassa verkkokeskustelussa, jossa toisesta puhutaan keskustelun ulkopuolisena ja alleviivatun ei-toivottuna.

Keskenään kovin erilaisten keskustelualueiden analysointi on osoittanut erityisesti sen, miten moninaisista lähtökohdista toiseutta tuotetaan. Löytyn mukaan toiseuden tutkimuksessa yksi keino välttää kaksinaisuus uudeleentuottamista on huomioida ”ensimmäisyyden” eli toiseuttajan moninaisuus ja ylipäättään kyseenalaistaa kulttuurisen kategorisoinnin synnyttämät rajat. ²⁰⁶ Verkon toiseuttava keskustelu ei ole vain maahanmuuttajien parhaamista ”kantasuomalaisten” näkökulmasta. Toiseuttaminen läpäisee verkkokeskustelut ja niitä käyttävien ihmisten identiteetin monipuolisesti.

4.2 Toiseuttavan verkkokeskustelun tunnistaminen Korp-käyttöliittymän avulla

Puusan käsiteanalyysin mallissa kahdeksas vaihe on omistettu käsitteen empiiristen tarkoitteiden nimeämiseksi. Empiiriset tarkoitteet tarkoittavat käsitteeseen liittyviä ilmiöitä, jotka ovat tavalla tai toisella luokiteltavissa. Tällöin käsite on määrällisesti analysoitavissa ja sen olemassaolo todistettavissa. Puusan mukaan empiiristen tarkoitteiden nimeäminen voi varsinkin abstraktimpien käsitteiden tapauksessa tarkoittaa myös sitä, miten tutkittava käsite ylipäättään ilmenee sosiaalisessa todellisuudessa. ²⁰⁷ Tässä tutkielmassa sosiaalinen todellisuus näyttää erityisesti verkkokeskusteluna ja Suomi24-foorumina.

²⁰⁵ ks. Coupland 2010.

²⁰⁶ Löytty 2005a, 182.

²⁰⁷ Puusa 2008, 41.

Tähän mennessä olen lähestynyt toiseuttavaa verkkokeskustelua aineistolähtöisesti. Lähdin liikkeelle oletuksella siitä, että toiseuttavia diskursseja esiintyisi verkkokeskusteluissa. Sen oletuksen varjolla keräsin verkkokeskusteluaineiston, josta etsin ja tunnistin toiseuttavat diskurssit. Prosessin seurauksena minulla on käsissäni konkreettisia esimerkkejä toiseuttavasta verkkokeskustelusta, joiden avulla voin toteuttaa myös toisenlaisen lähestymistavan. Tällä kertaa lähestyn kielipankkiin tallennettua valmista Suomi24-aineistoa keräämieni esimerkkien avulla. Nyt oletukseni on, että löydän esimerkkieni avulla toiseuttavaa verkkokeskustelua ja osoitan toiseuttavan verkkokeskustelun ilmenemisen sosiaalisessa todellisuudessa. Kahden eri lähestymistavan ei välttämättä tarvitse esiintyä tutkimuksessa tässä järjestyksessä. Uskon, että Suomi24-aineistoa voisi lähestyä myös ennako-oletuksiin perustuvilla konkreettisilla esimerkeillä. Tällöin niiden luonne "aavistuksina" tulisi kuitenkin tunnustaa, jotta tutkimuksen läpinäkyvyys säilyisi.

Kuva 8 Tutkimukseni kaksi erilaista lähestymistapaa

Konkreettisilla esimerkeillä toiseuttavasta verkkokeskustelusta tarkoitan tekstiä, sanoja ja lauseita, joilla toiseuttavaa verkkokeskustelua tuotetaan. Tällaisia sanoja ovat "suvakin", "hysärin", "könkkänenän" ja "matun" kaltaiset loukkaaviksi selkeästi tarkoitetut ilmaukset, joiden ainoa tarkoitus on luokitella ja rajata kommentoijan ja toisen identiteettejä. Sanat ovat esimerkkejä aktiivisesta toiseuttavasta verkkokeskustelusta, jossa keskustelija on oletettavasti tietoinen sanavalintojensa loukkaavasta luonteesta. Toiseuttavaa verkkokeskustelua voidaan toki tuottaa myös sellaisella sanastolla, joka ei välttämättä ensivilkaisulla vaikuta loukkaavalta. Turvapaikanhakijoihin saatetaan toiseuttavassa verkkokeskustelussa viitata sanoin kuten "tulija", "loinen" tai "elätti", jotka eivät kontekstistaan irrotettaessa ole loukkaavia. Ne vaativat ympärilleen kokonaisen lauseyhteyden tai keskustelualueen muodostaman kontekstin, jotta niiden luonne toiseuttavina diskursseina tulisi esiin. Passiivisen tai muuten vähemmän näkyvän toiseuttavan verkkokeskustelun löytäminen vaatii siis aineistolähtöistä lähestymistapaa, sillä esimerkiksi sanahakujen avulla ilmausten löytäminen on tulkinnanvaraisuuden vuoksi vaikeaa.

Esimerkkilähtöinen lähestymistapa vaatii, että sanaesimerkit ovat yksinään luonteeltaan toiseuttavia eikä tulinnanvaraa ole.

4.2.1 Mitä Korp:in avulla voi ja ei voi sanoa

Korp-hakukäyttöliittymä on Kielipankin oma konkordanssiohjelma, jonka avulla käyttäjä voi suorittaa sanahakuja Kielipankkiin tallennettuihin aineistokokonaisuuksiin. Korp-hakukäyttöliittymä tarjoaa määrälliset keinot Suomi24-keskustelun tutkimiseen ja tarkasteluun, mutta keinot eivät ole täysin rajattomat. Itse keräämäni ja aikaisemmissa luvuissa analysoimani keskusteluaineisto oli jo keruuvaiheessa suhteutettu keskustelualueiden otsikointiin. Korp:in avulla sanahakujen rajaaminen tietyille keskustelualueille ei ole mahdollista, vaikka hakutuloksien metatiedoista on löydettävissä tiedot kommentin alustana toimivasta keskustelualueesta. Korp ei kykene luomaan tilastotietoa esimerkiksi siitä, millä keskustelualueilla jotain sanaa tai ilmaisua on esiintynyt eniten. Keskustelualueiden vertaaminen keskenään voisi toisaalta muutenkin antaa vääristynyttä tietoa. Alueet ovat keskenään erikokoisia ja eri-ikäisiä, jonka vuoksi toisilla alueilla on luonnollisesti enemmän keskustelua kuin toisilla.

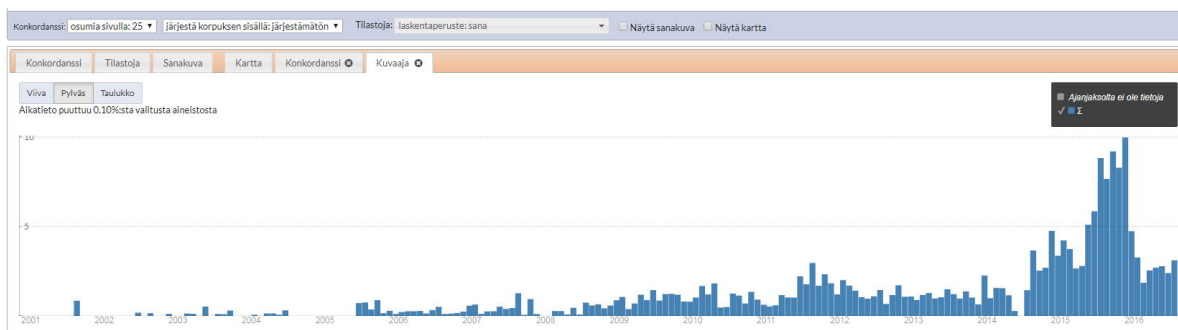
Korp paikantaa keskustelut, joissa hakusanana tai hakusanojen yhdistelmä esiintyy. Hakutulokset esitetään konkordanssinäkymänä, tilastona ja sanakuvana. Konkordanssinäkymässä näytetään kokonaiset virkkeet, joissa hakuehtona käytetty sana esiintyy. Jos hakusana esiintyy samassa virkkeessä useamman kertaa, esiintyy virkekin hakutuloksissa enemmän kuin kerran. Konkordanssinäkymässä näkyy myös, kuinka monta kertaa hakusana esiintyy valituissa korpuksissa eli tämän tutkimuksen tapauksessa Suomi24-aineistossa. Konkordanssinäkymässä

The screenshot shows the Korp search interface. At the top, there's a search bar with 'hyysäri' entered. Below it, there are filters for 'Yksinkertainen', 'Laajennettu', 'Edistynyt', and 'Vertailu'. The search results are displayed in a table with columns for 'Konkordanssi', 'Tilastoja', 'Sanakuva', and 'Kartta'. The main content area shows a list of search results, each with a snippet of text containing the search term 'hyysäri'. The results are sorted by relevance, and the first result is highlighted. The interface also includes a sidebar with 'Korpus' information and 'Tekstin pilteet' (text highlights).

Kuva 9
Konkordanssinäkymän kautta käyttäjä näkee hakusanan määrän aineistossa sekä virkkeet, joissa haluttu hakusana esiintyy. Konkordanssinäkymän kautta pääsee myös käsiksi hakutulosten metatietoihin.

esiintyviä virkkeitä klikkaamalla pääsee näkemään hakutulosten metatiedot²⁰⁸. Metatiedot sisältävät myös linkin alkuperäiseen keskusteluketjuun, johon konkordanssinäkymässä viitataan.

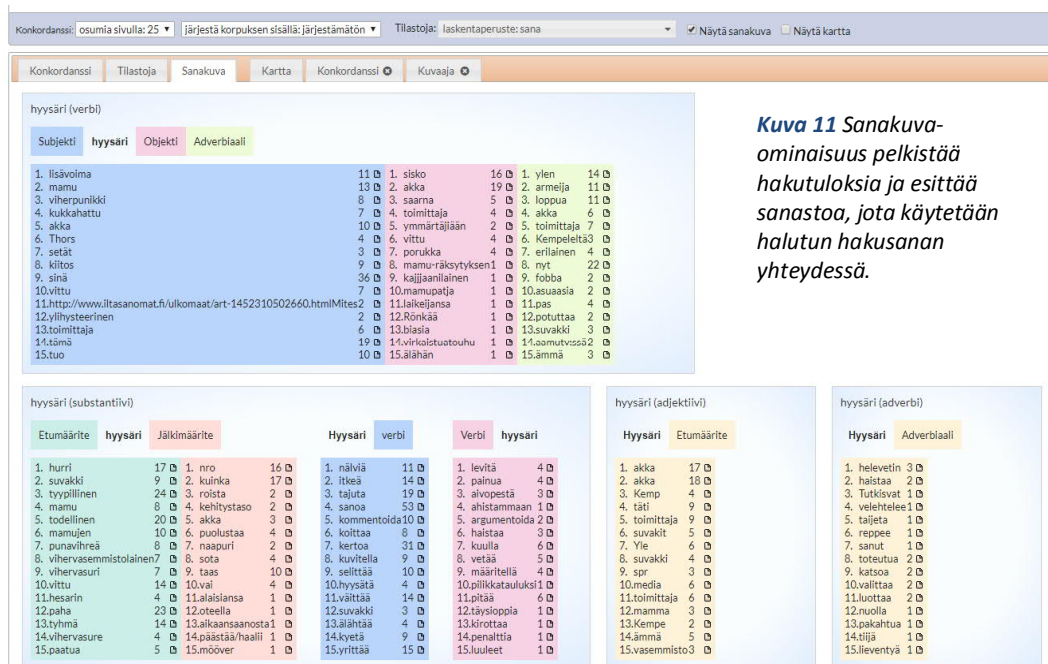
Tilastonäkymässä hakutulokset näkyvät jaoteltuina eri korpuksissa. Tämän lisäksi tilastonäkymän kautta on mahdollista luoda kuvaaja hakutuloksista. Kuvaajassa hakutulokset järjestyvät ajallisin perustein eli kuvaaja esittää, miten paljon hakusanana käytettyä ilmaisua on käytetty keskusteluissa eri vuosina. Tämä ominaisuus auttaa erityisesti historiallisen kontekstin rakentamisessa ja erilaisten ilmiöiden elinkaarien kartoittamisessa. Toiseuttavaa verkkokeskustelua tutkiessa kuvaaja-toimintoa voi hyödyntää esimerkiksi toiseuttavan verkkokeskustelun muutoksen tarkastelussa ja miten erilaisia toiseuttavia diskursseja on käytetty eri vuosina. Kuvaajassa esiintyviä ajanjaksoja klikkaamalla Korp ohjaa käyttäjän uuteen konkordanssinäkymään, joka näyttää ainoastaan sillä ajanjaksolla esiintyvät hakutulokset. Tilastonäkymän kautta on siis mahdollista tehdä myös erilaisia ajallisia rajauksia.

Kuva 10 Tilastonäkymän kautta on mahdollista luoda myös kuvaaja saaduista hakutuloksista. Tällöin tutkitun ilmiön tai termin historiallinen kontekstualisointi helpottuu ja erilaisten ajallisten rajauksien tekeminen on mahdollista.

Korp:in sanakuvaominaisuus näyttää haettuun sanaan yleisimmin liittyviä sanoja. Sanakuva ilmoittaa muun muassa hakusanaan aineistossa yleisimmin yhdistetyt etu- ja jälkiliitteet, verbit, adjektiivit sekä adverbit. Sanakuva pelkistää Korp:in luomia hakutuloksia tiiviimpään muotoon kuin esimerkiksi konkordanssinäkymässä ja tuloksista voi nopeammin arvioida, liitetäänkö hakusanaan sukupuolitettua tai rodullistettua sanastoa.

²⁰⁸ Hakutulosten metatiedoissa on lueteltu kommenttiin liittyviä teknisiä tietoja, eli esimerkiksi milloin hakusanan sisältävä kommentti on lisätty keskusteluun, minkä otsikon ja keskusteluketjun alaisuuteen kommentti on lisätty ja mille keskustelualueelle kommentti on lisätty

Korp-hakukäyttöliittymä palvelee erityisesti kielitieteellistä ja kvantitatiivista tutkimusta.

Tavoitteeni on esimerkkinä avulla osoittaa, että Korp voi tarjota työkaluja myös laadullisista lähtökohdista tehtyyn kulttuuritutkimukseen. Korp:in kaltaisen määrälliseen analyysiin tarkoitettun työkalun hyödyntäminen tarkoittaa kuitenkin myös sitä, että ilmiötä on yksinkertaistettava. Yksinään Korp ja Suomi24-aineisto eivät välttämättä soveltuisi toiseuttavan verkkokeskustelun tutkimukseen ja uskon niiden tarvitsevan tuekseen myös muita aineistoja ja metodeja. Pelkkä sanahaku tarjoaa aineistosta pelkän pintapuolisen silmäyksen, vaikka Korp:in tilastoivat ominaisuudet auttavatkin osoittamaan erilaisten ilmiöiden olemassaolon.

Kriittisesti big dataa ja isojen aineistokokonaisuuksien hyödyntämistä käsitelleet danah boyd ja Kate Crawford muistuttavat, etteivät numerot yksinään puhu puolestaan. Inhimillisen toiminnan tutkiminen on usein kontekstien ja yksityiskohtien huomioimista ja isojen aineistokokonaisuuksien määrällisessä analyysissä yksityiskohdat helposti hukkuvat numeroiden ja tilastojen sekaan. Isojen aineistokokonaisuuksien kanssa työskentely on subjektiivista siinä missä laadullisesti analysoitavien aineistojen tapauksessa. Tutkija määrittelee aineistolle esitettävät kysymykset ja päättää, miten aineistoa rajataan ja analysoidaan. Tutkijan on myös ymmärrettävä, mitä ja keitä hänen käsittelemänsä aineisto edustaa ja onko aineistossa mahdollisesti aukkoja tai puutteita.²⁰⁹ Suomi24-aineisto on mittavuudestaan huolimatta puutteellinen. Aineistoon vaikuttaa muun muassa automaattisesti roskaposteilla Suomi24-foorumia pommittanut spämmibotti²¹⁰. Suomi24-

²⁰⁹ boyd & Crawford 2012, 666-668.

²¹⁰ Lagus et al. 2016, 34.

aineistojen kaltaiset suuret verkkokeskusteluaineistokokonaisuudet tarjoavat ainutlaatuisen mahdollisuuden tarkastella ihmisten toimintaa ja käytöstä verkkokeskusteluissa. Tilastot, määrät ja kuvaajat voivat kuitenkin sokaista ja pahimmillaan tarjota oikoreittejä selityksiin, jotka eivät todellisuudessa kuvaa tutkittua ilmiötä. Mediatutkija Lisa Gilteman muistuttaa osuvasti, että data tarvitsee tutkijan huomiota ²¹¹.

Suomi24-aineistoa ja Korp-hakukäyttöliittymää lähestyttäessä on muistettava, ettei kumpikaan tarjoa valmiita vastauksia. Tutkijan on itse valittava oikeat hakusanat, joilla lähteä aineistoa purkamaan. Tutkimuksen ja tutkijan ennakkoluulojen läpinäkyvyys muodostuu erityisen tärkeäksi, mikäli Suomi24-aineistoa lähestytään puhtaasti ennako-oletusten varassa ja ilman aikaisempaa toiseuttavan verkkokeskustelun tuntemusta. Itse keräämäni keskusteluaineisto antoi minulle monipuolisen kuvan siitä, millaista toiseuttava verkkokeskustelu on Suomi24-foorumilla ja tämän yleiskuvan perusteella minun oli helpompi lähestyä samaa ilmiötä myös toisenlaisen aineiston kautta.

4.2.2 Suvakki-sana toiseuttavan verkkokeskustelun indikaattorina

Suomi24-aineiston lähestyminen ja Korp-hakukäyttöliittymän käyttäminen vaativat toiseuttavan verkkokeskustelun yksinkertaistamista lyhyiksi ilmauksiksi. Keräämäni keskusteluaineisto on pullollaan toiseuttavassa tarkoituksessa käytettyjä ilmauksia, mutta monet niistä voivat olla hyvin monikäyttöisiä tai monitulkintaisia. Osittain tästä syystä valitsin tähän työvälineekseni suvakki-termin. Suvakki eli ”suvaitsevainen vajakki” on selkeän pilkallinen termi, jolla varsinkin verkkokeskusteluissa tehdään eroa aatteelliseen toiseen. Suvakki on suvaitsevaisuudessaan ja sallivuudessaan äärimmäisyyksiin menevä ja termin käyttäjä mieltää suvakkin useimmiten perinteisten arvojen vastustajaksi. Suvakki on terminä hyvin yksiselitteinen eikä sillä ole mitään muuta tarkoittavia homonyymejä. Tällöin sanahaut ohjautuvat varmuudella toiseuttavaan verkkokeskusteluun eikä tuloksista tarvitse lajitella pois vääriä aiheita käsitteleviä keskusteluja. Yksiselitteisyydestään huolimatta suvakki on monikäyttöinen termi, joka keräämästäni keskusteluaineistosta päätellen pompahtaa esiin niin maahanmuuttajia, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kuin feminismiä käsittelevissä keskusteluissa.

Suvakki-termin yksiselitteisyyden ja monikäyttöisyyden lisäksi olen valinnut sen myös sen tuttuuden vuoksi. Suoritin keväällä 2016 verkkokeskustelujen kulttuurihistoriaa käsittelevän kurssin, jonka suoritukseen kuului aihetta käsittelevä essee. Esseeni käsitteli suvakki-sanan

²¹¹ Gilteman 2013, 6.

historiaa ja ilmenemistä suomenkielisissä verkkokeskusteluissa. Esseessä vertasin suvakki-sanankäyttöä Godwinin lakiin ja natsikorttiin sekä viittasin myös suvakki-sanankäyttöön toiseuttavaan vaikutukseen. Suvakkikortti toimii esimerkiksi maahanmuuttajia käsittelevässä verkkokeskustelussa keskustelijan oman mahdollisesti isänmaallisen identiteetin vahvistajana ja peilinä. Suvakkikortin avulla luodaan pesäero kuvitteelliseen vastapuoleen huolimatta siitä, onko vastapeluri mukana keskustelussa vai ei.²¹²

Aikaisemmin tässä tutkielmassa olen kuvaillut toiseuttavaa verkkokeskustelua performatiivisena eleenä eli toisin sanoen ilmiössä on kyse sanoilla tuottamisesta ja tekemisestä. Suomalaista kansallidentiteettiä ja siihen liittyvää performatiivisuutta pohtinut Mikko Lehtonen on huomionut, että toisto on keskeinen piirre performatiivisuudessa. Teko saa voimaa siitä, että sen taustalla vaikuttavat menneisyyden samankaltaiset sanat ja teot.²¹³ Suvakkia huudetaan keräämässäni keskusteluaineistossa usein ja sanaan liittyvä toisto näkyy erityisesti siinä, ettei sanalle keskusteluissa juuri tarjota perusteluja. Suvakki kuuluu selkeästi 2010-luvun verkkokeskustelukulttuuriin ja sanastoon, mutta silti sanalle on kertynyt toiston kautta niin paljon painoarvoa, ettei se koskaan kaipaa selittelyjä.

Yksittäiset sanat ovat selkein ja helpoiten mitattava yksikkö toiseuttavassa verkkokeskustelussa, vaikka tällainen yksinkertaistaminen pelkistääkin monimuotoista ilmiötä vaarallisen paljon. Suvakki-sana toimii siis käsiteanalyysia sovellettaessa toiseuttavan verkkokeskustelun empiirisenä tarkoituksena eli käsitteeseen liittyvänä tavalla tai toisella kategorisoitavissa olevana ilmiönä. Empiirisen tarkoituksen tavoitteena on osoittaa, että tutkittava käsite on määrällisesti analysoitavissa ja sen olemassaolo todistettavissa.²¹⁴ Huolimatta siitä, että keräämäni keskusteluaineisto osoitti toiseuttavan verkkokeskustelun olemassaolon ainakin Suomi24:n keskusteluissa, antaa Korp:in kautta tehty sanahaku antamaan osvittaa ilmiön mittakaavasta.

Korp-hakukoneen mukaan suvakki-sanaa on käytetty Suomi24-aineiston sisältämissä keskusteluissa yhteensä 28 347 kertaa. Hakutulokset sisältävät sanat, joissa suvakki toimii etu- tai jälkimääritteenä. Sellaisenaan suvakki-sanaa on käytetty vain 8938 kertaa. Suvakki toimii siis selkeästi useimmiten yhdyssanan rakennuspalikkana. Korp:in sanakuvatoiminto summaa yhteen sanastoa, jota hakusanan kanssa käytetään ja suvakki-termin tapauksessa sanakuvasta pistää silmään erityisesti vihamielinen sanasto. Suvakin etumääritteenä käytetään runsaasti pilkallisia vähä-älyisyyteen ja mielenvikaisuuteen viittaavaa termistöä. Suvakki-termin toiseuttavaa

²¹² Vaahensalo 2016.

²¹³ Lehtonen 2004b, 123.

²¹⁴ Puusa 2008, 41.

vaikutusta selkeästi voimistetaan ilmauksilla, joissa ei-toivotut piirteet ja paheksuttavuus korostuvat. Suvakkiin liitetyissä verbeissä ja varsinkin virkkeissä, joissa suvakki on tekijä eli subjekti, on paljon ajattelemiseen liittyvää tekemistä. Sanoilla kuten luulla, keksiä, ajatella ja tajuta tarkoitetaan todennäköisesti suvakin asemaa aatteellisena toisena: identiteettiä rajataan aatteiden ja ajatusmaailmojen perusteella, jonka seurauksena suvakki on rajattu toiseksi. Virkkeissä, joissa suvakki on subjektin sijaan tekemisen kohteena, ovat verbit silmiinpistävän väkivaltaisia. Sanasto ei ainakaan Korp:in hakutuloksien mukaan ole kovin yleisesti käytettyä, mutta esimerkiksi aivopesemiseen, raiskaamiseen ja tappamiseen viittaavat sanavalinnat ilmentävät hyvin aktiivista toiseuttavaa verkkokeskustelua. Toiseuttavat diskurssit ja niiden luomisen taustalla olevat tunteet todennäköisesti tiedostetaan ja keskustelusta tehdään sanavalintojen avulla hyvin näkyvää.

suvakki (substantiivi)							
Etumäärte	suvakki	Jälkimäärte	Suvakki	verbi	Verbi	suvakki	
1. tyypillinen	66 ☒	1. prtswaan	5 ☒	1. sanoa	88 ☒	1. aivopestä	5 ☒
2. tyhmä	65 ☒	2. mielummin	13 ☒	2. suvaita	26 ☒	2. haistaa	6 ☒
3. Akademi	26 ☒	3. himoita	7 ☒	3. osata	33 ☒	3. raiskata	7 ☒
4. päivystää	31 ☒	4. siis	25 ☒	4. uskoa	29 ☒	4. tappaa	7 ☒
5. ruotsinkielinen	27 ☒	5. vihervasemmisto	5 ☒	5. luulla	22 ☒	5. lukea	8 ☒
6. aivo	20 ☒	6. suvaita	5 ☒	6. älähtää	11 ☒	6. sanoa	8 ☒
7. typerä	28 ☒	7. hyysätä	4 ☒	7. yrittää	27 ☒	7. kuulla	6 ☒
8. saatana	33 ☒	8. sitten	14 ☒	8. keksiä	18 ☒	8. määritellä	4 ☒
9. Bruun	11 ☒	9. Suvakki	2 ☒	9. väittää	22 ☒	9. kertoa	7 ☒
10. sinisilmäinen	14 ☒	10. haluta	11 ☒	10. ajatella	20 ☒	10. oisin	2 ☒
11. sairas	22 ☒	11. itse	10 ☒	11. tajuta	19 ☒	11. vetää	5 ☒
12. vajaaälyinen	13 ☒	12. vai	7 ☒	12. ymmärtää	35 ☒	12. rauhoittaa	2 ☒
13. sekopää	10 ☒	13. olla	30 ☒	13. saada	96 ☒	13. Keijo	1 ☒
14. että	73 ☒	14. ja	12 ☒	14. haluta	50 ☒	14. umpimädättää	1 ☒
15. hullu	18 ☒	15. jatkaa	5 ☒	15. tuoda	24 ☒	15. lappajärven	1 ☒

Kuva 12 Kuvakaappaus Suvakki-sanon hakutuloksista muodostetusta sanakuvasta.

Muut sanakuvan tuloksista sisältävät huomattavasti samankaltaisia piirteitä. Suvakkin yhteydessä käytetään älykkyyteen viittaavan pilkallisen sanaston lisäksi myös vahvasti sukupuolitunutta herjaavaa kieltä, kuten huora, ämmä ja akka. Suvakki ei ole siis pelkästään aatteellisesti toinen, vaan myös suvakin oletettua naissukupuolta käytetään toiseuden rajaamisessa. Sanastossa on pilkkasanojen ja kirosanojen lisäksi myös viittauksia muihin suvakki-sanon tavoin toiseuttavassa merkityksessä toimivia nimityksiä kuten hyysäri ja vajakki. Kumpaakin nimitystä käytetään samanlaisissa konteksteissa kuin suvakkia. Hyysäri on halventava nimitys henkilöstä, joka ”hyysää” eli holhoaa liikaa varsinkin sorrettuja vähemmistöjä. Vajakki on puolestaan lyhennetty nimitys vajaaälyisestä. Suvakki-termin kaltaisten nimitysten ilmeneminen hakutuloksissa on yhdenlainen osoitus myös toiseuttavan verkkokeskustelun hajaantumisesta. Toiseutta tuottavien termien käyttö keskustelussa todennäköisesti madaltaa kynnystä myös toisenlaisten nimitysten käyttämiseen. Tässä yhteydessä perustan tulkintani melko pintapuoliseen vilkaisuun Korp:in

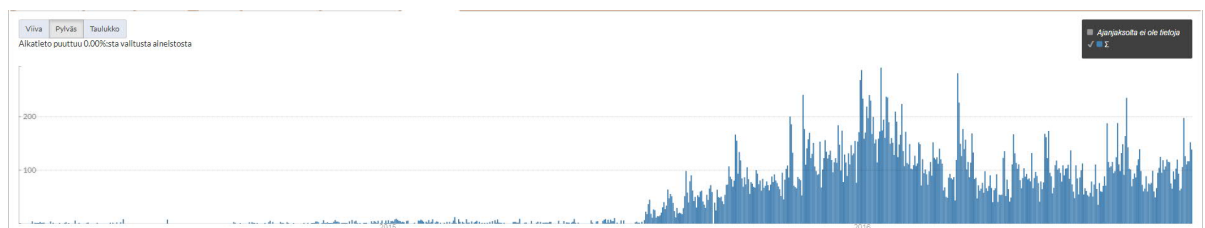
hakutuloksissa ja toiseuttavien termien hajaantumisen todistaminen vaatisikin laajempaa Suomi24-aineiston ja Korp:in hyödyntämistä.

suvakki (verbi)

Subjekti	suvakki	Objekti	Adverbiaali
1. sinä	39	1. akka	8
2. n	18	2. propaganda	7
3. mielisairas	6	3. tuo	10
4. joku	21	4. kyllejä	2
5. tämä	24	5. paska	8
6. suksi	5	6. sossutäti	2
7. ämmä	6	7. reppana	3
8. Bror-Erik	3	8. unelma	3
9. idiootti	7	9. vatipää	2
10. vittu	7	10. ittes	2
11. huora	5	11. hyysäreitä	2
12. moni	10	12. idiootti	3
13. ääliö	5	13. nainen	6
14. vasemmisto	5	14. leppänen	1
15. perus	4	15. umpitappi	1
		1. ns.	16
		2. niin	23
		3. vittu	9
		4. nyt	36
		5. ylen	6
		6. tämä	15
		7. ja	16
		8. siellä	12
		9. myös	12
		10. mutta	12
		11. huora	4
		12. vajakki	3
		13. paska	5
		14. mädättäjille	2
		15. kunnan	3

Kuva 13 Kuvakaappaus Suvakki-sanahan hakutuloksista muodostetusta sanakuvasta

Sanakuvan tekemissä listauksissa on ilmoitettu myös kuinka monta kertaa jotain sanaa on käytetty hakusanan yhteydessä. Lukua klikkaamalla Korp luo uuden konkordanssinäkymän, jonka kautta käyttäjä pääsee näkemään rajatusti haluamansa hakusanan ja siihen yhdistetyn sanan yhdistelmiä Suomi24-aineistossa. Toiminto auttaa rajaamaan aineistoa ja keskusteluviestien suhteuttaminen esimerkiksi keskusteluketjun otsikkoon tai keskustelualueeseen helpottuvat huomattavasti. Toiseuttavien termien ja diskurssien käyttäminen ennalta oletettujen toiseuttavien termien kuten suvakki-sanahan yhteydessä ovat vahvistus toiseuttavan verkkokeskustelun olemassaolosta Suomi24-aineistossa.

Kuva 14 Kuvakaappaus Suvakki-sanahan hakutuloksista muodostetusta tilastosta ja pylväskuvaajasta.

Ajallisesti suvakki-termiä on alettu käyttää Suomi24-aineistossa kesän 2015 aikoihin, vaikka satunnaisia hakutuloksia myös aiemmilta vuosilta löytyy. Korkeimmat hakutulospiikit löytyvät puolestaan kevään 2016 puolelta, jolloin suvakkiä on käytetty kaikkein eniten. Suomi24-keskustelufoorumien ikään suhteutettuna termiä on siis käytetty vielä melko vähän aikaa. Ajallisen muutoksen näyttäminen hakutuloksien yhteydessä auttaa sitomaan käytetyn termistön niihin ilmiöihin, jotka toiseuttavan verkkokeskustelun taustalla ovat mahdollisesti vaikuttaneet. Suvakki

ei leimaa kaikkea toiseuttavaa verkkokeskustelua Suomi24-aineistossa, vaan se on osa varsinkin 2010-luvun verkkokeskustelukulttuuria.

Yksinään Korp-hakukäyttöliittymä ja Suomi24-aineisto antavat toiseuttavasta verkkokeskustelusta varsin pintapuolisen kuvan, mutta toiseuttaviin diskursseihin liittyvän sanaston tarkastelussa kumpikin ovat hyödyllisiä työkaluja. Korp:in avulla on mahdollista ankkuroida toiseuttavaa sanastoa kuten suvakki- tai hyysäri- sanat osaksi muita toiseuttavia termejä ja myös ajallista kontekstia. Korp:in sanakuva-toiminnon avulla voi tunnistaa, millaisesta toisesta on kyse. Ajatteluun linkittyvä sanasto viittaa siihen, että suvakki on erityisesti aatteellinen toinen, joka poikkeaa toivotusta normista ja toiseuden tuottajasta ajatusmaailmansa vuoksi. Tällainen tunnistus ei välttämättä silti päde kaikenlaisen toiseuttavan sanaston kanssa ja teorian toimivaksi osoittaminen vaatisi tuekseen useampia esimerkkejä. Korp:in sanakuvatoiminto auttaa kuitenkin pelkistämään toiseuttavia diskursseja ja huomioimaan varsinkin erilaisten toiseuttavan verkkokeskustelun indikaattorien keskinäisiä yhteyksiä. Itse kerättyä keskusteluaineistoa analysoidessa huomio kiinnittyy keskusteluviestien luomaan kokonaisuuteen sekä kokonaisissa keskusteluketjuissa olevaan vuorovaikutukseen. Vuorovaikutuksen ja keskustelun kulun tarkastelu on Korp:in kautta vaikeampaa, eikä varsinaisia keskusteluketjuja näe hakukäyttöliittymän avulla.

Jensen huomauttaa, että toiseuttamisen kohteeksi päätyneet voivat myös ottaa heitä kohtaan loukkaaviksi tarkoitettuja diskursseja omaan käyttöönsä. Loukkaavaksi tarkoitettua sanastosta voi tulla osa alakulttuuria ja stereotyyppioita voidaankin käyttää identiteetin rakennuspalikkoina.²¹⁵ Tällaisia vastareaktioiksi tarkoitettuja toiseuttavien diskurssien haltuunottoja on vaikeaa tunnistaa Korp:in kaltaisten hakukäyttöliittymien avulla. Joissakin keskusteluissa ihmiset saattavat kutsua itseään suvakeiksi ja käyttää sanavalintaansa vastaiskuna sen alkuperäiselle halventavalle tarkoitukselle. Vastaavanlaisten käyttötapojen tunnistaminen vaatii kuitenkin keskustelun kontekstin lähempää tarkastelua, eikä se aina ole isojen aineistokokonaisuuksien tapauksessa mahdollista.

4.3 Ilmiön ennakkoehdot ja seuraukset

Puusan soveltamassa käsiteanalyysin mallissa seitsemännen vaiheen muodostaa käsitteen ennakkoehtojen ja seurausten kuvaaminen sekä määrittely. Ennakkoehdot auttavat hahmottamaan ilmiön taustaoletuksia siinä missä seurauksien tarkastelu taas ilmiön vaikutuksia. Pohtimalla sekä ennakkoehtoja että seurauksia tutkija ottaa myös kantaa ilmiöön kokonaisuutena.

²¹⁵ Jensen 2011, 73; Coupland 2010, 255.

²¹⁶ Ennakkoehtojen ja seurausten avulla muodostetaan siis käsitys siitä, miten esimerkiksi toiseuttava verkkokeskustelu asettuu osaksi sosiaalista todellisuutta. Kyse ei ole pelkästään siitä, miten toiseuttava verkkokeskustelu näkyy keskusteluketjujen teksteissä, vaan myös piirteistä, jotka mahdollistavat ilmiön muodostumisen ja jatkuvuuden. Puusan mukaan ilmiön jatkuvuuden tarkastelu auttaa avaamaan mahdollisia väyliä ilmiön jatkotutkimukseen ²¹⁷.

Harjun käsittelemän Suomi24-käyttäjäkyselyn perusteella valtaosa Suomi24-foorumia käyttävistä vastaajista on keski-ikäisiä miehiä ²¹⁸. Kyselyn tuloksia ei voi tietenkään yleistää kaikkiin Suomi24:ää käyttäviin, mutta Pöytärin ja kumppanien mukaan yleisesti ottaen keskustelufoorumien käyttäjäkunta on miesvaltainen ²¹⁹. Tarkoitukseni ei ole ottaa kantaa siihen, ketkä toiseuttavaa verkkokeskustelua tuottavat Suomi24-foorumilla. Koska kyseessä on kuitenkin suurin suomenkielinen verkkokeskustelupalsta, joitakin oletuksia voi tehdä. Suomi24 voidaan mieltää kansalliseksi keskustelufoorumiksi, jonka keskustelualueet ovat mukautuneet pääasiassa²²⁰ juuri suomenkielisten ja suomalaisten verkkokeskustelijoiden tarpeisiin. Valtaosa foorumilla kirjoittavista ovat suomalaisia tai suomenkielisiä, joten he suhtautuvat toiseuttamisen kohteeseen suomalaisen kulttuurin ja historian lähtökohdista. Maahanmuuttajia ja turvapaikanhakijoita tutkinut Anna Triandafyllidou huomauttaa, että kansallisuus on edelleen yksi isoimpia kollektiivisen identiteetin muovaajista. Valtion rajat muovaavat ja määrittelevät ketkä ovat kansalaisia ja ketkä ulkomaalaisia eli toisia. ²²¹ Valtion konkreettiset rajat eivät näy verkkokeskustelufoorumeilla, mutta verkossa suomenkielisiä yhtenäistää varsinkin käytetty kieli. Toiseuttavien diskurssien tunnistaminen keskusteluaineistosta myös osoitti, että pakolaisiin ja maahanmuuttoon liittyvä keskustelu oli yksi kaikkein yleisimmistä puitteista toiseuttavalle verkkokeskustelulle.

Triandafyllidou huomauttaa, että suurella osalla kansallisista yhteisöistä on ollut vastaparinaan jokin toinen kansallisuus tai valtio, jota vastaan he ovat joutuneet taistelemaan saavuttaakseen itsenäisen asemansa. Tämä vaikuttaa myös kansallisidentiteetin ja siihen suhteutuvien toisten syntymiseen. ²²² Suomalaisista ihmisryhmistä varsinkin saamelaiset, karjalaiset, ruotsinkieliset ja romanit ovat joutuneet toiseuttamisen ja vihapuheen kohteeksi. Vaikka toisen maailmansodan

²¹⁶ Puusa 2008, 41.

²¹⁷ Puusa 2008, 41.

²¹⁸ Harju 2018, 54-55.

²¹⁹ Pöytäri et al 2013, 208.

²²⁰ Suomi24-foorumilta löytyy myös muille kieliryhmille tarkoitettuja keskustelualueita, mutta valtaosa keskusteluista käydään sivustolla suomeksi.

²²¹ Triandafyllidou 1998, 593.

²²² Triandafyllidou 1998, 594.

jälkeinen yhteistyön ja ystävyyden politiikka pitikin venäläisiin kohdistuvan vihapuheen pois näkyviltä, on myös venäläisiin kohdistunut vihapuhe kulkenut suomalaisten mukana jo pitkään.²²³

Virolaista kansallisidentiteettiä tutkineen Pille Petersoon mukaan sodan lisäksi monet muut yhteiskunnalliset muutokset saattavat yhtenäistää kansaa ja samaan aikaan synnyttää toiseutta suhteessa niihin, jotka eivät uppoa kansan tai ”meidän” määritelmään.²²⁴ Kahtiajakoa synnyttävää yhteiskunnallista muutosta voisi kuvailla muun muassa vuosina 2014-2015 alkanut pakolaiskriisi, jonka seurauksena Suomeen on saapunut aikaisempaa enemmän suomalaisen ja länsimaalaisen kulttuurin ulkopuolelta tulevia turvapaikanhakijoita²²⁵. Ennen pakolaiskriisiä kansallisesta identiteetistä huolestuttiin, kun Euroopan unioniin liittymisen jälkeen globalisaatio alkoi vaikuttaa suomalaisuuteen entistä enemmän²²⁶. Suomi24-foorumin keskustelua analysoimalla voi pohtia, millaisia seurauksia koko kansaa koskevilla ilmiöillä voi olla.

Äärioikeistolaista Stormfront-keskustelufoorumia tutkinut Baumgarter on huomionnut, että keskustelun aloittava viesti on avainasemassa varsinkin asynkronisilla verkkokeskustelufoorumeilla. Baumgarterin mukaan aloitusviestissä kirjoittaja asemoi itsensä keskustelualueen kohderyhmän oletettuihin asenteisiin ja tietotasoon, jotta aloitusviesti saisi kirjoittajan toivoman reaktion.²²⁷ Varsinkin kaikkein vihamielisimmät ja väkivaltaisinta sanastoa käyttävät aloituspuheenvuorot asettavat keskusteluihin sävyn, joka ei katoa keskustelun edetessä. Mitä näkyvämpää, äänekkäämpää ja ennen kaikkea aktiivisempaa toiseuttaminen on jo keskustelun alussa, sitä suuremmalla todennäköisyydellä toiseuttaminen näkyy myös muissa kommentteissa. Keräämäni keskusteluaineisto ja Suomi24-keskustelujen havainnointi kuitenkin osoitti, ettei keskustelun varsinainen aloitus välttämättä vaikuta toiseuttamisen muotoutumiseen myöhemmissä kommentteissa. Mikä tahansa keskustelu saattoi suistua toiseuttaviin diskursseihin riippumatta aloitusviestin sävystä.

Toiseuttavassa verkkokeskustelussa ei ole kyse pelkästään toiminnasta, vaan myös teknologisesta viitekehystä. Yksi ennakkoehtoista kietoutuu käyttäjien identiteetin ympärille. Käsittelemäni keskusteluaineisto osoitti, ettei kansallisidentiteetti todellakaan ollut ainoa lähtökohta toiseuttavien diskurssien rakentamiselle. Ne saattoivat syntyä etnisyyden, seksuaalisuuden tai esimerkiksi sosio-ekonomisen aseman pohjalta, joten selkeää yhtenäistä identiteettiä ei keskustelun taustalle voi asettaa. Aineisto osoitti myös sen, että toiseuttavat diskurssit

²²³ Pöytäri et al. 2013, 33-35.

²²⁴ Petersoo 2007, 118.

²²⁵ Park, Jeanne: Council on foreign relations: Europe's Migration Crisis.

²²⁶ Löytty 2004b, 233.

²²⁷ Baumgarter 2017.

suhteutuivat melko pitkälti aiheeseen, joka keskustelualueelle oli asetettu. Mitä löyhemmin keskustelualueen kohderyhmä oli rajattu, sitä suuremmalla todennäköisyydellä kommentit koskettivat myös pakolaisia tai maahanmuuttajia. Tällaisissa tilanteissa toiseuttaminen lähti liikkeelle juuri koko suurinta osaa käyttäjiä oletettavasti yhdistävästä kansallisidentiteetistä. Keskustelufoorumin tai -alueen käyttäjien identiteeteissä on oltava jotain yhteneväisyyksiä, jotta toiseuttavia diskursseja syntyisi sen pohjalta. Koska asynkroninen foorumi on lähtökohtaisesti aihevetoista, löytyy käyttäjien identiteeteistä aina tavalla tai toisella yhtymäkohtia. Usenet-keskusteluja vuonna 2004 julkaistussa artikkelissa tutkinut Zizi Papacharissi huomioi tutkimustuloksissaan, että epäkohteliaisuutta ja hyökkäävyyttä esiintyi erityisesti etnisyyttä ja ylipäättään ihmisryhmiä koskevissa keskusteluissa ²²⁸. 2000-luvun alussa käydyt uutisryhmäkeskustelut eivät ole täysin verrattavissa Suomi24-foorumin keskusteluihin, mutta tutkimustuloksissa on kieltämättä samankaltaisuuksia. Ihmisyyttä kohtaan hyökkäävä keskustelu syntyy herkimmin ympäristössä, joka on rajattu käsittelemään ihmisyyttä ja identiteettiä. Olin alun alkaenkin rajannut aineistonkeruun ulkopuolelle keskustelualueet, jotka eivät selkeästi käsittele ihmisyyttä. En voi siis keräämääni aineiston perusteella väittää, etteikö toiseuttavaa verkkokeskustelua esiintyisi esimerkiksi remontointia tai puutarhaharrastusta käsittelevillä keskustelualueilla. Keskusteluaiheen linkittyminen ihmisryhmiin on ennakkoehdon sijaan enemmänkin suositus.

Teknisestä näkökulmasta toiseuttavan verkkokeskustelun ennakkoehdoksi on laskettavissa myös Suomi24:n matalaa osallistumiskynnystä suosiva käyttöliittymä. Kaikille avoin keskustelu mahdollistaa sen, että myös keskustelualueiden kohderyhmien näkökulmasta ulkopuoliset ovat vapaita esittämään mielipiteitään. Tällaiset ulkopuoliset kommentoijat voivat vaikuttaa hyvinkin myrkyllisesti keskustelun ilmapiiriin ilman, että heitä vaaditaan millään tavalla sitoutumaan keskustelualueeseen ja sen keskustelun tason ylläpitämiseen. Keskustelun aiheen tavoin myöskään käyttöliittymän anonymiteettia ei välttämättä voi sanoa varsinaiseksi ennakkoehdoksi, mutta sen voi ainakin olettaa suosivan impulsiivista käytöstä.

Ennakkoehdot toiseuttavan verkkokeskustelun syntymiselle ovat tiivistettynä:

- Keskustelualueen aiheen tulee rajautua jollain tavalla ihmisiin, kulttuuriin, kansallisuuteen, identiteettiin tai yhteiskuntaan, jolloin tarve oman identiteetin rajaamisesta muodostuu keskusteluun osallistujalle. Mikäli keskustelualueella ei ole

²²⁸ Papacharissi 2004, 278.

selkeää kohderyhmää yhdistää keskustelijoita koko keskustelufoorumin yleisesti asettamat raamit.

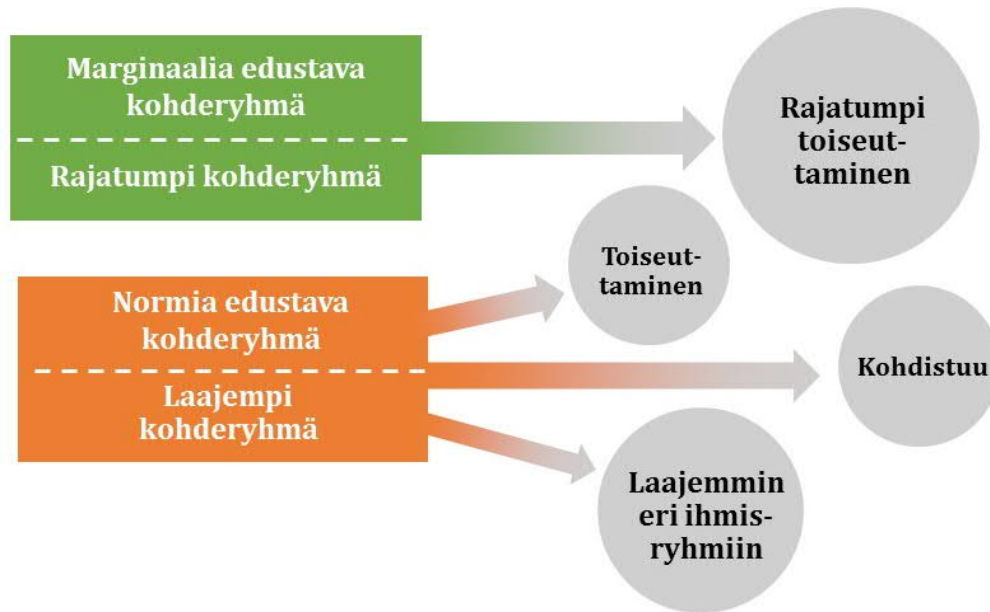
- Matala osallistumiskynnys ja rekisteröimättömien käyttäjien pääseminen mukaan keskusteluun mahdollistaa sen, että keskusteluun pääsevät osallistumaan myös mahdollisen kohderyhmän ulkopuoliset. Tällöin keskustelualueen kohderyhmän ulkopuolelta tulevat toiseuttavat diskurssit ovat mahdollisia.
- Matalan osallistumiskynnyksen lisäksi moderaattorien matala puuttumiskynnys vaikuttaa toiseuttavien diskurssien syntyyn.

Ennakkoehtoja ei voi pitää kirjaimellisesti ehdottomina. Aineistoni perusteella pystyn varmaksi nimeämään oikeastaan vain kaksi ehdotonta ehtoa. Toiseuttavan verkkokeskustelu vaatii syntyäkseen verkkokeskustelulle tarkoitetun käyttöliittymän sekä siellä tuotetut toiseuttavat diskurssit.

Sellaisilla keskustelualueilla, joiden kohderyhmä ei ole selkeästi rajautunut esimerkiksi etnisyyden tai sukupuoli-identiteetin perusteella, muodostuvat toiseuttavat diskurssit moninaisemmiksi ja suuntautuvat laajemmalle. Rajatumman kohdeyleisön keskustelualueella toiseuttaminen voi kääntyä pääläelle ja keskustelun ulkopuolelle pyritäänkin rajaamaan vähemmistön sijaan normikulttuurin stereotyyppioita. Tällaisessa keskustelussa toiseutta tuotetaan vähemmistön asemasta eli alhaalta ylöspäin. Esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille suunnatut keskustelualueet voivat toimia eräänlaisina verkkokeskustelun turvapaikkoina, joissa perinteiseen normiin tai ”valtaväestöön” suuntautuvat toiseuttavat diskurssit saavat näkyvyyttä. Anonyymeissä verkkokeskusteluissa valta-aseman tarkasteleminen on ylipäätään hankalaa, sillä kommenttien tuottaja voi olla kuka tahansa. Keskustelijoiden aseman arvioiminen erityisesti Suomi24-foorumien tapauksessa perustuu siis puhtaasti keskustelualueen ja keskusteluketjun otsikon perusteella tehtyihin oletuksiin.

Mitä tiukemmin keskustelualue on rajattu jollekin tietylle ihmisryhmälle, sitä vähemmän keskustelualueen varsinainen kohderyhmä rajaa toiseuttavien diskurssien keinoin muita keskustelun ulkopuolelle. Tämä tulos on kritisoitavissa ja esimerkiksi Isänmaallisuus- ja Kehitysmaat ja kehitysapu-alueet tarjoavat hyvinkin selkeät raamit keskustelulle. Osainhan minäkin tutkijana etsiä toiseuttavaa verkkokeskustelua juuri noilta keskustelualueilta. On myös syytä huomioida, ettei Köyhyys-keskustelualue rajaa kohderyhmäänsä nimensä perusteella yhtään sen tarkemmin kuin Isänmaallisuus-keskustelualueeseen. Kuka tahansa voi kokea olevansa köyhä tai isänmaallinen, mutta romani-kulttuuri tai transsukupuoli-identiteetti ovat kokemuksina huomattavasti rajatumpia. Uskon, että toiseuttavien verkkokeskustelujen hajaantumiseen

vaikuttaa kohderyhmän rajauksen lisäksi myös kohderyhmän kuulumisen ”normiin” tai ”marginaaliin”. Toiseuttavia diskursseja erottaa siis se, tulevatko ne ylhäältä alas vai alhaalta ylös. Tekemieni havaintojen ja tulkintojen tueksi tarvittaisiin kuitenkin vielä laajempi keskusteluaineisto, joka kattaisi sisäänsä useampia erilaisia keskustelualueita.

Kuva 15 Toiseuttavien diskurssien hajaantuminen

Kuten aineisto osoittaa, keskusteluketjuun lisätyt toiseuttavat diskurssit luovat tavallaan tarttumapintaa uusien vastaavanlaisten diskurssien syntymiselle. Toiseuttava verkkokeskustelu on aineistoni perusteella itseään ruokkiva ilmiö, jossa moderointi puuttuu keskusteluun ainoastaan ääritapauksissa²²⁹ ja useimmiten muiden keskustelijoiden ilmoitusten perusteella. Toiseuttavilla diskursseilla keskustelijat rajaavat oman ja toisen identiteettien lisäksi myös keskustelua ja mielipiteitä, joille keskustelu on avoin. Keskustelun käyttöliittymä mahdollistaa osallistumisen kenelle tahansa, mutta osallistumisen kynnyksensä kasvaa, jos potentiaalinen kommentoija kokee oman identiteettinsä muotoutuvan keskustelussa toiseksi. Tämän aineiston puitteissa toiseuttavan verkkokeskustelun seuraukset jäävät kuitenkin oletuksiksi, jotka vaativat tuekseen laajemman keskusteluaineiston keräämistä ja analyysia. Jatkotutkimuksen kannalta seurauksien

²²⁹ Ääritapauksilla tarkoitan esimerkiksi rikolliset tunnusmerkit täyttävää verkkokeskustelua. Suomi24:n säännöissä on lueteltu kaikki keskustelussa kielletyt sisällöt ja piirteet, mutta vilkkaalla foorumilla todennäköisesti kaikkein räikeimmät ja huomiota herättävimmät keskustelut tulevat moderaattorien tietoon. Lähde: <https://www.suomi24.fi/opastus/saannot>

tarkastelu voisi hyvin soveltua tutkimuksen painopisteeksi. Tällöin keskusteluaineiston analyysissa tulisi tarkastella toiseuttavien diskurssien lisäksi myös niiden vastineeksi esitettyjä vastaväitteitä.

5 Lopuksi

Verkossa käytävät keskustelut eivät ole pelkästään tekstiä tietokoneen tai älylaitteen ruudulla. Verkkokeskusteluilla on merkitystä ja siksi myös niiden tutkimus tarvitsee työkaluikseen käsitteitä, joilla verkkokeskusteluihin liittyvien ilmiöiden objektiivinen tutkimus olisi mahdollista. Tutkielmani lähti liikkeelle halusta selittää ja tutkia verkkokeskusteluissa tapahtuvaa toiseuttamista ja muita toisen asemaan rajaavaa puhetta. Tutkimuskirjallisuus tarjoaa kuitenkin toistaiseksi melko vähän työkaluja ja käsitteitä verkkokeskustelujen erilaisten ilmenemismuotojen tarkastelulle.

Vihapuheen, verkkovihan ja verkkorasismien käsitteitä käytetään selittämään toiseuttavan verkkokeskustelun kaltaisia ilmiöitä, mutta toisinaan ne ovat käsitteinä joko epäkäytännöllisen ylimalkaisia tai ahtaita. Vihapuheen käsite ei rajoitu pelkästään verkkoympäristöihin ja käsitteen arkipäiväistyminen on aiheuttanut sen, että mielikuvat vihapuheen määritelmästä saattavat olla hyvin subjektiivisia. Vihapuhe- tai verkkoviha-käsitteiden käyttäminen verkkokeskustelusta voi olla myös leimaavaa. Mustavalkoiset käsitykset ”oikeasta” ja ”väärästä” verkkokeskustelusta voivat rajoittaa tutkimuksen tekemistä. Verkkorasismi-käsitteestä puolestaan uupuu se moninaisuus, jonka olen sisällyttänyt toiseuttavaan verkkokeskusteluun. Keskustelufoorumeilla ja sosiaalisessa mediassa tuotetut toiseuttavat kommentit eivät koske pelkästään rotua, etnisyyttä tai kansallisuutta. Oman ja muiden identiteettien rajaaminen käsittää sisäänsä esimerkiksi sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja varallisuuteen liittyviä perusteluja.

Tutkielmani tavoitteena oli määrittellä toiseuttavan verkkokeskustelun käsite tarkemmin sekä soveltaa sitä tutkimuksen tekemisessä. Vertaamalla toiseuttavaa verkkokeskustelua moniin muihin aiheita sivuaviin käsitteisiin ja tutkimuksen tapoihin päädyin tarkentamaan ilmiön määritelmän seuraavaksi: Toiseuttava verkkokeskustelu on asynkronisella verkkokeskustelufoorumilla esiintyvää kommentointia ja identiteettipuhetta, jolla määritellään tai vahvistetaan jonkin ihmisryhmän asemaa toisena. Toiseuttavalla verkkokeskustelulla myös rajataan niitä, joiden osallistuminen keskusteluun on toivottua ja ei-toivottua.

Diskurssianalyttisestä näkökulmasta toiseuttava verkkokeskustelu on vuorovaikutussuhteessa aktualisoituva sosiaalinen käytäntö ja diskursiivinen prosessi, jonka avulla rakennetaan ja uudelleentuotetaan toiseuttavia diskursseja. Toiseuttaminen on performatiivista, eli toiseuden sanallisella tuottamisella on tiedostettu tai tiedostamaton tarkoitus. Toiseuttava verkkokeskustelu on ilmiönä sekä pervasiivinen että intersektionaalinen. Toiseuden tuottaminen läpäisee lähes

minkälaisen keskustelun tahansa mahdollisesti jopa kyseenalaistamattomana ja toiseuttamisen kohteeksi voi joutua minkä tahansa identiteetin edustaja. Ilmiön erityispiirteitä ovat vuorovaikutussuhdetta ylläpitävä keskustelufoorumien teknologia, tietoisuus vuorovaikutussuhteesta sekä toiseuttavien diskurssien suuntautuminen ihmisryhmiin ja identiteetteihin.

Suomi24-foorumilla keskustelu tapahtuu nimimerkkien tai käyttöliittymän antaman satunnaisen tunnuksen avulla. Omaa identiteettiä tuodaan siksi esiin keskusteluihin lähetettävien kommenttien avulla. Toiseuttava verkkokeskustelu ilmenee Suomi24-foorumilla suhteuttamalla ja rajaamalla omaa identiteettiä toisiin. Keskustelualueiden otsikot ja niiden rajaamat keskustelun kohderyhmät vaikuttavat siihen, millaisiksi toiseuttavat diskurssit alueen keskusteluissa muotoutuvat. Keskustelualueen kohderyhmä vaikuttaa myös siihen, kuinka herkästi toiseuttavasta verkkokeskustelusta muodostuu alueella normatiivista.

Toiseuttavat diskurssit voivat tulla kohderyhmän ulkopuolelta, jolloin ne ilmenevät toisinaan jopa avoimen hyökkäävänä kohderyhmää kohtaan. Sen lisäksi toiseuttavat diskurssit voivat tulla kohderyhmän sisäpuolelta, jolloin keskustelijat rajaavat joko itseään tai kohderyhmän ulkopuolisia toisen asemaan. Ulkopuolelle rajaavien toiseuttavien diskurssien lisäksi diskurssit voivat olla kohtaavia. Tällöin tekstin tuottaja on selkeästi tietoinen siitä, että toiseksi rajautuva voi olla mukana keskustelussa. Toiseuttavaa verkkokeskustelua tuotetaan niin passiivisesti kuin aktiivisesti. Passiiviset toiseuttavat diskurssit nojaavat arkipäiväistyneisiin stereotyyppioihin ja oletuksiin, jotka eivät välttämättä ole näkyvän aggressiivisia tai loukkaavia. Aktiivinen toiseuttava verkkokeskustelu on selkeän vihamielistä ja kaksinapaista.

Tutkielmani päätutkimuskysymys oli: Miten toiseuttavaa verkkokeskustelua voi tutkia Suomi24:n kontekstissa? Vastatakseni tähän kysymykseen, laadin tutkielmani esimerkkinä siitä, miten erilaisten aineistojen, metodien ja näkökulmien yhdistäminen pystyisi antamaan sekä mahdollisimman tarkan määritelmän luomalleni käsitteelle että mahdollisimman monipuolista tietoa tarkastelemastani ilmiöstä. Tutkielmaani rytmitti kaikkein eniten Puusan soveltaman käsiteanalyysin työvaiheet. Käsiteanalyysi oli hyödyllinen metodi lähestyä kokonaan uutta käsitettä, sillä lukuisat eri työvaiheet ohjasivat minua tarkastelemaan toiseuttavan verkkokeskustelun käsitettä monista eri näkökulmista.

Käsiteanalyysin työvaiheiden täydennyksiksi valitsin verkkoetnografisen lähestymistavan aineiston keruuta varten sekä kriittisen diskurssianalyttisen lähestymistavan aineiston analysointia varten. Etnografinen tutkimusperinne tarjoaa toiseuttavan verkkokeskustelun tutkimukselle varsinkin lähdekriittisiä ja tutkimuseettisiä näkökulmia. Kriittinen diskurssianalyysi puolestaan kiinnittää

huomiota analysoitavassa tekstissä rakennettaviin valtarakenteisiin sekä verkkokeskustelun konstruktiviseen luonteeseen. Toiseuttavien diskurssien hajaantuminen keskustelujen kommentissa osoittaa, että keskustelijoiden rajatessa identiteettiään suhteessa toiseen, madaltuu myös muiden keskustelijoiden kynnys luoda samalla tavalla rajaavaa puhetta.

Etnografinen lähestymistapa ja diskurssianalyysi toimivat hyvin vuorovaikutuksessa, sillä lähdekritiikki, kontekstualisointi sekä tutkijan oman position pohtiminen ovat esillä kummassakin tutkimustavassa. Varsinkin verkon häiriökäyttäytymistä ja verkossa tapahtuvaa identiteettipuhetta tutkittaessa tutkijan on tärkeää reflektoida omaa asennettaan ja asemaansa suhteessa tutkimusaiheeseen. Erilaisten tutkimustapojen vuorovaikutuksen lisäksi erilaisten aineistojen vuorovaikutus auttoi antamaan mahdollisimman monipuolisen käsityksen tutkimastani käsitteestä. Keskusteluaineiston keräämisen ansiosta kykenin huomioimaan toiseuttavaa verkkokeskustelua kehystävää teknologiaa ja keskustelualueiden etsikointia. Tällainen huomioiminen ei olisi ollut mahdollista, mikäli olisin lähestynyt Suomi24:n keskusteluja vain Korp-käyttöliittymän kautta. Myös keskustelijoiden keskinäinen vuorovaikutus oli analysoitavissa helpommin itse kerätystä ja pienemmästä keskusteluaineistosta. Suomi24-aineisto ja Korp-hakukäyttöliittymä auttoivat sen sijaan nostamaan esiin varsinkin toiseuttamisen sanastoon liittyviä yksityiskohtia. Korp auttoi pelkistämään toiseuttavan verkkokeskustelun ilmiötä sen peruselementteihin eli sanoihin. Tämän ansiosta tutkimusta voi rajata sanaston ominaisuuksien perusteella.

Toiseuttavaa verkkokeskustelua on tutkittava kriittisyyttä suosivin työvälinein. Tutkijan omista ennako-oletuksista ja aikaisemmista verkkokeskustelukokemuksista voi olla tutkimuksessa hyvinkin paljon hyötyä, mutta niiden vaikutus on tehtävä näkyväksi. Myös suuret aineistokokonaisuudet ja määrälliseen analyysiin kykenevät työvälineet voivat auttaa nostamaan esiin sellaisia yksityiskohtia, joiden huomioiminen voisi laadullisessa tutkimusprosessissa olla huomattavasti työläämpää. Oma ja muiden identiteettiä rajaavaa ja määrittelevää verkkokeskustelua tutkittaessa ilmiö helposti pelkistyy liikaa, jos se tiivistetään tilastoiksi ja numeroiksi. Siksi kontekstualisoinnin merkitys on tärkeää. Toiseuttavaa verkkokeskustelua tutkittaessa on ymmärrettävä ilmiön lähtökohtia eli käsiteanalyysin termein ennakkoehtoja. En tässä tutkielmassa käsitellyt toiseuttavaa verkkokeskustelua missään muissa keskusteluympäristöissä kuin Suomi24-foorumilla, mutta todennäköisesti keskustelua kehystävä teknologia määrittää vuorovaikutuksen syntymistä myös muissa keskusteluympäristöissä.

Ennakkoehdot

- Ihmisiin liittyvä keskustelu
- Keskustelijoiden identiteeteissä yhteneväisyyksiä
- Matala osallistumiskynnys
- Keskusteluun puuttumisen korkea kynnys

Kuva 16 Toiseuttavan verkkokeskustelun muodostuminen.

Toiseuttava verkkokeskustelu on laaja ja monitasoinen ilmiö, mutta olen tässä tutkielmassa rajannut ja tarkentanut käsitteen määritelmää sekä antanut useita esimerkkejä siitä, miten aihetta voi tutkimuksen kautta lähestyä. Tulokseni eivät ole tyhjentäviä eikä tarkoitukseni ole sulkea muita mahdollisia lähestymistapoja pois. Halusin tutkimukseni avulla avata mahdollisuuksia myös tulevalle keskustelulle erilaisten käsitteiden roolista verkkokeskustelujen tutkimuksessa. Verkkokeskustelut eivät ole uusi ilmiö, mutta verkkokeskusteluihin liittyvä tutkimusperinne on nuori. Verkkokeskustelujen tutkimus tarvitsee tutkimusta parhaiten palvelevia käsitteitä, jotka ovat ylimalkaisuuden ja tulkinnanvaraisuuden sijaan selkeitä ja ilmiötä kuvaavia.

Tämä tutkielma on toivon mukaan lähtölaukaus mahdollisuuksille, joita toiseuttavan verkkokeskustelun käsitteen käyttäminen ja tarkempi arviointi voi tarjota. Tutkielmassa tarkastelin esimerkiksi toiseuttavan verkkokeskustelun ennakkoehtoja ainoastaan Suomi24-foorumin näkökulmasta. Mahdollinen tulevaisuuden tutkimuskohde voisi olla erilaisten ennakkoehtojen vaikuttaminen erilaisten toiseuttavien diskurssien muodostumisessa tai millaista toiseutta tuotetaan keskustelualueiden aiherajoituksista vapaissa sosiaalisen median palveluissa. Ennakkoehtojen näkökulmasta myös toiseuttavaa verkkokeskustelua ohjaavat motiivit voisivat olla mielenkiintoinen jatkotutkimuksen kohde. Sosiaalista mediaa, sen käyttöön liittyviä osallistumismotiiveja sekä niitä ohjaavia tarpeita on kartoitettu tutkimuskirjallisuudessa jonkin verran ja niiden tarkasteleminen voisi täydentää myös toiseuttavan verkkokeskustelun

määritelmää. Myös toiseuttavan verkkokeskustelun seuraukset jäivät tämän tutkielman puitteissa melko vähälle huomiolle. Toiseuttavan verkkokeskustelun hajaantuminen ei välttämättä ole kaikissa verkkokeskustelupalveluissa esiintyvä yleispätevä ilmiö ja siksi ilmiötä pitäisikin etsiä laajemmista verkkokeskusteluaineistoista ja aiheiltaan erilaisilta keskustelualueilta. Toiseuttava verkkokeskustelu kertoo vain yhdestä tavasta tuottaa verkkokeskustelua, joten olisi aiheellista tutkia reaktioita toiseuttaviin diskursseihin. Vastustetaanko verkkokeskusteluissa toiseuttamista ja jos vastustetaan, millä tavoin? Miten vastustukseen reagoidaan?

Suomi24 tarjoaa mielenkiintoisen läpileikkauksen suomenkieliseen verkkokeskusteluun, mutta sivuston käyttäjät eivät edusta koko Suomea. Siksi myös muunlaisten äänien ja aineistojen kuuleminen olisi tärkeää verkkokeskustelun tutkimuksessa. Toiseuttavan verkkokeskustelun käsitteen tarkoituksena ei ole auttaa leimaamaan jotain keskustelua huonommaksi kuin toinen, mutta se voi auttaa vertailemaan eri palveluiden ja sivustojen keskustelukulttuureja.

Korp-käyttöliittymä tarjosi pintaraapaisun siitä, mitä määrällinen analyysi voisi toiseuttavan verkkokeskustelun tutkimuksessa tarkoittaa. Moniulotteisen ilmiön yksinkertaistaminen tilastoitavaksi ja numeroin mitattavaksi tuntui ainakin tämän tutkielman puitteissa todella haastavalta, mutta siksi myös kiehtovalta. Isot aineistokokonaisuudet kuten Suomi24-aineisto tarjoavat monenlaisia näkökulmia ihmisten toiminnasta verkkokeskusteluissa, mutta niiden mahdollisuuksien valjastamiseen ei tunnu löytyvän tarpeeksi keinoja. Rasistisen ja räikeästi toiseuttavan kielenkäytön löytäminen ei ole aineistosta hankalaa, mutta jonkin tietyn ilmaisun määrän nimeäminen ei vielä kerro ilmiöstä itsestään juuri mitään. Pintaa syvemmälle pääseminen vaatii vielä lisää työkaluja. Siksi tulevaisuudessa voisi olla mielenkiintoista pohtia syvemmin määrällisiä ja tilastollisia keinoja, joilla kuvata ja tutkia toiseuttavaa verkkokeskustelua tai verkkovuorovaikutuksen ilmiöitä ylipäätään. Tämän tutkielman puitteissa toteutettu pohjatyö ei vielä riitä täydellisesti toimivien ja sovellettavien määrällisten metodien kehittämiseen. Pohjatyöllä tarkoitan tässä tapauksessa erityisesti toiseuttavan verkkokeskustelun käsitteen laajempaa ymmärrystä ja soveltamista laadullisessa tutkimuksessa. Pelkkä määrittely ei vielä riitä.

Kuten tämän tutkielman alussa totesin, verkkokeskustelu itsessään on niin moninainen ilmiö, että sen mahduttaminen staattisen määritelmän alle on miltei mahdotonta. Tutkimukseni on toivon mukaan toiminut ennen kaikkea keskustelunavauksena sille, millaisin käsittein verkkokeskustelua ja sen ominaispiirteitä voi lähestyä. Vihapuheen, verkkovihan ja verkkorasismien käsitteet eivät ole ainoita työkaluja, vaan rajaavaa identiteettipuhetta voi käsitellä myös kokonaisuutena.

Kaksinapaiseksi muuttuva keskustelu on universaali ilmiö, joka ei rajoitu pelkästään keskustelufoorumeille ja se käsittelee ihmisyyttä kaikista lähtökohdista. Vastakkainasetteluun

ajautuvaa keskustelua voi löytää mistä tahansa asynkronisesta keskusteluympäristöstä ja universaalien ilmiön tutkimiseen tarvitaan myös universaaleja käsitteitä. Toiseuttava verkkokeskustelu ei myöskään rajoitu mihinkään tiettyyn identiteetin osa-alueeseen, vaan kyse on intersektionaalisesta ilmiöstä. Juuri tällaisena monimuotoisena kokonaisuutena toiseuttavan verkkokeskustelun käsite lähestyy verkossa käytyä vuoropuhelua.

Lähteet

Kaikki linkit tarkistettu 9.11.2018

Verkkokeskusteluaineistot

Suomi24-keskustelufoorumilta 15.-17.1.2018 välillä kerätty keskusteluaineisto. Aineistossa on yhteensä 66 eri keskusteluketjua, jotka on tallennettu kuudelta eri keskustelualueelta. Aineisto on kirjoittajan hallussa.

Suomi24-aineisto, joka on Suomi24-keskustelufoorumilta kielipankkiin vuodesta 2001 tallennettu keskusteluaineistokokonaisuus. Aineisto on hyödynnettävissä Korp-käyttöliittymän avulla sivustolla <https://Korp.csc.fi/>.

Verkkosivut

Aller osti Suomi24:n 4,5 miljoonalla eurolla. Mediaviikko 2.7.2010.

<https://mediaviikko.fi/aiheet/internet/aller-osti-suomi24n-45-miljoonalla-eurolla.html>

Helsingin sanomien arkisto. Käytetty hakusana: vihapuhe. Luettu 12.7.2017.

<http://www.hs.fi/haku/?search-term=vihapuhe&category=&period=&order=old&altStartDate=&altEndDate=>

Ilta-Sanomien arkisto. Käytetty hakusana: vihapuhe. Luettu 12.7.2017.

<http://www.is.fi/haku/?search-term=vihapuhe&category=&period=&order=old&altStartDate=&altEndDate=>

Lahti, Jarmo: *Sirkus.com vakavoitui Suomi24.fi:ksi.* Iltalehti, 18.10.2000.

<http://www.iltasanomat.fi/digitoday/art-2000001329484.html>

Most popular social networks worldwide as of July 2018, ranked by number of active users (in millions), Statista. Luettu 30.7.2018.

<https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>

Park, Jeanne: *Council on foreign relations: Europe's Migration Crisis.* Päivitetty viimeksi 23.9.2015.

<https://www.cfr.org/backgrounder/europes-migration-crisis>

Säännöt, Suomi24. Luettu 27.7.2017. <http://www.suomi24.fi/opastus/saannot>

Rikoslaki, luku 11, Finlex. Luettu 30.6.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L11>

Top Sites in Finland, Alexa. Luettu 26.7.2017. <http://www.alexa.com/topsites/countries/FI>

Vihapuhe, Google Trends. Luettu 12.7.2017. <https://trends.google.fi/trends/explore?date=all&q=vihapuhe>

Eettiset ohjeistukset

Statement of Ethics: Principles of Professional Responsibility 2012. American Anthropological Society. Luettu 21.12.2017. <http://ethics.americananthro.org/category/statement/>

Tutkimuskirjallisuus

Alasuutari, Pertti: *Laadullinen Tutkimus 2.0*. Vastapaino, Tampere, 2011.

Arpo, Robert: *Internetin keskustelukulttuurit. Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkinnosta ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja n:o 39, 2015.

Auerbach, David: Anonymity as Culture: A Treatise. *Triple Canopy* 15, 2012. https://www.canopycanopycanopy.com/issues/15/contents/anonymity_as_culture_treatise

Aula, Pekka: Verkko yhteiskunnallisena tilana. *Verkkoviestintäkirja*. Toim. Aula Pekka, Matikainen Janne & Villi, Mikko. Yliopistopaino, Helsinki, 2006, 9-22.

Atton, Chris: Far-right media on the internet: culture, discourse and power. *New Media & Society* 8.4, 2006, 573-587. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1461444806065653>

Baams, Laura, Jonas, Kai, Utz, Sonja, Bos, Henny & Van der Vuurst, L.: Internet use and online social support among same sex attracted individuals of different ages. *Computers in Human Behavior*, 27(5), 2011, 1820-1827. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563211000689>

Back, Les: Aryans reading Adorno: cyber-culture and twenty-firstcentury racism. *Ethnic and Racial Studies* 25.4, 2002, 628-651. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01419870220136664>

Baker, Paul, Gabrielatos, Costas & KhosraviNik, Majid: A useful methodological synergy? Combining critical discourse analysis and corpus linguistics to examine discourses of refugees and asylum seekers in the UK press. *Discourse & Society* 19.3, 2008, 273-306. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0957926508088962>

Bauman, Zygmunt: *Sosiologinen ajattelu*. Suom. Jyrki Vainonen. Vastapaino, Tampere, 1997.

Baumgarten, Nicole. "Othering practice in a right-wing extremist online forum." *Language@ Internet* 14.1, 2017. <http://www.languageatinternet.org/articles/2017/baumgarten>

Borowski, Krzysztof E.: Othering as a Social Practice in Polish-Silesian Online Discussion Forums. *Second International Conference on Sociolinguistics (ICS), September*. Vol. 6. 2018. https://www.researchgate.net/profile/Krzysztof_Borowski3/publication/327550479_Othering_as_a_Social_Practice_in_Polish-Silesian_Online_Discussion_Forumslinks/5b95f59d4585153a53183b25/Othering-as-a-Social-Practice-in-Polish-Silesian-Online-Discussion-Forumslinks.pdf

boyd, danah ja Crawford, Cate: Critical questions for big data: Provocations for a cultural, technological, and scholarly phenomenon. *Information, communication & society* 15.5, 2012, 662-679. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1369118X.2012.678878>

- Chen, Gina Masullo & Ng, Yee Man Margaret: Third-person perception of online comments: Civil ones persuade you more than me. *Computers in Human Behavior* 55, 2016, 736-742.
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S074756321530193X#!>
- Chen, Gina Masullo & Ng, Yee Man Margaret: Nasty online comments anger you more than me, but nice ones make me as happy as you. *Computers in Human Behavior* 71, 2017, 181-188.
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563217300833>
- Cho, Daegon & Kwon, K. Hazel: The impacts of identity verification and disclosure of social cues on flaming in online user comments. *Computers in Human Behavior* 51, 2015, 363-372.
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563215003416>
- Coffey, Brian & Woolworth, Stephen: "Destroy the scum, and then neuter their families:" the web forum as a vehicle for community discourse?." *The Social Science Journal* 41.1, 2004, 1-14.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0362331903000922>
- Coupland, Nikolas: "Other" representation. *Society and Language Use*. Toim. Jaspers, Jürgen, Verschueren, Jef & Östman, Jan-Ola John. Benjamins Pub. Co, 2010, 241-260.
- Crystal, David: *Language and the Internet*. Cambridge University Press, New York, 2006.
- Dicks, Bella, Atkinson, Paul, Coffey, Amanda & Mason, Bruce: *Qualitative research and hypermedia: Ethnography for the digital age*. Sage, 2005.
- Delanty, Gerard: *Inventing Europe*. Springer, 1995.
- Dervin, Fred: Cultural identity, representation and othering. *Handbook of Intercultural Communication*. Toim. Kotthoff, H. & Spencer-Oatey. Mouton de Gruyter, Berlin, 2008, 181-194.
- Dervin, Fred: Discourses of othering. *The international encyclopedia of language and social interaction*. Toim. Tracy, Karen, Ilie, Cornelia & Todd, Sandel. John Wiley & Sons, 2015, 1-9.
- Donath, Judith S: Identity and deception in virtual community. *Communities in cyberspace*. Toim. Kollock, Peter & Smith, Marc. Routledge, Lontoo, 1999, 29-60.
- Downey, John & Fenton, Natalie: New media, counter publicity and the public sphere. *New media & society* 5.2, 2003, 185-202. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1461444803005002003>
- Duncan, James: Sites of representation. *Place/culture/representation*. Toim. Duncan, James & Ley, David. Routledge, Lontoo, 1993.
- Fairclough, Norman: Analysing discourse: Textual analysis for social research. *Psychology Press*, 2003.
- Fetterman, David M.: *Ethnography: Step-by-step*. Sage, Lontoo, 2010.
- Fingerroos, Outi & Jouhki, Jukka: Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: Metodien monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. *Moniulotteinen Etnografia*. Toim. Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika. Ethnos, Helsinki, 2014, 79-108.
- Gillespie, Alex, Howarth, Caroline S. & Cornish, Flora: Four problems for researchers using social categories. *Culture & Psychology* 18.3, 2012, 391-402.
<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354067X12446236>
- Haara, Paula: Poliittinen maahanmuuttokeskustelu Helsingin Sanomien verkkokeskusteluissa. *Maahanmuutto, Media Ja Eduskuntavaalit*. Toim. Maasilta, Mari. Tampere University Press, Tampere, 2012.
- Haasio, Ari: *Toiseus, Tiedontarpeet Ja Tiedon Jakaminen Tietoverkon "pienessä Maailmassa": Tutkimus Sosiaalisesti Vetäytyneiden Henkilöiden Informaatiokäyttäytymisestä*. Tampere University Press, Tampere, 2015.

- Hardaker, Claire: Trolling in asynchronous computer-mediated communication: From user discussions to academic definitions. *Journal of Politeness Research: Language, Behavior, Culture*, Vol. 6 Issue 2, 2010, 215-242. <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/jplr.2010.6.issue-2/jplr.2010.011/jplr.2010.011.pdf>
- Harju, Auli: Suomi24-keskustelut kohtaamisten ja törmäysten tilana. *Media & viestintä*, 41(1), 2018. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/69952/31051>
- Hall, Stuart: *Identiteetti*. Suom. Mikko Lehtonen & Herkman, Juha. Vastapaino, Tampere, 1999.
- Hall, Stuart: Kulttuuri, paikka, identiteetti. *Erilaisuus*. Toim. Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli. Vastapaino, Tampere, 2003, 85-128.
- Herring, Susan, Job-Sluder, Kirk, Scheckler, Rebecca & Barab, Sasha: Searching for safety online: Managing "trolling" in a feminist forum. *The Information Society*, 18(5), 2002, 371-384. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01972240290108186>
- Hine, Christine: *Virtual Ethnography*. Sage, Lontoo, 2000.
- Hmielowski, Jay D., Hutchens, Myiah J., Cicchirillo, Vincent J.: Living in an age of online incivility: Examining the conditional indirect effects of online discussion on political flaming. *Information, Communication & Society* 17.10, 2014, 1196-1211.
- Hughey, Matthew W. & Daniels, Jessie: Racist comments at online news sites: a methodological dilemma for discourse analysis. *Media, Culture & Society* 35.3, 2013, 332-347.
- Hämeenaho, Pilvi & Eerika Koskinen-Koivisto: Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. *Monikulotteinen Etnografia*. Toim. Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika. Ethnos, Helsinki, 2014, 7-31.
- Isomäki, Hannakaisa, Lappi, Tiina-Riitta & Silvennoinen, Johanna: Verkon etnografisen tutkimus. *Otteita verkosta – Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Toim. Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu. Vastapaino, Tampere, 2013, 150-169.
- Jantunen, Jarmo: Homot ja heterot Suomi24:ssä: analyysi digitaalisista diskursseista. *Puhe Ja Kieli*, 38(1), 2018, 3-22. <https://doi.org/10.23997/pk.65488>
- Jensen, Jakob Linaa: Public Spheres on the Internet: Anarchic or Government-Sponsored—A Comparison. *Scandinavian political studies* 26.4, 2003, 349-374. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9477.2003.00093.x/epdf>
- Jensen, Sune Qvotrup: Othering, identity formation and agency. *Qualitative studies* 2.2, 2011, 63-78. <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/qual/article/view/5510/4825>
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: *Diskurssianalyysin Aakkoset*.: Vastapaino, Tampere, 1993.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 1999.
- Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla: Suomalainen maahanmuuttokeskustelu tienhaarassa. *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Toim. Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla. Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto, Tampere, 2009, 7-21.
- Keskinen, Suvi: Pelkkiä ongelmia. Maahanmuutto poliittisen keskustelu kohteena. *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Toim. Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla. Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto, Tampere, 2009, 33-45.
- Korkeila, Jyrki: Internetriippuvuus—milloin haitalliseen käyttöön pitää puuttua. *Duodecim* 128, 2012, 741-8.
- Kozinets, Robert V: *Netnography: Doing Ethnographic Research Online*. SAGE Publications, 2009.
- Laaksonen, Salla-Maaria, Nelimarkka, Matti, Tuokko, Mari, Marttila, Mari, Kekkonen, Arto & Villi, Mikko: Working the fields of big data: Using big-data-augmented online ethnography to study candidate–candidate

- interaction at election time. *Journal of Information Technology & Politics*, 2017, 1-22.
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19331681.2016.1266981>
- Lagus, Krista, Panzar, Mika, Ruckenstein, Minna, Ylisiurua, Marjoriikka: *SUOMI24: Muodonantoa aineistolle*. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Kuluttajatutkimuskeskus 10:2016. Helsingin yliopisto, Helsinki, 2016.
- Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli: Miksi erilaisuus. *Erilaisuus*. Toim. Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli. Vastapaino, Tampere, 2003, 7-17.
- Lehtonen, Mikko: Suomalaisuus luontona. *Suomi toisin sanoen*. Toim. Lehtonen, Mikko, Löytty, Olli ja Ruuska, Petri. Vastapaino, Tampere, 2004a, 55-75.
- Lehtonen, Mikko: Suomi on toistettua maata. *Suomi toisin sanoen*. Toim. Lehtonen, Mikko, Löytty, Olli ja Ruuska, Petri. Vastapaino, Tampere, 2004b, 121-149.
- Lehtonen, Mikko: Vieraus ja viisaus. *Suomi toisin sanoen*. Toim. Lehtonen, Mikko, Löytty, Olli ja Ruuska, Petri. Vastapaino, Tampere, 2004c, 247-270.
- Löytty, Olli: Erikoisen tavallinen suomalaisuus. *Suomi toisin sanoen*. Toim. Lehtonen, Mikko, Löytty, Olli ja Ruuska, Petri. Vastapaino, Tampere, 2004a, 31-54.
- Löytty, Olli: Meistä on moneksi. *Suomi toisin sanoen*. Toim. Lehtonen, Mikko, Löytty, Olli ja Ruuska, Petri. Vastapaino, Tampere, 2004b, 221-245.
- Löytty, Olli: Toiseus. Kuinka tutkia kohtaamisia ja valtaa. *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Toim. Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli. Vastapaino, Tampere, 2005a, 161-189.
- Löytty, Olli: Toiseuttamista ja tilakurittomuutta. *Rajan ylityksiä. Tutkimusreitit toiseuden tuolle puolen*. Toim. Löytty, Olli. Helsinki, Gaudeamus, 2005b, 7-24.
- Marciano, Avi: Living the VirtuReal: Negotiating transgender identity in cyberspace. *Journal of Computer-Mediated Communication* 19.4, 2014, 824-838.
- Markham, Annette, Buchanan, Elizabeth & AoIR Ethics Working Committee: Ethical decision-making and Internet research: Version 2.0." *Association of Internet Researchers*, 2012.
<http://www.expertise121.com/curriculum/3.pdf>
- Marttila, Annamaria: Tutkijan positiot etnografisessa tutkimuksessa-kentän ja kokemuksen dialoginen rakentuminen. *Moniulotteinen Etnografia*. Toim. Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika. Ethnos, Helsinki, 2014, 362-392.
- Matikainen, Janne: Sosiaalinen media–millaista sosiaalisuutta? *Media & viestintä* 31.4, 2008, 24-41.
<https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/63013>
- Meddaugh, Priscilla Marie & Kay, Jack: Hate speech or "reasonable racism?" the other in stormfront. *Journal of Mass Media Ethics* 24.4, 2009, 251-268.
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08900520903320936>
- Miles, Robert: *Rasismi*. Suom. Tiusanen, Antero & Koivisto, Juha. Vastapaino, Tampere, 1994.
- Mikal, Jude P., Rice, Ronald E., Kent, Robert G., & Uchino, Bert: Common voice: Analysis of behavior modification and content convergence in a popular online community. *Computers in Human Behavior*, 35, 2014, 506-515.
https://ac.els-cdn.com/S074756321400096X/1-s2.0-S074756321400096X-main.pdf?_tid=75f24cda-75c9-49a5-9aee-ead5935c13ce&acdnat=1535712872_7518ec8e7c273e5a4522d8cb80ac6995
- Nikunen, Kaarina: Rakastamisen vaikeudesta. *Media & viestintä* 33.4, 2010.
<https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62919>

- Nuopponen, Anita: Käsiteanalyysi asiantuntijan työvälteenä. *Kieli ja asiantuntijuus*, 2003, 13-24.
http://lipas.uwasa.fi/~atn/papers/artikkelit/LinkedDocuments/Nuopponen_asiantunt_Afinla2003.pdf
- Näsi, Juha: *Ajatuksia Käsiteanalyysistä ja sen käytöstä yrityksen taloustieteessä*. Tampereen yliopisto, Tampere, 1980.
- Papacharissi, Zizi: The virtual sphere: The internet as a public sphere. *New media & society* 4.1, 2002, 9-27.
<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/14614440222226244>
- Papacharissi, Zizi: Democracy online: Civility, politeness, and the democratic potential of online political discussion groups. *New media & society* 6.2, 2004, 259-283.
- Parker, Ian: *Discourse Dynamics: Critical Analysis for Social and Individual Psychology*. Routledge, Lontoo, 1992.
- Pekkinen, Anna-Maria: Vierasvihaa verkossa – internetin rasismiaineistojen jatko seuranta. *Etnisyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja internetissä*. Toim.: Raittila, Pentti. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos: Julkaisuja sarja C 39, 2005, 55–96.
- Petersoo, Pille: Reconsidering otherness: constructing Estonian identity. *Nations and nationalism* 13.1, 2007, 117-133. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1469-8129.2007.00276.x/full>
- Phillips, Whitney: *This Is Why We Can't Have Nice Things: Mapping the Relationship Between Online Trolling and Mainstream Culture*. MIT Press, Cambridge, 2015.
- Pickering, Michael: *Stereotyping: The Politics of Representation*. Palgrave, 2001.
- Pietilä, Ilkka: Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. *Haastattelun analyysi*. Toim. Ruusuvoori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti. Vastapaino, Tampere, 2010.
- Puusa, Anu: Käsiteanalyysi tutkimusmenetelmänä. *Premissi* 4.2008, 2008, 36-43.
<http://www.academia.edu/download/31133795/premissi.pdf>
- Pääkkönen, Taru: *Nuoret yhteiskunnan Toisia? Tutkimus nuorten toiseuden rakentumisesta Iltalehti. fi-verkkokeskustelussa*. Pro gradu -tutkielma, 2011.
- Pöyhkäri, Reeta, Haara, Paula, & Raittila, Pentti: *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere University Press, Tampere, 2013.
<https://tampub.uta.fi/handle/10024/103170>
- Raittila, Pentti: Auttaako uutisen dialogisuus toiseuden poistamisessa? *Etnisyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja internetissä*. Toim. Raittila, Pentti. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos: Julkaisuja sarja C 39, 2005, 33-54.
- Rastas, Anna: Rasismi–oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia. *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Toim. Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli. Vastapaino, Tampere, 2005.
- Rastas, Anna: Nimeämisen politiikka ja rasmin rajaamat sosiaaliset suhteet. *Liikkuva maailma. Liike, rajat ja tieto*. Toim. Lehtonen, Mikko. Vastapaino, Tampere, 2013, 153-175.
- Ruotsalainen, Maria: Tracing the concepts of hate speech in Finland. *Populism on the loose*. Toim. Kovala, Urpo, Palonen, Emilia, Ruotsalainen, Maria & Saresma, Tuija. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja, 2018.
- Ruuska, Petri: Identiteettien translokaali elämä. *Liikkuva maailma. Liike, rajat ja tieto*. Toim. Lehtonen, Mikko. Vastapaino, Tampere, 2013, 95-109.

- Rösner, Leonie, Winter, Stephan, & Krämer, Nicole C.: Dangerous minds? Effects of uncivil online comments on aggressive cognitions, emotions, and behavior. *Computers in Human Behavior* 58, 2016, 461-470.
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S074756321630022X>
- Saarikoski, Petri, Suominen, Jaakko, Turtiainen, Riikka, Östman, Sari: Funetista Facebookiin: Internetin kulttuurihistoria. Gaudeamus, Helsinki University Press, Helsinki, 2009.
- Saarikoski, Petri: Ojennat kätesi verkkoon ja joku tarttuu siihen. Kokemuksia ja muistoja kotimaisen BBS-harrastuksen valtakaudelta. *Tekniikan Waiheita* 2/2017, 2017.
- Saresma, Tuija: Väkivaltafantasiat ja pelon politiikka: sukupuolitetun ja sukupuolittavan verkkovihapuheen luentaa. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia; 1431*, 2017.
- Smith, Marc A. & Kollock, Peter: *Communities in Cyberspace*. Routledge, Lontoo, 1999.
- Suler, John: The online disinhibition effect. *Cyberpsychology & behavior* 7.3, 2014, 321-326.
<http://online.liebertpub.com/doi/pdf/10.1089/1094931041291295>
- Staszak, Jean-Francois: Other/otherness. *International Encyclopedia of Human Geography*. Toim. Kitchin, Rob & Thrift, Nigel. Elsevier, 2009.
- Sunstein, Cass R.: *Republic.com 2.0*. Princeton University Press, Princeton, 2007.
- Suominen, Jaakko: Triangulaatio digitaalisen kulttuurin lähestymistapana. *Koneen kokemu(s) ja Tietokoneen takapuoli*. Blogikirjoitus, 1.6.2010.
<https://jaasuo.wordpress.com/2010/06/01/triangulaatio-digitaalisen-kulttuurin-lahestymistapana/>
- Suominen, Jaakko, Östman, Sari, Saarikoski, Petri & Turtiainen, Riikka: *Sosiaalisen median lyhyt historia*. Gaudeamus, Helsinki, 2003.
- Suurpää, Leena: *Erilaisuuden Hierarkiat: Suomalaisia Käsitteitä Maahanmuuttajista, Suvaitsevaisuudesta Ja Rasismista*. Nuorisotutkimusseura, Helsinki, 2002.
- Sveningsson, Malin, Lövheim, Mia & Bergquist, Magnus: *Att Fånga Nätet: Kvalitativa Metoder För Internetforskning*. Studentlitteratur, Tukholma, 2003.
- Takala, Tuomo & Lämsä, Anna-Maija: Tulkitseva kasitetutkimus organisaatio- ja johtamistutkimuksen tutkimusmetodologisena vaihtoehtona. *Liiketaloudellinen aikakauskirja*, 2001, 371-392.
- Todorov, Tzvetan: *The conquest of America: The question of the Other*. HarperCollins, New York, 1984.
- Triandafyllidou, Anna: National identity and the 'other'. *Ethnic and racial studies* 21.4, 1998, 593-612.
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/014198798329784>
- Tuomi, Jouni: *Laadullinen Tutkimus Ja Sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 2018.
- Turtiainen, Riikka: *Nopeammin, Laajemmalle, Monipuolisemmin: Digitalisoituminen Mediaurheilun Seuraamisen Muutoksessa*. Turun yliopisto, Turku, 2012.
- Turtiainen, Riikka & Östman, Sari: Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia. *Otteita verkosta – Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Toim. Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu. Vastapaino, Tampere, 2013, 49-67.
- Typpö, Eija: *Toiseuttavat asenteet Istanbulin suomalaisten blogiteksteissä*. Pro gradu -tutkielma, 2009.
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/22502/1/URN_NBN_fi_jyu-200912014487.pdf
- Uotinen, Johanna. *Merkillinen Kone: Informaatioteknologia, Kokemus Ja Kertomus*. Joensuu: Joensuun yliopisto, 2005.

- Vaahensalo, Elina: *Natsikortista suvakkikorttiin – Suvakki-termin historia ja ilmeneminen suomalaisessa verkkokeskustelukulttuurissa*. Julkaisematon kurssisuoritusessse, Turun yliopisto, 2016.
- Vaahensalo, Elina: Kaikenkattavista portaaleista anarkistiseen sananvapauteen. Suomalaisten verkkokeskustelufoorumien vuosikymmenet. *Tekniikan Waiheita 2/2017*, 2017.
- Valtonen, Sanna: Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. *Media-analyysi – tekstistä tulkintaan*. Toim. Kantola, Anu , Moring, Inka & Väliverronen, Esa, 1998, 93-121.
- Van Dijk, Teun A.: New (s) racism: A discourse analytical approach. *Ethnic minorities and the media 37*, 2000, 33-49.
[http://www.discourses.org/OldArticles/New\(s\)%20racism%20-%20A%20discourse%20analytical%20approach.pdf](http://www.discourses.org/OldArticles/New(s)%20racism%20-%20A%20discourse%20analytical%20approach.pdf)
- Watt, Susan E.; Martin Lea, & Russell Spears: How Social is Internet Communication? A Reappraisal of Bandwidth and Anonymity Effects. Society? *Technology, Cyberbole, Reality*. Toim. Woolgar, Steve. Oxford University Press, 2002, 61.
- Weaver, Simon: A rhetorical discourse analysis of online anti-Muslim and anti-Semitic jokes." *Ethnic and Racial Studies 36.3*, 2013, 483-499.
https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01419870.2013.734386?casa_token=txkooaMkFVgAAAAA:BNV6QrVWao-NXE_51Kw8oh1IGHtR7NgnX7huaDNr4qKwnFATOqWaFwIWQh_QAhRRm90bW7cbHnqX
- Weber, Anna: *Manual of Hate Speech*. Council of Europe Publishing. 2009.
- Whittle, Stephen: The trans-cyberian mail way. *Social & Legal Studies 7.3*, 1998, 389-408.
- Witschge, Tamara: Examining online public discourse in context: A mixed method approach. *JAVNOST-LJUBLJANA- 15.2*, 2008, 75.
http://www.rug.nl/research/portal/files/14244314/witschge_javnost_article_examining_online_public_discourse_in_context.pdf
- Wodak, Ruth: Critical discourse analysis at the end of the 20th century. *Research on Language & Social Interaction 32.1-2*, 1999, 185-193.
- Wren, Karen: Cultural racism: something rotten in the state of Denmark?. *Social & Cultural Geography 2.2*, 2001, 141-162. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14649360120047788?needAccess=true>
- Wright, Scott: Government-run online discussion forum: Moderation, censorship and the shadow of control. *The British Journal of Politics and International Relations 8.4*, 2006, 550-568.
<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1111/j.1467-856x.2006.00247.x>
- Ybarra, Michele L., Mitchell, Kimberly J., Palmer, Neal A. & Reisner, Sari: Online social support as a buffer against online and offline peer and sexual victimization among US LGBT and non-LGBT youth. *Child abuse & neglect, 39*, 2015, 123-136.
- Östman, Sari: *Millasen Päivityksen Tästä Sais?": Elämäjulkaisijuuden Kulttuurinen Omaksuminen*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 2015.
- Östman, Sari & Turtiainen, Riikka: From research ethics to researching ethics in an online specific context. *Media and Communication 4.4*, 2016, 66-74.